

UNIVERZITA PARDUBICE

Fakulta filozofická

Domácí násilí v České republice a v Turecku

Diplomová práce

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Dominika Vrbatová**
Osobní číslo: **H22379**
Studijní program: **N0111P190001 Resocializační pedagogika**
Téma práce: **Domácí násilí v České republice a v Turecku**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování

V úvodu práce autorka představí vhléd do sledované problematiky domácího násilí. Domácí násilí je celosvětový společenský problém, a i přesto se jedná o téma, které ve spoustě společností je tabu tématem. Česká republika se řadí mezi státy, které se snaží být v tomto tématu progresivní, ale zároveň je domácí násilí ve společnosti odmítané a ochrana může být nedostatečná. Turecko je stát, kde ženy v minulosti měly nižší postavení než muži a kde bylo domácí násilí společností přijatelné. Domácí násilí se týká žen, dětí ale i mužů. Cílem diplomové práce je porovnat přístupy k domácímu násilí, popsat druhy domácího násilí, možné příčiny a důsledky a případné způsoby řešení. Zároveň se diplomová práce zaměří na ochranu a pomoc pro děti a ženy před domácím násilím, a to u států, na které se tato práce zaměřuje, které se nepotkávají kulturou a kde dochází ke kulturním střetům. Analýza proběhne na základě studia vládních dokumentů, legislativy, odborných zdrojů a statistik.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada Publishing, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2207-8.
ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.
ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0288-2.
GÜNEŞ, Ayşe. *International human rights law and crimes against women in Turkey: Legislation on so-called honour killings*. Routledge, 2020. ISBN 978-0367551070.
ALTINAY, Ayşe Gül; ARAT, Yeşim. *Violence against women in Turkey: A nationwide survey*. Punto, 2009. ISBN 978-975-01103-7-5.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Mgr. Ilona Ďatko, Ph.D.**
Katedra věd o výchově

Datum zadání diplomové práce: **23. dubna 2023**
Termín odevzdání diplomové práce: **22. dubna 2024**

---

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 23. dubna 2023

Prohlašuji:

Práci s názvem *Domácí násilí v České republice a v Turecku* jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 15.6.2024

Bc. Dominika Vrbatová v. r.

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou bych ráda vyjádřila poděkování vedoucí své práce PhDr. Mgr. Iloně Ďatko, Ph.D., za její odborné vedení a ochotu kdykoliv pomoci. Ráda bych také poděkovala své rodině za nekončící podporu a za to, že mi umožnila studium.

ABSTRAKT

Domácí násilí je celosvětový společenský problém, přesto se jedná o téma, které v řadě společností představuje tabuizované téma. Česká republika se řadí mezi státy, které se snaží být ve vztahu k tomuto tématu progresivní, zároveň je však domácí násilí ve společnosti odmítáno a ochrana může být nedostatečná. Turecko je stát, kde ženy v minulosti měly nižší postavení než muži a kde bylo domácí násilí pro společnost přijatelné. Domácí násilí se týká žen, dětí, ale i mužů. Cílem této diplomové práce je porovnat přístupy k domácímu násilí, popsat druhy domácího násilí, možné příčiny, důsledky a případné způsoby řešení. Zároveň se diplomová práce zaměří na pomoc dětem a ženám zasaženým domácím násilím i jejich ochranu před ním. Analýza se uskuteční na základě studia vládních dokumentů, legislativy, odborných zdrojů a statistik.

KLÍČOVÁ SLOVA

domácí násilí, Česká republika, Turecko, násilí na ženách

ABSTRACT

Domestic violence is a worldwide social problem, and yet it is a taboo subject in many societies. The Czech Republic is among the countries that are trying to be progressive on this topic, but at the same time domestic violence is rejected in society and protection can be insufficient. Turkey is a country where women have historically had a lower status than men and where domestic violence has been accepted by society. Domestic violence affects women, children and men. The aim of this thesis is to compare approaches to domestic violence, describe the types of domestic violence, possible causes and consequences and possible solutions. At the same time, the thesis will focus on protection and assistance for children and women from domestic violence. The analysis will be done by studying government documents, legislation, professional sources and statistics.

KEY WORDS

Domestic violence, Czech Republic, Turkey, violence against women

Obsah

SEZNAM OBRÁZKŮ	9
SEZNAM ZKRATEK.....	10
ÚVOD	12
1 DOMÁCÍ NÁSILÍ.....	14
1.1 Seznámení se s domácím násilím	14
1.1.1 Definice domácího násilí.....	16
1.1.2 Druhy a formy domácího násilí.....	18
1.1.3 Příčiny domácího násilí	20
1.1.4 Znaky domácího násilí	22
1.1.5 Typologie domácího násilí	23
1.1.6 Fáze domácího násilí	27
1.2 Násilné osoby	28
1.2.1 Muži.....	28
1.2.2 Ženy.....	32
1.3 Oběti a ohrožené skupiny	33
1.3.1 Typologie obětí.....	33
1.3.2 Kriminologie a viktimologie	34
1.3.3 Viktimizační syndromy a reakce.....	41
1.4 Legislativa, statistiky	49
1.4.1 Světová legislativa.....	49
2 OHROŽENÉ SKUPINY	60
2.1 Ženy.....	60
2.2 Muži.....	60
2.3 Děti	61
2.4 Senioři	62
3 ČESKÁ REPUBLIKA	64
3.1 Historie České republiky	64
3.2 Náboženství	66
3.3 Česká společnost	70
3.4 Domácí násilí v České republice	73
3.4.1 Postoj společnosti k problematice	80
3.4.2 Senioři a děti v České republice	82
3.5 Legislativa v České republice.....	83
3.5.1 Mezinárodní.....	83
3.5.2 Česká	86

3.6	Pomoc v České republice	90
4	TURECKO	94
4.1	Historie Turecka	94
4.2	Náboženství	98
4.3	Turecká společnost	101
4.4	Domácí násilí v Turecku	104
4.4.1	Postoj společnosti	112
4.4.2	Vraždy ze cti.....	115
4.5	Legislativa	117
4.5.1	Mezinárodní.....	117
4.5.2	Turecká.....	118
4.6	Pomoc v Turecku.....	123
5	KOMPARACE.....	127
5.1	Česká republika vs. Turecko	127
5.2	Náboženství České republiky vs. v Turecku	129
5.3	Problematika domácího násilí v České republice vs. v Turecku.....	131
5.4	Pomoc v České republice vs. v Turecku	133
5.5	Legislativa v České republice vs. Turecku.....	135
5.6	Výsledek komparace	137
	ZÁVĚR.....	140
	LITERATURA.....	143

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Ovládací a řídicí kolo (The Power and Control Wheel) (Johnson, 2008)	24
Obrázek 2: Čtyři fáze domácího násilí (Ševčík, Špatenková, 2011).....	27
Obrázek 3: Státy, kde mají od roku 1970 do roku 2022 v legislativě zmíněno domácí násilí (Our World in Data, 2024)	55
Obrázek 4: Státy, kde mají od roku 1970 do roku 2022 v legislativě zmíněno domácí násilí (Our World in Data, 2024)	55
Obrázek 5: Podíl žen, které byly v roce 2020 vystaveny fyzickému a/nebo sexuálnímu násilí ze strany intimního partnera, podle regionu (Statista Research Department, 2020)	56
Obrázek 6: Mapa světa zobrazující postoje k násilí ze strany žen v letech 2019 až 2023 (OECD, 2024)	58
Obrázek 7: Přehled počtu vykázaní (Domácí násilí, 2024).....	91
Obrázek 8: Podíl náboženství v Turecku k roku 2024 (Joshua Project, 2024)	100
Obrázek 9: Věkové rozmezí obětí v případech sestavených z tisku v období od 1. ledna do 31. prosince 2023 a poměrné srovnání typu násilí (Sahamer Kezi, 2024).....	111

SEZNAM ZKRATEK

AKP – Adalet Ve Kalkınma Partisi – Strana spravedlnosti a rozvoje

AV ČR – Akademie Věd České Republiky

BPS – Battered Person Syndrom

CAN – Child Abuse and Neglect , Syndrom Týraného, Zneužívaného A Zanedbávaného Dítěte

CASI – Computer Assisted Self Interviewing

CAWI – Computer Assisted Web Interviewing

CEDAW – Committee on the Elimination of Discrimination against Women

CEDV – Child Exposure to Domestic Violence

CMK – Ceza Muhakemesi Kanunu – Turecký trestní řád

ČR – Česká Republika

DN – Domácí násilí

DP – Demokratik Parti – Demokratická strana

EAN – Domestic Elder Abuse, Domestic Elder Abuse and Neglect

EU – Evropská Unie

GA ČR – Grantová Agentura České Republiky

HEUNI – The European Institute for Crime Prevention and Control, Affiliated With the United Nations

ICVS – The International Crime Victim Survey

IPV – Intimate Partner Violence

IVAWS – The International Violence Against Women Survey

KA.DER – Kadın Adayları Destekleme Derneği – Sdružení pro podporu kandidátek

KEDV – Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı – Nadace pro hodnocení práce žen

KSČ – Komunistická Strana Československa

LGBT – Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender

MBK – Millî Birlik Komitesi – Výbor národní jednoty

NATO – North Atlantic Treaty Organisation

NUTS-1- La Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques.

NVAW – National Violence Against Women

OČTŘ – Orgány Činné v Trestném Řízení

OECD – Organization for Economic Cooperation and Development

OHCHR – Office of The High Commissioner for Human Rights

OSN – Organizace Spojených Národů
OSPOD – Orgán Sociálně Právní Ochrany Děti
PKK – Partiya Karkerên Kurdistanê – Strana kurdských pracujících
PTSP – Posttraumatická Stresová Porucha
RE – Rada Evropy
STEM – Středisko Empirických Výzkumů
TCK – Türk Ceza Kanunu – Turecký Trestní Zákoník
TMK – Türk Medeni Kanunu – Turecký Občanský Zákoník
TURKSTAT – Turkish Statistical Institute
TWAF – Turkey Women's Associations Federation
UDHR – Universal Declaration of Human Rights
UK – Univerzita Karlova
UN – United Nations
UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation
UNFPA – United Nations Population Fund
UNIGRI – United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute
USA – Spojené Státy Americké
VAWA – Violence Against Women Act,
VPM – Violent Prevention and Monitoring Centers
WHO – World Health Organization
WSMA – Women Support Mobile Application

ÚVOD

Domácí násilí je společenský jev, který se prolíná všemi sociálními vrstvami a který porušuje základní lidská práva. Některé státy jsou v této oblasti progresivní, snaží se o velkou a silnou prevenci, vytváří různé kampaně a zaměřují se i na legislativní rámec jejich země. Státy si začínají uvědomovat, jak velké dopady může tento fenomén mít v případě, že není korigován. I přesto některé státy nejsou tak progresivní v oblasti domácího násilí a jeho prevenci, popřípadě pomoci. Některé státy nemají dostatečnou politiku, která by mohla předcházet vzniku domácího násilí, nemají dostatečné sociální zabezpečení obětí a ochranu obětí. I v dnešním moderním světě je domácí násilí spíše fenomén za zavřenými dveřmi. V moderní společnosti stále přetrvávají mýty a stereotypy, které dělají práci neziskových organizací těžší. Problematika domácího násilí ze společnosti nevymizí, ale může být svázána správnou legislativou, dostatečnou osvětou ve společnosti a zabezpečením pomoci pro oběti domácího násilí.

Cílem práce je porovnat přístupy k domácímu násilí, popsat druhy domácího násilí, možné příčiny a důsledky, představení ochrany a pomoci pro oběti domácího násilí ve státech, které jsou kulturně rozdílné. Pro získání dostatečných informací provádím analýzu vnitrostátní ale i mezinárodní legislativy, dostupné odborné literatury, statistik a vládních dokumentů.

Práce je rozdělena do 5 kapitol. První kapitola se zabývá domácím násilím v obecné rovině. Zde jsou představeny teorie vzniku domácího násilí, formy domácího násilí, druhy domácího násilí ale i typologie pachatelů a typologie obětí. Druhá kapitola je zaměřena na představení jednotlivých skupin, které jsou ohroženy domácím násilím.

Ve třetí kapitole představuji Českou republiku, a to nejdříve z historického hlediska poté i z náboženského. Tyto dvě části třetí kapitoly jsou podstatné pro pochopení společenského postavení domácího násilí. Náboženství v práci budu zmiňovat především z důvodu rozdílné víry, která souvisí s chováním společnosti u států, které porovnávám. V této kapitole popisuji fenomén domácího násilí v České republice a jaký přístup má česká společnost k této problematice. V rámci této kapitoly zmiňuji vnitrostátní legislativu ale i mezinárodní legislativu, kterou Česká republika přijala a má ji implementovat do svých legislativních a justičních procesů. Kapitola je doplněna o současné statistiky z České republiky a o způsoby pomoci a prevence v této oblasti.

Ve čtvrté kapitole zjišťuji informace z tureckého prostředí. Turecko, stejně jako Českou republiku, nejdříve představuji z historického hlediska, který má dopady na současnou tureckou společnost a mentalitu, stejně tak náboženství, které je v Turecku důležité a hýbe společenskými standarty. Turecká společnost je více zatížená náboženstvím než česká společnost, a proto i zde popisují přístup společnosti k této problematice. Stejně jako u České republiky i zde je situace v Turecku popisována skrze vnitrostátní legislativu, mezinárodní legislativu, dostupné statistiky a odborné knihy. V neposlední řadě představím formy pomoci oběť domáčího násilí v Turecku.

V páté kapitole komparuji zjištěné informace, především jak velká je problematika v jednotlivých státech, jak státy k této problematice přistupují a jak řeší následky konání domáčího násilí, jak k problematice přistupuje česká společnost a jak turecká společnost, jak situaci domáčího násilí ovlivňuje historický vývoj jednotlivých států a jak tuto problematiku ovlivňuje rozdílné náboženství.

V závěru jsou shrnuty veškeré poznatky, které jsem během psaní práce získala. Shrnuji problematiku domáčího násilí, situaci s domácím násilím v České republice, situaci tohoto fenoménu v Turecku a výsledky komparace spolu s naplněním cílů práce.

1 DOMÁCÍ NÁSILÍ

Jde o sociální a společenský jev, který v současné době získává více pozornosti, jemuž začíná být častěji věnována pozornost i v médiích. Domácí násilí je forma fyzického, emocionálního nebo sexuálního zneužívání odehrávající se mezi členy domácnosti. Oběťmi domácího násilí se mohou stát dospělí, senioři i děti. Tato forma násilí se často vyskytuje ve vztazích mezi partnery, může však také zahrnovat násilí páchané dětmi na rodičích či násilí mezi sourozenci.

V rámci domácího násilí se můžeme setkat s celou řadou mylných informací a mýtů. Nejedním scestným stereotypem v naší společnosti přetrvává do dnešních dnů. Třebaže jde o představy o domácím násilí, které jsou nesprávné, bohužel jsou ve společnosti rozšířené, což vede k bagatelizaci nebo popírání domácího násilí (Čírtková, 2020, s. 12).

Mezi takovéto mýty patří například tvrzení, že pachatelé domácího násilí trpí duševní poruchou, jsou psychicky nemocní. Dalším častým mýtem je, že domácí násilí se vyskytuje pouze v sociálně slabších, nevzdělaných a multiproblémových rodinách. Někdy se můžeme ve společnosti setkat s názory, že domácí násilí je důsledkem konzumace alkoholu u násilné osoby, že oběť násilníka provokuje, že si ho sama vybrala a že s ním/ní neměl/a zůstat, popřípadě i že ho/ji měla už dávno opustit. Jedním z největších mýtů a společenských stereotypů v rámci domácího násilí je, že domácí násilí je násilí páchané muži na ženách (Čírtková, 2020, s. 12–14).

1.1 Seznámení se s domácím násilím

Problematika domácího násilí začala vyplouvat na povrch po 70. letech minulého století. Předtím se společnost držela typického stigma, kdy žena je v domácnosti podřízena muži, který vydělává a nosí domů peníze. Žena je v domácnosti, stará se o děti a manžela, udržuje čistotu a vaří. Muž měl právo usměrňovat svou ženu a jakékoliv konflikty mezi nimi se nikde „neventilovaly“, jednalo se o soukromou záležitost. O tom, že nějaké domácí násilí může existovat, se začalo mluvit v souvislosti s představováním závažných případů, kdy ženy byly týrány. Jedním takovýmto případem, který vyvolal vlnu aktivismu, byl případ Francine Hughesové, jež roku 1977 upálila svého bývalého manžela (Čírtková, 2020, s. 9).

Hughesová se stala tvářou domácího násilí. Jednalo se tehdy o první případ, který byl probírán i médii. Francine se narodila roku 1947. Násilí jí nebylo cizí už od dětství, její otec byl alkoholik a fyzicky napadal jak Francine, tak její matku. Ta se nikdy svému muži nepostavila,

čímž předávala Francine obraz manželky, která strpí vše, co jí manžel udělá. Na střední škole se Francine seznámila se svým budoucím manželem, ze školy v 16 letech odešla a Jamese Mickeyho Hughese si vzala za manžela. Jejich soužití už od líbánek nepřinášelo nic pozitivního. Právě již v době líbánek se u Jamese začaly projevovat sklony k násilí. James splňoval všechny znaky typického tyрана: byl majetnický, žárlivý a podezřívavý. Francine obviňoval z toho, že se neslušně obléká, oblečení jí trhal, bil ji a zakázal jí studovat zdravotnickou školu, což byl její sen (Čírtková, 2020, s. 9–10).

V roce 1971 se Francine, které bylo tehdy 24 let, rozváděla s Jamesem a naivně doufala, že od něj bude mít ona i její děti klid. Bohužel se tak nestalo, James se vracel domů, vynucoval si sex a udržoval kontrolu nad Francine bitím. James utrpěl vážná zranění při autonehodě a Francine ho vzala zpátky domů, považovala za svou morální povinnost se o něj v této situaci postarat. Doufala, že její vstřícné chování pomůže k manželově nápravě. Po jeho uzdravení ovšem žádná změna nenastala, všechno se vrátilo do zajetých kolejí, plných bití a ubližování. Francine se snažila vyhledat pomoc, ale neuspěla. Policie ani lidé z pomáhajících profesí nevěděli, co dělat. Zlom přišel v den, kdy se Francine vrátila z kurzu pro sekretářky a doma na ni čekal opilý James, který ji nutil spálit učebnice, zakázal jí přichystat dětem večeři a následně ji začal bít. Francine zavolala policii, která jí oznámila, že nemůže nic dělat, protože přímo žádné násilí neviděla, a to i přesto, že byla u toho, jak jí James vyhrožoval. Po odchodu policie bití pokračovalo, James ohrožoval Francine i děti nožem, Francine znásilnil a vyhrožoval jí, že to bude pouze horší. Proto se rozhodla, jak děti zachránit. Sbalila jim věci, posadila je do auta a sama se vydala zpět do domu s kanystrem. V domě polila pokoj, kde byl James, a škrtila zápalkou. Na útěku zastavila u policejní stanice, kde ohlásila svůj čin, a následně byla obžalována z vraždy prvního stupně. Její advokát příliš nevěřil tomu, že by mohla být osvobozena z důvodu nutné obrany. Advokát využil v té době probíhající diskuze o syndromu týrané ženy a sázka na tuto kartu vyšla. Chování Francine bylo posuzováno jako reakce na dlouhodobé násilí, nikoliv jako reakce na jednorázový útok. Francine byla osvobozena, ale po soudním procesu měla problémy s alkoholem i drogami, nicméně i to překonala. Stala se zdravotní sestrou, znovu se vdala a v roce 2017 zemřela ve věku 69 let. Přestože případ Francine stál u zrodu aktivistického hnutí, nezapojila se do něj z důvodu problémů, jež ji postihly po soudním procesu (Čírtková, 2020, s. 10–11).

Celý tento případ a soudní proces byly jakýmsi spouštěčem změn ve věcech týkajících se domácího násilí. Rozsudek vedl k nové legislativě, přispěl k rozvoji azylových domů pro týrané ženy a děti, zároveň se však začaly objevovat hlasy, které mluvily o tom, zda syndrom

týrané ženy je dostatečný důvod pro zbavení viny. Nicméně celý případ měl velký dopad na americkou společnost a na její vnímání domácího násilí, díky tomuto případu bylo domácí násilí označeno za trestný čin (Čírtková, 2020, s. 10–11).

1.1.1 Definice domácího násilí

Je čím dál složitější vyznat se v dnešní době v pojmu *domácí násilí* a ve všech oblastech týkajících se tohoto pojmu. V minulosti existoval jasný, jednoduchý obraz toho, jak domácí násilí vypadá, jak vypadá oběť, jak pachatel a jak by se tato záležitost měla řešit. Především se v minulosti mluvilo pouze o jednom druhu domácího násilí, což v současnosti už neplatí. Začaly se rozlišovat různé typy IPV, na to navazující různé profily obětí, ale i pachatelů. V této oblasti za několik desítek let došlo k celé řadě legislativních změn, které ale stále nejsou u konce. Doposud se v této problematice vyskytují oblasti, které by bylo potřeba legislativně zaopatřit. Velký prostor dostává domácí násilí a celá jeho problematika i díky sociálním sítím a médiím, kdy případy, které se stanou 300 kilometrů od nás, nejsou cizí. Díky tomu i vzniklo více poradenských míst a na pomoc policie se obrací více obětí rozmanitého rázu. Například může jít o oběti jednorázového násilí, o ty, které se nechtějí oddělit od násilného partnera atd. (Čírtková, 2020, s. 61).

Násilí je zlé nakládání, jsou to tělesné útoky, výhrůžky nebo jednání, které může způsobit fyzickou, sexuální či psychickou újmu. Ve své podstatě je násilí agrese jedné osoby proti druhé osobě, kdy je cílem ublížit, poškodit nebo poranit, v krajním případě zabít (Střílková, Fryšták, 2009, s. 9).

Domov je místo, které je společně obýváno násilnou osobou a obětí, zároveň se tato slova mohou vztahovat k rodině. Jedná se o vztahy mezi partnery, rodiči, manželi, sourozenci či vztahy se širší rodinou. Rodinné prostředí může být zdrojem napětí, lidé mohou být dovedeni do fáze zoufalství. Případně může být soužití v rodině naplněno úzkostí a pocitem viny. Přestože to nemusí tak vypadat, protože každý má vizi rodiny jako spokojené a ideální primární skupiny, lze právě rodinu považovat za nejagresivnější skupinu ve společnosti. Toto tvrzení bývá často podloženo i statistikami, kdy k násilí v rodině dochází mnohem častěji než na ulici (Ševčík, Špatenková, 2011, s. 7).

V rámci odborných publikací a společnosti se nakonec ustálila určitá „definice“ domácího násilí. Domácí násilí je chování, které se projevuje v párovém soužití nebo v soužití v širší rodině. U jedné osoby je vyvoláván strach z osoby druhé. Násilník má v tomto vztahu veškerou moc, kterou následně využije k určování chování oběti (Voňková, Huňková, 2004, s. 21).

Jedná se o chování, které zahrnuje nebezpečné útoky proti životu, zdraví, svobodě nebo proti lidské důstojnosti. Domácí násilí je opakované násilné jednání, opakované vyhrožování násilným chováním, následkem čehož dochází nebo může dojít k nebezpečnému útoku na oběť. Lze hovořit o vědomé činnosti, která má fyzickou, psychickou, sexuální a ekonomickou podobu násilí (Střílková, Fryšták, 2009, s. 13).

Nicméně v rámci světového měřítka se definice najít může. Definici poskytla Rada Evropy, a to v roce 1985: „*Násilné chování v rodině zahrnuje jakýkoliv čin nebo opomenutí spáchané v rámci rodiny některým z jejích členů, které podkopávají život, tělesnou nebo duševní integritu, nebo svobodu jiného člena stejné rodiny nebo vážně poškozují rozvoj jeho osobnosti*“ (Voňková, Huňková, 2004, s. 20–21).

Domácí násilí není pouze termín z oblasti práva. Jedná se o multidisciplinární pojem, na který je důležité nahlížet z vícero pohledů. Jedná se především o sociálněpatologický pohled, který na domácí násilí nahlíží jako na sociálněpatologický jev s důrazem na jeho dopady na sociální skupinu rodiny. Pojem je zatížen stereotypem, protože se pojem automaticky spojuje s násilníkem mužského pohlaví a obětí ženského pohlaví. Tento přístup vylučuje muže, děti a seniory jako oběti domácího násilí (Střílková, Fryšták, 2009, s. 13).

Domácí násilí se klade na roveň s týráním. Týráním je základním vzorcem domácího násilí, ve své podstatě se jedná o první pojmenování toho, co dnes nazýváme domácí násilí. V trestním zákoníku se týráním definuje jako „*zlé nakládání s osobou blízkou nebo jinou osobou žijící s pachatelem ve společném obydlí, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti, jakož i určitou trvalostí, přičemž dosahuje takové intenzity, aby bylo způsobilé vyvolat stav, který týraná osoba pociťuje jako těžké příkoří*“ (Čírtková, 2020, s. 36).

S týráním se lze setkat napříč všemi sociálními vrstvami, může postihnout vzdělané, ale i nevzdělané, bohaté i chudé, stabilní i nestabilní páry, páry s dětmi i ty bezdětné. V rámci kontextu domácího násilí se týráním transformuje do čtyř pojmů. Tyto pojmy se od sebe v podstatě neliší, jsou si velmi blízké, nicméně záleží na tom, jakým autorem jsou pojmy popsány.

Intimní terorismus je ve světové literatuře znám pod pojmem *intimate terrorism*. S tímto pojmem souvisí vysoká míra kontroly. Představuje klasický profil domácího násilí, které je motivováno snahou o všeobecnou kontrolu nad partnerem (Groves, Thomas, 2013, s. 59).

Nátlakové kontrolující násilí je ve světové literatuře známo jako *coercive controlling violence*. V tomto případě se to nejvíce vztahuje na muže a na jejich strategie kontroly a útlaku žen v mnoha oblastech jejich životů. Toto násilí je spojováno s porušováním lidských práv obětí, kdy práva žen jsou omezována muži (Groves, Thomas, 2013, s. 63).

Pro *charakterologické domácí násilí* světová literatura používá pojem *characterological violence*. Tento pojem je zaměřen na muže a na jejich typologii. Jedinci, kteří mají blízko k násilí, bývají narušení, mohou se u nich projevovat dysforické či hraniční rysy (Čírtková, 2020, s. 36).

Posledním pojmem je *patriarchální násilí*, tedy *patriarchal violence*, které je zaměřeno feministicky, kdy díky feminismu jsou k dispozici systematické analýzy zaměřené na povahu útlaku žen. Jsou zde zmíněny i způsoby, které stále udržují útlak žen v oblasti práva i v trestním soudnictví (Groves, Thomas, 2013, s. 48).

1.1.2 Druhy a formy domácího násilí

Předtím, než uvedu druhy a formy domácího násilí, je důležité zmínit rizikové faktory, které mohou přispět ke vzniku domácího násilí. Autorky Voňková a Huňková (2004) ve své knize *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen* na stránkách 24 až 29 tyto faktory popisují. Mezi ty nejčastější se řadí nerovnost pohlaví, chudoba, mladší věk, kriminální kariéra nebo minulost, nezaměstnanost, drogy, partnerské soužití, etnická otázka. Významnou roli hrají i faktory, jako jsou vyrůstání v násilnické rodině, dosažení pouze základního vzdělání anebo předchozí vztahy s násilnickou historií.

Domácího násilí existuje několik druhů, způsobů, jak může vypadat. Nejčastěji se však jedná o domácí násilí fyzické, psychické, sexuální a ekonomické. Domácí násilí fyzické se vyznačuje fyzickými útoky na oběť ze strany násilníka. Může se jednat už o lehčí případy v podobě strkání, fackování, tahání za vlasy, házení předmětů. Zároveň sem patří i těžší případy ohrožování, jako jsou bití pěstmi, pálení, kopání, smýkání, ohrožování zbraní nebo nožem, případně i znehybnění oběti – například svazování nebo zahrnutí do kouta.

Psychické domácí násilí je vážnější a hůře se rozpoznává, protože v jeho výsledku nemá oběť viditelné znaky po násilí. Do psychického násilí se zahrnuje slovní týrání, ponižování, zesměšňování a vyhrožování zbitím nebo zabitím. Velmi často se tento druh domácího násilí může vyskytnout i ve formě, že násilník o oběti rozšiřuje nepravdivé nebo difamující informace.

Sexuální domácí násilí zahrnuje veškeré sexuální činy, které si násilník na oběti vynucuje. Oběť je podstupuje nedobrovolně, s nechtí. Tento druh domácího násilí je velmi těžký na dokazování, a to především v manželství.

Ekonomické domácí násilí znemožňuje oběti přístup k financím. U tohoto druhu se velmi často stává, že násilník zamezí oběti v disponování finančními prostředky, a to jak rodinnými, tak i vlastními. Existuje ještě druhá varianta, a to ta, kdy násilník sice poskytuje finanční prostředky, což je ale doprovázeno ponižováním a odvíjí se to od libovůle násilníka.

Cílem sociálního domácího násilí je oběť izolovat. Násilník takto posiluje závislost oběti na sobě. Tento druh násilí se může vyskytovat jak mezi partnery, tak i mezi rodiči a dětmi. V tomto druhu domácího násilí se oběť nemá komu svěřit, tudíž neexistují svědci, kteří by o tomto jednání věděli.

Kromě výše zmíněných druhů domácího násilí, které bývají nejčastější a společnost o nich má leckdy minimální znalosti, existuje ještě systémové týrání. Tento druh týrání není v rámci domácnosti, ale je zaměřen na týrání oběti ze strany institucí, které by obětem právě měly pomáhat a chránit je. Z tohoto druhu násilí vyplývají důsledky v podobě viktimizace nebo eskalace násilí v domácnosti.

Formy domácího násilí jsou přesnější příklady toho, jak domácí násilí vypadá. Mezi tyto formy se řadí *sociální izolace*, které představuje absolutní uzavření oběti, její „odstrížení od světa i jejího okolí. Násilník oběti určuje, co může dělat, jak se má oblékat, jak má mluvit atd. *Zastrašování s cílem demonstrovat násilníkovu sílu, děsit oběť, ničit majetek, vyhrožovat.* Násilník může využívat výhrůžky jako opuštění rodiny, zabití se, umístění oběti do psychiatrického zařízení. *Vyčerpání za účelem ublížení oběti.* Násilník přikazuje provádění nesmyslné a těžké práce, zároveň může odepírat stravu, spánek a tekutiny, což vede k vyčerpání oběti. *Citové týrání nebo permanentní nadávky, kritizování, vyvolávání pocitu viny za nastalou situaci.* Násilník může zajít do krajností v podobě demonstrování milostného poměru s jinou osobou nebo citového vztahu k jiné osobě. *Ekonomické týrání.* Násilník oběti zamezuje v přístupu k financím. Zakazuje jí získat nebo si udržet zaměstnání, vystavuje

rodinu hladu, zimě, neadekvátním podmínkám týkajícím se bydlení a může vytvářet dluhy v souvislosti s tím, že neplatí za bydlení ani věci s ním spojené. *Vydrání za pomoci dětí*, kdy násilník obět' označuje za špatného rodiče, navádí děti proti druhému z rodičů, a vyhrožování, že když obět' odejde, děti už neuvidí. *Zneužívání „práv“ muže a „práv“ rodiče*, kdy muž se chová k ženě jako ke služce, jedná s ní nadřazeně a povýšeně. Muž se sám tituluje hlavou rodiny a o všem rozhoduje, žena nemá žádné slovo ani žádná práva.

1.1.3 Příčiny domácího násilí

Obecně můžeme říci, že existuje mnoho přístupů a teorií vysvětlujících domácí násilí, přesněji jednofaktorové teorie a multifaktorové přístupy. Mezi první pokusy o vysvětlení příčin se řadí jednofaktorové teorie. Ty jsou založeny na teoretických přístupech, které mají vlastní naraci toho, co se rozumí domácím násilím. Problém těchto teorií spočívá v tom, že vyzdvihují pouze určité aspekty, nezaměřují se na problém jako na komplex. Teorie představili a popsali Ševčík a Špatenková (2011) ve své knize *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence* na stránkách 32 až 37.

Mezi jednofaktorové teorie patří:

- Biologicko-genetické teorie

Jsou založeny na vysvětlování obecných predispozic k domácímu násilí, opomíjejí však specifické situace. Tyto teorie byly velmi brzy překonány, a to jednak z důvodu své obecnosti, jednak také vzhledem k současnému pojetí násilí v odborné literatuře, kdy se k násilí a agresivitě přistupuje spíše komplexněji. Problematické na těchto teoriích je, že nezohledňují vliv sociálních a kulturních faktorů.

- Psychologické teorie

V teoriích převažovalo přesvědčení a názor, že příčiny násilí tkví v povahových zvláštěnostech, které jsou vlastní násilné osobě. Tendence svádění domácího násilí na depresi nebo na alkoholové excesy se přežilo, stejně tak se přežilo i teoretické vysvětlení, které vycházelo z Freudova masochismu. Na psychoanalýzu a na masochismus navazovala teorie objektových vztahů. V tomto případě se mluví o nedostatku láskyplné péče a nemožnosti vytvoření si vazeb v dětství. Tato teorie je dále spojována se sociálním učením. Nakonec si jistě zaslouží zmínku velmi vlivná teorie rodinného systému, založená na domněnce, že domácí násilí je následek stresu v rodinném soužití. I zde se vyskytují problémy, a sice že málo rozlišuje zdravotní a sociální normu.

- Sociologické teorie

Domácí násilí je vnímáno jako produkt mužské společnosti, zdroje násilí spočívají v sociokulturních jevech, které jsou spojeny se vznikem a uplatňováním moci a kontroly ve společnosti. Opírá se o fakt, že násilí je společností akceptováno ve veřejných sférách, což zvyšuje tendence k násilnému chování uvnitř rodin. Tím, že je násilí tolerováno, se přebírají představy, že se jedná o efektivní strategie k dosažení svého cíle.

- Feministické přístupy

Domácí násilí je spojováno s patriarchální společností, kdy hodnoty a normy této společnosti upevňují podřízené pozice žen a autoritu mužů. V patriarchální společnosti jsou jasně dané pozice žen, které zahrnují pozice manželky a matky, čím se naplní role žen. Aby toho ženy dosáhly, musí splňovat určitá kritéria, mezi něž patří i to, že mají být poslušné a tolerantní. V rámci tohoto přístupu se ale objevuje i protichůdný názor, že společnost je ve své přirozenosti matriarchální, protože to je právě žena, kdo v rodině předává hodnoty a normy. Muž je nejdříve závislý na své matce a následně na své partnerce, ale kromě závislosti si muž s sebou nese i nepřátelství a rozpolcenost ve vztahu k ženám. Tyto emoce, nepřátelství a rozpolcenost, následně muž vyjadřuje ve vztahu ke své partnerce, protože to je snazší než vůči své matce, kde je násilí sociálně a kulturně nepřijatelné. Muž se tím, že se dopouští násilí na své partnerce, brání podrobení se.

Problémy sociologických a feministických teorií se doplňují. Problémem feministických teorií je násilí žen na mužích, zda tento problém má jiné příčiny než násilí mužů na ženách, a sociologické tendence těžko objasňují výskyt tohoto jevu.

V současnosti jsou preferovány multifaktorové přístupy, které pracují i s jednofaktorovými teoriemi. V literatuře se můžeme setkat s kauzálním modelem D. G. Duttona, který pracuje se čtyřmi rovinami zdrojů a příčin domácího násilí. Tyto roviny popsali Ševčík a Špatenková (2011) v knize *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence* na stránkách 36 až 37.

- Makrosystémová rovina

Příčiny domácího násilí ve společnosti souvisí s hierarchií hodnot, která je spojena s dominancí mužů. Existuje velmi silné přesvědčení, že společnost je hierarchicky uspořádána a vůdčí role patří mužům. Makrosystém má více než příznivé klima pro vznik domácího násilí, navíc tato rovina vytváří vhodnou půdu pro vznik a upevňování mýtů o domácím násilí.

- Exosystémová rovina

Zaměřuje se na širší komunitu lidí, ve které se člověk pohybuje. Sociální okolí, které zahrnuje formální i neformální sociální struktury, s nimiž člověk může přijít v komunitě do kontaktu. Zahrnují se sem konkrétní faktory, které přispívají k rozvoji domácího násilí, ale zároveň i „tlumiče“ domácího násilí.

- Mikrosystémová rovina

V této rovině mluvíme o rodině, kdy uvnitř této sociální skupiny mohou vznikat situace, které se mohou stát spouštěči domácího násilí. Tato rovina se spojuje s riziky, jako jsou privátnost, neformální práva rodiny a velmi dobrá znalost partnerů.

- Ontogenetická rovina

Ve středu zájmu se nachází násilník a oběť jako jedinci a jejich individuální charakteristiky. Tato rovina předpokládá, že se násilná osoba naučila řešit stresové a rizikové situace agresí. Mluví se zde i o možnosti násilí v dětství, což přispělo k rozvoji násilného chování v dospělosti.

1.1.4 Znaky domácího násilí

Bylo by velmi nebezpečné tvrdit, že jakýkoliv incident, který se vyskytne v rodině, je domácí násilí. To totiž, aby bylo takto klasifikováno, musí splňovat určité znaky. V případě, že některý ze znaků chybí, přemýšlí se nad tím, zda se nejedná o jiný druh rodinného problému. Aliance proti domácímu násilí přišla se seznamem znaků domácího násilí, které představil Ševčík a Špatenková (2011) na stránkách 37 až 38.

Mezi základní znaky domácího násilí patří:

- Opakovatelnost a dlouhodobost

Pro definici domácího násilí je potřeba, aby útok, ať už jakýkoliv, nebyl pouze ojedinělý exces. Útoky by se měly vyskytovat opakovaně a trvat delší časový úsek. Nicméně právě ojedinělý případ může být začátkem domácího násilí.

- Eskalace

Určité stupňování své povahy. Domácí násilí většinou začíná urážkami, dá se říci, že následuje znehodnocování oběti jako člověka a útoky na jeho důstojnost. Posledním krokem bývají fyzické útoky a trestné činy, které ohrožují zdraví a život.

- Jasně rozdělení rolí

V případě domácího násilí můžeme jasně vidět rozdělené role v rodině. Nezpochybnitelně můžeme říci, kdo v domácnosti je oběť a kdo násilník. Domácí násilí není založeno na střídání rolí mezi obětí a násilníkem.

- Neveřejnost

Domácí násilí probíhá za zavřenými dveřmi, stranou společenské kontroly, což je jeden z důvodů, proč bývá rozpoznání domácího násilí tak náročné.

1.1.5 Typologie domácího násilí

Typy domácího násilí můžeme rozlišovat podle dvou vzorců – buď podle toho, kdo jak násilí popisuje, nebo podle toho, jaký přístup k problematice zaujímá. Rozdělovat domácí násilí můžeme buď podle akcentování různých druhů, kde nesmíme zapomínat, že se jedná o násilí muže vůči ženě, ženy vůči muži, rodičů vůči dětem, ale i dětí vůči rodičům. Na co se občas zapomíná, je i to, že domácí násilí může probíhat v homosexuálních párech.

Johnson (2008) ve své knize *A Typology of Domestic violence* na stranách 15 až 19 popisuje různé druhy domácího násilí, které během svého zkoumání zjistil. Obecné výzkumy odhalovaly pouze násilí mezi partnery, což byla zároveň půda pro násilí v rodině. Problematické ale bylo, že tyto druhy nevysvětlovaly nebo neukazovaly, jak je tomu u žen, které se snaží zvládnout intimní terorismus. Cílem knihy bylo a stále je dát do paralely to, co známe o intimním domácím násilí, a to, co zatím ještě nikoli. Johnsonova strategie spočívala v zaměření se na rozebírání již známých výsledků zkoumání, které jsou ve společnosti zgeneralizovány. Základem bylo vyvinout teoretický rámec zahrnující složitý vědecký proces vývoje teorie, která již byla známá, a empirické testování. Následovaly revize teorie a další testování, díky čemuž Johnson dosáhl uceleného výsledku. Hlavní myšlenka této knihy spočívá v tom, že „intimní terorismus“ – násilí použité za účelem všeobecné kontroly nad partnerem – je zcela jiný fenomén než násilí, které není motivováno zájmem o všeobecnou kontrolu nad partnerem.

Obrázek 1: Ovládací a řídicí kolo (The Power and Control Wheel) (Johnson, 2008)

Někteří lidé využívají násilí jako taktiku v obecné strategii, která je zaměřena na získání úplné kontroly nad jejich partnery. Jiní se naopak stávají násilnými, aby odporovali pokusům partnera o jejich ovládnutí. Nicméně násilné chování se pojí s kontrolou. Rozlišují se čtyři druhy intimního partnerského násilí, které jsou definovány tím, že násilník a jeho/její partner využívají násilí jako prostředek ke kontrole vztahu. Tyto čtyři druhy jsou složeny z typologie individuálního násilí, jak popsal Johnson ve své knize na stranách 15 až 19.

- intimní terorismus (Intimate Terrorism),
- násilný odpor (Violent Resistance),
- situační párové násilí (Situational Couple Violence),
- vzájemný násilný odpor (Mutual Violent Resistance).

INTIMNÍ TERORISMUS

Jde o snahu jednoho aktéra získat kontrolu a moc nad druhou osobou za pomoci fyzického, psychického a emocionálního násilí. Johnson pro popis tohoto násilí využil grafické znázornění, na němž můžeme vidět, co všechno zahrnuje intimní terorismus a že v centru je moc a kontrola. Do intimního terorismu patří ekonomické násilí, privilegium muže, děti, izolace, emocionální násilí, minimalizování; popírání a obviňování, zastrahování, vyhrožování.

Ekonomické násilí bývá běžnou součástí a není to nic neobvyklého, že partner ekonomicky „odstříhne“ druhého partnera. Osoba dopouštějící se násilí kontroluje veškeré finance. Partnerka nemá povoleno mít vlastní bankovní účet a nemá povoleny žádné kreditní karty. Veškeré finance odevzdává partnerovi. Jestliže chce partnerka nakoupit jídlo a věci do

domácnosti, musí požádat partnera o peníze. Ekonomické násilí nám tady přechází v privilegium muže, kdy se jedná o další z podob intimního násilí. V tomto případě se muž chová jako hlava rodiny a domácnosti, jeho slovo představuje zákon a může naprosto všechno, je neomylný a v podstatě dokonalý.

Další součástí celého kola jsou děti. Sice může být zářející, jak děti mohou hrát v něčem takovém roli, ale Johnson to vysvětluje následovně: muž využívá děti ke kontrole partnerky. Samozřejmě děti jsou také poslušné a vědí, že on je hlava rodiny, že se dělá, co on řekne, a neodporuje se mu. Děti zde fungují jako podpora pro otce, když zesměšňuje matku. Kromě využívání dětí ve svůj prospěch může muž využívat potomky k ovládnutí matky, především vazbu, kterou má matka s dětmi. Muž může vyhrožovat ženě, že ji o potomky připraví, že na ně nebude mít nárok, že jim ublíží, jestliže nebude hodná a poslušná manželka.

Izolace je dalším článkem celého kola, kdy muž ženu „odstříhne“ od okolí a zamezí jí veškeré kontakty s vnějším světem. Žena je tím pádem závislá ve všech směrech na muži. V oblastech méně obydlených se může stát, že ji muž opravdu doslova „odstříhne“ od světa, přestěhuje ji do chaty nebo přívěsu někde v lese bez auta a telefonu, že tedy opravdu čeká, než muž přijede. Důležitý u izolace je fakt, že žena nemá s nikým dalším kontakt, tudíž to, co jí muž řekne, je pravda. Muž jí může říkat, jak je hloupá, ošklivá, špatná matka a ještě horší manželka, a žena všemu uvěří, protože nemá jinou zpětnou vazbu.

Poslední čtyři části kola můžeme dát dohromady. Emocionální násilí, zesměšňování, popírání, obviňování, zastrasování a vyhrožování. V rámci těchto částí se můžeme setkat s tím, že muž popírá jakékoliv násilí na ženě, spíše jí začne sugerovat přesvědčení, že vše je její chyba a že on ji musí kontrolovat, jelikož je neschopná. Následně muž může použít argument, že on by jí nikdy nemohl ublížit, to spíše ona je ta, která ubližuje jemu. Jestliže žena postaví na odpor, muž ji začne zastrasovat, začne jí ukazovat, co všechno se může stát, když ho nebude poslouchat a nebude dělat to, co on chce.

To všechno se začne stávat součástí pavučiny násilí (Web of Abuse, Kirkwood), kdy muž „lapí“ ženu a nakonec ji „zotročí“. Jestliže se jí přece jen povede z něčeho se vymanit, muž má několik dalších možností, jak ji dostat tam, kam potřebuje. Na obrázku kola si můžeme povšimnout, že násilí se nenachází v žádném z dílků. Johnson to vysvětluje tak, že násilí je to, co drží veškeré dílky pohromadě.

NÁSILNÝ ODPOR

Jedná se o násilí, které se objeví jako reakce na intimní terorismus. Může se pokládat za sebeobranu. Většina žen v násilném vztahu se v určitém okamžiku brání fyzicky. U některých je to instinktivní reakce na napadení. U jiných k tomu dojde až ve chvíli, kdy se zdá, že ji bude napadat i nadále, pokud neudělá něco, aby ho zastavila. V heterosexuálních vztazích hraje velkou roli výškový, a především silový rozdíl mezi mužem a ženou. Tyto rozdíly zaručují, že násilný odpor nepomůže, naopak může situaci ještě zhoršit. Rozhodujícím definičním znakem násilného odporu je to, že odpůrce je násilný, ale nekontroluje a čelí partnerovi, který je násilný i kontrolující; to znamená, že je intimním teroristou. Existuje hned několik důvodů, proč se žena rozhodne bránit. Tím prvním může být myšlenka, že to násilníka zastaví, když uvidí, že se ona brání. Dále zde může hrát roli domněnka, že zabrání dalšímu násilí. Poté zde může vyvstat myšlenka, že se bude bránit, díky čemuž mu ublíží, a přece když on ubližuje jí, je pouze férové, aby bylo ublíženo i jemu. V tomto případě můžeme mluvit o odplatě, která může přerůst v touhu muže zabít. Kromě těchto důvodů a motivů, proč se bránit, existuje i jeden nejčastější motiv, a to útěk: buď od partnera, nebo útěk ze situace, která vypadá, že nemá řešení.

SITUAČNÍ PÁROVÉ NÁSILÍ

Pravděpodobně jde o nejčastější typ párového násilí. V tomto případě není cílem partnerů získat celkovou kontrolu nad vztahem. Násilí je vyprovokováno situací, kdy napětí nebo emoce při konkrétním setkání vedou někoho k násilné reakci. Intimní vztahy nevyhnutelně zahrnují konflikty a v některých vztazích může jeden nebo více těchto konfliktů přerůst v násilí. To může být drobné a ojedinělé, kdy jedna hádka v určitém okamžiku vztahu přeroste do té míry, že někdo do druhého strčí nebo mu dá facku, okamžitě toho lituje, omluví se a už to nikdy neudělá. Nebo se může jednat o chronický problém, kdy se jeden nebo oba partneři často uchylují k násilí, ať už drobnému, nebo závažnému. Přestože to z textu může vyznívat jako takové drobné, ne tolik nebezpečné násilí, sám autor v knize na toto násilí upozorňuje, že je stejně nebezpečné jako předchozí druhy násilí. Motivy takového násilí jsou různé. Fyzická reakce může být jediným způsobem, jak vyjádřit svůj extrémní hněv nebo frustraci. Může jít i o záměr způsobit vážné zranění jako výraz hněvu. Partnera nenapadá jiný způsob, jak upoutat pozornost toho druhého, který jej nevnímá. V určitém smyslu se může jednat o motiv kontroly, kdy jeden z partnerů zjistí, že se hádka nevyvíjí dobře, tak jak on by chtěl, a rozhodne se použít fyzickou sílu, jakožto jediný způsob, jak vyjít ze situace jako vítěz. Takto to může vypadat, že se tento druh násilí vůbec neliší od předchozích druhů.

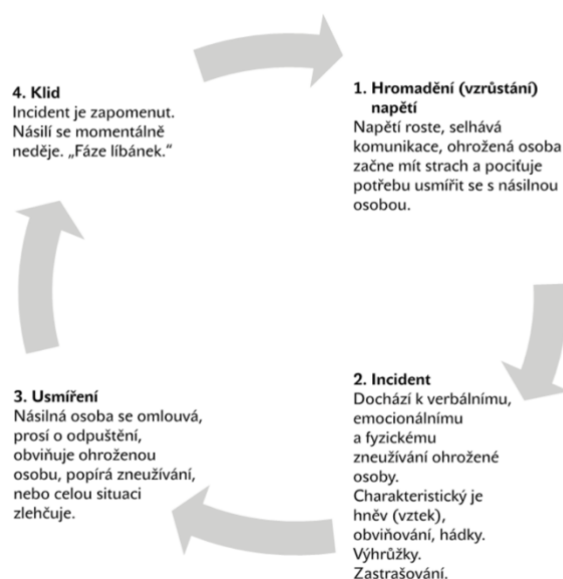
Nicméně rozdíl spočívá v celkové dynamice moci a kontroly ve vztahu, nikoli v povaze jednoho útoku. Jestliže se zdá, že se ani jeden z partnerů nesnaží ovládat toho druhého, pak se jedná o situační násilí v páru.

VZÁJEMNÝ NÁSILNÝ ODPOR

U velmi malého počtu případů můžeme vidět, že oba členové páru jsou násilní a panovační. Každý z nich se chová způsobem, který definuje intimního teroristu. O jejich vztahu víme velmi málo, pouze to, že oba jsou v určitém druhu boje mezi sebou. Takzvané vzájemné násilí bylo produktem intimního terorismu s násilným odporem nebo situačního násilí v páru, kdy byli násilní oba partneři. Při vzájemné násilné kontrole máme dvě osoby, které vzájemně bojují o kontrolu nad vztahem.

1.1.6 Fáze domácího násilí

Jako první popsala fáze a cyklus domácího násilí Lenore Walkerová, stalo se tak v roce 1979. Autorka přišla s popisem čtyř fází, které se časově liší a každá fáze se vyznačuje charakteristickým chováním násilníka. Díky tomuto cyklu se dá nahlédnout do kontextu domácího násilí a do dynamiky domácího násilí. Důležité je ale pamatovat na to, že koncept není univerzálně platný. Je nutné přistupovat ke každému případu individuálně. Často se můžeme setkat se spirálou domácího násilí, jedná se o totéž (Ševčík, Špatenková, 2011, s. 52 a 53).

Obrázek 2: Čtyři fáze domácího násilí (Ševčík, Špatenková, 2011)

Fáze postupně popsali v knize *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence* Ševčík a Špatenková (2011) na stránkách 52 až 55.

První fáze, jak ji známe my, je fáze napětí. Walkerová ji uvádí jako fázi hromadění (vzrůstání) napětí. V této fázi je špatná komunikace mezi partnery, násilná osoba je podrážděná, nespokojená a vše má tendenci kritizovat. Můžeme říci, že houstne atmosféra. Násilí má spíše pasivně agresivní charakter s občasnými nadávkami a občasným křikem. Oběť vyvíjí úsilí na to, aby ze všech sil předešla výbuchům agrese násilníka, snaží se mu jakkoliv vyhovět a chová se submisivně. Mohou se u ní objevit pocity viny, že neudělala dost pro to, aby tomu zabránila.

Druhá fáze je fáze násilí, u Walkerové incident. V této fázi naplno propuká násilí. Už se nejedná pouze o emocionální a psychické násilí, ale i o to fyzické. Často se v této fázi stává, že násilník rozbíjí věci, snaží se získat kontrolu nad druhým, kope, fackuje, bije pěstmi atd. Oběť zažívá pocity strachu, bezmoci a zoufalství. Tuto celou situaci oběť přežije pouze s modřinami, ale na situaci to nic nemění. Často se stává, že násilník zjistí, že to nemělo žádný účinek, a tak přistoupí k silnějším metodám.

Třetí fáze jsou líbánky, usmíření. V názvu této fáze se shodujeme s Walkerovou. Násilník si je vědom, že by oběť po posledním incidentu mohla chtít vztah ukončit, čímž by ztratil jak oběť, tak i moc a kontrolu nad ní. Tím pádem přistupuje k jinému chování. Násilník se omlouvá, slibuje, že se situace už nikdy nebude opakovat, přesvědčuje, že šlo pouze o zkrat, a ujišťuje, jak se změní. Násilník dává najevo, jak oběť miluje – ať už slovy, nebo činy –, nosí jí dárky a květiny. Jestliže to nestačí, začne násilník vyhrožovat sebepoškozením nebo sebevraždou. Oběť nakonec podlehne nátlaku a s násilníkem zůstane. Jedná-li se o dlouhodobé opakování, může být oběť unavená a zmatená, tudíž se může stát, že bude vůči celé situaci apatická.

Poslední fází je klid. Zde se opět v názvu shodujeme s Walkerovou. Občas může být považována za součást fáze třetí, fáze líbánek. V této fázi je vyloženě klid, nedochází k žádným hádkám, žádnému násilí. Násilník zde plní vše, co oběti slíbil, tudíž se oběť domnívá, že je vše zažehnáno a že se opravdu změnil. Nicméně problémy přetrvávají a u násilníka se to znovu kumuluje, dokud celá situace znovu nepřejde do fáze napětí.

1.2 Násilné osoby

1.2.1 Muži

Násilná osoba je jedinec, který svými činy úmyslně ubližuje druhé osobě. Může se jednat o muže, ženy, děti, ale třeba i seniory. Určit tedy, proč se někteří lidé chovají násilně, je velmi složité, u každého to je jiné. Někteří reagují na stres, jiní mají násilí jako životní styl, přesto se

dají najít zdroje domácího násilí: těžký stres či působení stresujících okolností, kdy je násilné chování spušteno stresory. Mezi stresory se většinou řadí vážná finanční situace, vysoké dluhy, nezaměstnanost, ztráta domova, vážná nemoc, rozvod nebo rozchod, problémy v rodině, s drogami, alkoholem atd. Podnětem pro agresi může být i pocit frustrace neboli stav, kdy jedinec je nespokojen se stávajícím vztahem nebo stereotypem (Čírtková, 2020, s. 36–37).

Pachatelem podle trestního zákoníku (40/2009 Sb.) je „osoba, která svým jednáním naplnila znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu, či přípravy, je-li trestná“.

Tyrani využívají nástroje, jimiž kontrolují oběť. Mezi ty základní se řadí manipulace. Využívání manipulace vůči oběti je čistý kalkul, od tyрана oběť nemůže čekat projevy lítosti. Často se můžeme setkat se smýšlením, že žena náleží jen jim, že jim patří jak její tělo, tak i duše. Právě proto bývá velmi časté, že pachatelé násilí zesměšňují, ani ho nepřiznávají. Mezi další nástroje patří omezování kontaktu s rodinou a přáteli, kontrola veškerých kontaktů s okolím, zákazy vycházení, omezování seberealizace oběti, verbální útoky, vyhrožování, ponižování oběti, ekonomické zneužívání a další (Čírtková, 2020, s. 36–37).

1.2.1.1 Typologie násilníků

Kromě toho, že se násilní muži liší od nenásilných v postoji vůči ženám, můžeme vidět i rozdíl mezi násilnými muži. Veškeré typologie představila Ludmila Čírtková (2020) ve své knize *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století* na stránkách 20 až 25. Niel Jacobson a John Gottman přišli v roce 1998 s typologií násilníků. Poprvé ji představili v knize *Když muži bijí ženy*.¹ Provedli výzkum na 63 párech, jejichž soužití vykazovalo známky týrání. Porovnávali je s páry, které sice neměly spokojená manželství, ale nedocházelo mezi nimi k násilí. Dva roky po skončení výzkumu provedli kontrolní rozhovory se zkoumanými páry a na základě výsledků mohli autoři jasně rozlišit dva typy pachatelů.

Kobry jsou typické svou potřebou kontrolovat a chladnou agresí. Pro pachatele je typické, že k násilí přejdou rychle, bez známek jakýchkoliv emocí. U jedinců nejsou výčitky svědomí, nejsou schopni hlubších emocionálních vztahů. Nemají rádi, když jim někdo říká, co mají a nemají dělat, jejich přesvědčení je, že si můžou dělat, co chtějí. Představitelé této skupiny mohou na první dojem působit šarmantně, mít určité charisma, díky čemuž jsou zdatnými

---

¹ Neil S. Jacobson, John Mordechai Gottman. *When Men Batter Women: New Insights Into Ending Abusive Relationships*. 1998, s. 304. ISBN 0684814471.

manipulátory a terapie v tomto případě nemá žádný smysl. Muži ze skupiny kober si lépe odpočinou, když zbijí manželku, než když sedí v křesle.

Pitbulové jsou v podstatě opačná skupina. Pachatelé zařazení do této skupiny se násilí dopouštějí pod vlivem „horké agrese“, afektivně a impulzivně reagují na situace či podněty, kdy si násilníci mohou myslet, že se jedná o provokaci. Stav takzvané horké agrese většinou doprovází emocionální rozrušení či frustrace. Zatímco kobry nejsou schopny emocionálních a citových vazeb vůči partnerkám, pitbulové jsou na svých partnerkách až závislí. Častým důvodem agrese může být pocit ohroženosti a žárlivosti, případně i strach, že pachatele opustí. Mívají tendence k ustavičnému kontrolování partnerky. V porovnání s kobrami jsou pitbulové labilní, depresivní a spíše introvertní. Násilí využívají jako strategii pro udržení partnerky.

Třebaže kobry jsou menší skupinou co do počtu pachatelů, bývají nebezpečnější. Často se u nich projevují psychopatologické rysy, především disociální porucha osobnosti. Pachatelé z této skupiny jsou sebestřední, nemají žádnou empatii, násilí využívají pro kontrolu nad partnerkou a pro udržení moci. Násilí se ale neomezuje pouze na rodinu a rodinné příslušníky, kobry používají násilí i mimo rodinu.

Další typologii, kterou popsala Čírtková (2020) na stranách 22 a 23, vytvořil Saunders (1992), který se zaměřil na využití typologie v praxi a díky faktorové analýze přišel se třemi skupinami.

Agresoři pouze v rodině jsou skupina, pro niž je příznačné, že pachatelé neumí vyjadřovat své emoce a dlouho je potlačují. Jakýkoliv stres v práci nebo v rodině bývá následně spouštěčem násilí. Paradoxní je, že tato skupina pachatelů je jedna z těch vhodnějších pro párové nebo manželské terapie, a to v případě, že chtějí oba partneři vztah udržet.

Generální agresori se vyznačují hlubšími důvody pro násilné chování vůči ženě. V rámci terapie jsou tito muži horšími klienty, spolupráce s nimi představuje běh na dlouhou trať. Jedním z důvodů je, že u pachatelů z této skupiny je potřeba rekonstruovat scénář, který si osvojili v dětství. V tomto případě v oblasti výsledků nemůžeme očekávat zásadní zlepšení situace, největším úspěchem bývá, když pachatel pochopí, že domácím násilím škodí sám sobě.

Třetí skupinu tvoří **emocionálně nestabilní agresoři**, i oni potřebují odbornou pomoc. Tato skupina by měla na sobě pracovat v oblasti zvládnání žárlivosti, vzteku a výbuchů agrese, aby to nevedlo k násilí.

Dalšími, kdo se vydali na cestu bádání v oblasti typologie pachatelů, byla dvojice Holtzworth-Munroe a Stuart (1994), kteří vycházeli ze Saundersovy triády, již podrobili empirické verifikaci, z čehož vzniklo rozdělení pozměněné a doplněné. Tuto typologii představila Čírtková (2020) na stranách 23 až 25.

Pouze v rodině – family only. Muži v této skupině směřují násilí na rodinu. Psychické a sexuální násilí vůči partnerce bývá výjimečné, nicméně násilné chování je důsledkem nerozvinutých dovedností v oblasti komunikace a socializace. Jedinci z této skupiny mohou mít problémy s alkoholem, sklony k depresím, může se jednat o pasivní a závislé osobnosti. Můžeme u těchto jedinců pozorovat známky impulzivního chování a nerozvinuté vztahové schopnosti, proto mohou reagovat neadekvátně. Po incidentech mohou prožívat pocity viny.

Dysforický s rysy hraniční osobnosti. S muži z této skupiny se pojí všechny druhy domácího násilí: fyzické, psychické i sexuální. Násilí se u nich už nesoustředí pouze na rodinu, ale i na okolí. Kromě příznaků narušené osobnosti můžeme u jedinců z této skupiny vidět emocionální nestabilitu, zranitelnost a dysforičnost. Většina problémů této skupiny může pramenit z nepříznivých podmínek v dětství, odmítavém chování rodičů a nejisté citové vazbě.

Antisociální, obecně násilný. Představitelé této skupiny využívají v hojné míře různé formy násilí se značnou intenzitou a frekvencí. Násilí se nevztahuje pouze na rodinu, ale i na širší okolí, nemají problém s agresí například v zaměstnání. Projevují se u nich problémy s alkoholem nebo drogami. Mužům chybí empatie, svědomí, nerespektují normy a pravidla. Trestání je v tomto případě neúčinné, nevede k nápravě. Vyznačují se sníženým prahem frustrace. V jejich minulosti lze vystopovat prvky dětství prožitého v násilné rodině, zážitky týrání, popřípadě i sexuálního zneužívání.

Další rozdělení násilníků nabízí Elbow (1977), který přišel s rozdělením na násilníky hledající akceptaci, závislé, majetnické a kontrolující násilníky. V další typologii můžeme najít rozdělení na tyrana (batter) a násilníka (hitter). Též se objevila typologie s rozdělením na histrionského agresora, na psychopatického agresora a závislého agresora (Čírtková, 2020, s. 22).

Drahomír Ševčík a Naděžda Špatenková ve své knize *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence* (2011) na stranách 65 až 67 popsali charakteristiky, kterými se násilní muži mohou vyznačovat.

Pachatelé mohli vyrůstat v domácnostech, kde násilí nebylo nic neobvyklého. Mohli být svědky nebo přímo oběťmi domácího násilí a tento vzorec si s sebou nesou po zbytek života. Mohou být silně žárliví a majetníčtí, v důsledku čehož mohou reagovat agresivně u jakékoliv příležitosti, kdy si myslí, že je partnerce věnována větší pozornost cizích mužů. Nicméně agresi si pachatel „vylije“ na partnerce, která mu to důkazy a ani argumenty není schopna vyvrátit. Pachatelé často vyznávají tradiční hodnoty, jako je rozdělení genderových rolí. Věří v to, že muž může bít svou partnerku, myslí si, že jsou ženě nadřazeni, a považují za normální ji občas „propleskat“. Dokazují tím svoji roli v rodině a ve společnosti. Pachatelé akceptují násilí jako jediné východisko řešení jakýchkoliv problémů. Jejich agrese nesměruje pouze na partnerky, ale i na muže, děti a zvířata. Mezi jejich koníčky mohou patřit násilné sporty, popřípadě střelba. Dominance a agrese se mohou projevit i v sexuální oblasti života. Sex pachatelé nevnímají jako láskyplný kontakt mezi mužem a ženou, ale spíše jako nástroj pro demonstraci a udržení moci, mohou nacházet zálibu v perverzních sexuálních praktikách či být promiskuitní. Násilné osoby mívají často dvě tváře. Můžeme si to spojit s fázemi domácího násilí, kdy v období líbánek se pachatelé jeví jako oddaní, milující, jako ti, kteří by ženě snesli modré z nebe. Ovšem ve fázi následující se chovají agresivně, bývají vulgární, nenávistní. Kromě dopadu dvojí osobnosti na život v domácnosti takováto dvojí osobnost může mít dopad i na okolí, které může soužití dané dvojice vnímat jako problematické ze strany ženy, nikoli muže. Oběti následně okolí nemusí věřit, že by pachatel mohl být takový, jak ho popisuje, protože k nim se vždy choval slušně a na veřejnosti oběť zahrnoval láskou.

1.2.2 Ženy

V dnešní stereotypní době je velmi jednoduché zapomenout na skutečnost, že i ženy mohou být v pozici násilné osoby. Nemusí se pouze jednat o násilí vůči mužům, ale mohou být v pozici násilníka i v homosexuálním páru. Vzhledem k tomu, že o násilných osobách ženského pohlaví se nemluví, není tato skupina dostatečně prozkoumána a nejsou k dispozici jasné a hmatatelné důkazy. Ženy se nejčastěji dávají do souvislosti s domácím násilím na osobách, o které mají pečovat.

V odborné literatuře se můžeme setkat pouze se dvěma rozděleními. Ženy, které útočí v sebeobraně, a ženy, které násilnou osobu zabijí. Domácí násilí ze strany žen nabývá úplně

jiné povahy než u mužů. Skutky se liší v intenzitě, v typech násilných činů, ve frekvenci, ale i v následném postihu za domácí násilí (Ševčík, Špatenková, 2011, s. 65–67).

Drahomír Ševčík a Naděžda Špatenková (2011) to popsali ve své knize *Domácí násilí* na stranách 65 až 67. Výsledky byly podloženy studií Hesterové z roku 2009, kde autorka analyzovala 96 případů domácího násilí. Zde bylo uvedeno, že verbálního násilí se dopustilo 94 % mužů a 84 % žen, fyzického násilí 61 % mužů a 37 % žen, u vyhrožování to bylo 29 % mužů a 13 % žen, sexuálního násilí a obtěžování se dopustilo 29 % mužů a 13 % žen, co se týká ničení majetku druhého partnera, zde šlo o 30 % mužů a 16 % žen. Svůj vlastní majetek zničilo 6 % mužů a 11 % žen a zbraň použilo 11 % mužů a 24 % žen. Z tohoto zkoumání vyplynulo, že u žen se jedná především o verbální násilí, fyzické násilí, ničení majetku partnera a použití zbraně. Autorka tohoto výzkumu poukazuje na fakt, že ženy, které jsou pachatelkami domácího násilí, mívají často i psychické poruchy nebo jiné zdravotní problémy.

1.3 Oběti a ohrožené skupiny

Obětí se podle zákona 45/2013 Sb. rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková či nemajetková újma nebo se na její úkor pachatel trestným činem obohatil.

1.3.1 Typologie obětí

Stejně jako tomu bylo u pachatelů, i oběti se dostaly do centra pozornosti, co se týká jejich rozdělení a typologie. Veškeré typologie představila Čírtková (2020) na stranách 101 a 102. Ženskou typologii obětí vypracovala Cornelia Helfferichová v roce 2004. Se svým týmem pracovala v rámci studie, která byla zaměřena na ženy a jejich potřeby, partneři těchto žen byli vykázáni policií, a právě podle reakcí na vykázání partnera rozlišila Helfferichová čtyři kategorie. První tři mají poměrně dobré zdroje, které by jim pomohly vyřešit situaci, samy jsou schopny se rozhodnout, zda ve vztahu pokračovat, nebo ne.

Rychlý rozchod. V této skupině mají ženy jasnou představu o partnerství, přičemž v této představě násilí není akceptovatelné. Ženy náležející do této kategorie mají zdravé sebevědomí, jsou velmi dobře informované a v násilném vztahu setrvávají krátce. Vykázání považují za efektivní nástroj, který ženám signalizuje, že i úřady nesouhlasí s chováním a jednáním partnera. Ženy z této skupiny bývají odhodlány vztah ukončit a situaci řešit, případně ty, které chtějí ve vztahu setrvat, nastavují přísné podmínky. Ženy zařazené v této skupině jsou nakloněny odchodu.

Pokročilé odlučování, pokročilé stadium rozchodu. Ženy patřící do této skupiny žijí s násilníkem delší dobu (buď se jedná o manžele, nebo partnery) a mívají děti. Čím déle spolu partneri žijí, tím častěji se objevuje násilí. Ženy z této skupiny se snaží prosazovat své zájmy proti muži. Nicméně pokračující a stupňující se násilí pouze zvyšuje motivaci žen k ukončení vztahu. Vykázání muže představuje pro ně začátek definitivního konce, přesto u žen přetrvává strach a necítí se bezpečně. Stejně jako u rychlého rozchodu, i ženy z této skupiny jsou nakloněny rychlému odchodu.

Nová šance. Ve větší míře se jedná o ženy staršího věku, které mají jasné představy o tom, jak by měl vztah vypadat, a násilí v něm nemá místo. Paradoxní je, že ženy řazené do této skupiny násilí partnera popisují jako epizody, které narušovaly klidný a spokojený život rodiny. Za epizody partnera mohly vnější okolnosti, které si ženy myslely, že se dají změnit. Před vykázáním se snažily partnery vlastní silou přimět ke změně, avšak neúspěšně. Vykázání je pro ně určitá forma testu, kdy předpokládají, že výsledek bude pozitivní a násilník se změní. V tomto případě ženy nechtějí odejít od partnera, touží zůstat, avšak chtějí, aby vztah pokračoval bez fyzického násilí.

Ambivalentní vazba. V této skupině jsou ženy, které mají trauma z chronického domácího násilí. Těmto ženám chybí sebedůvěra, akceschopnost, vnímají se jako bezmocné a bezcenné. Projevuje se zde závislost na násilném partnerovi, sice z něj mají strach, ale snaží se to zmírnit ustupováním. Myslí si, že když budou k násilníkům vstřícné, ochrání tím sebe i své děti. Po určité době považují projevy násilí za normální, neuvědomují si, v jakém ohrožení mohou být, často z jejich strany zaznívá argument, že se to děje i v jiných rodinách. Vykázání je pro ně trest, ženy se necítí v bezpečí, když manželé/partneři nejsou s nimi, proto i po uplynutí lhůty vykázání přijme takováto žena násilníka zpět.

1.3.2 Kriminologie a viktimologie

Problematika domácího násilí více než úzce souvisí s kriminologií a viktimologií. Kriminologie zahrnuje složku násilné kriminality, která souvisí s obecnou kriminalitou, a co se týká domácího násilí, je neaktivnější, nicméně pojem *násilná kriminalita* není definován v trestním zákoně, jedná se o termín užívaný v kriminologii. Jedná se o úmyslné násilné jednání, ubližování a napadání, které je směřováno vůči druhým nebo vůči vlastní osobě. Vznikem agrese se zabývaly a stále zabývají společenské vědy, především sociologie, psychologie a psychiatrie. Kriminologie a viktimologie byly představeny v knize *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen* od Voňkové a Huňkové (2004) a to na stranách 45 až 55.

Sociologie přisuzuje agresi a násilí nepříznivým sociálním procesům. Psychologie mluví o agresi jako o patologickém způsobu interakce buď mezi jednotlivci navzájem, nebo mezi jednotlivci a společností. Psychiatrie agresi přisuzuje deviacím, kde se dávají do souvislosti s destruktivními a manipulativními vztahy.

Kriminogenní faktory jakéhokoliv násilného chování, od domácího násilí až po organizované, jsou velmi pestré. Nejvíce zdůrazňovanými faktory jsou vliv orientační rodiny, normy chování, které jsou platné v dané společnosti. Dále se mezi tyto faktory řadí ekonomická nerovnost, kulturní dezintegrace, rysy osobnosti, alkohol a/nebo drogy a vliv masmédií.

Když pojmem kriminalitu jako celek, pak násilná kriminalita tvoří cca 5 % a osoby, které byly vyšetřovány pro násilné trestné činy, tvoří asi 14 % z celkového počtu vyšetřovaných. Co se týká sanace násilí a násilných trestných činů, funguje v České republice vysoká latence. To můžeme vidět i na případech domácího násilí, kdy násilné chování v soukromí rodin není českou veřejností považováno za trestuhodné. Násilné trestné činy se z větší části vyskytují v regionech se sociálními problémy. V dnešním světě vyvolávají násilné trestné činy, jako jsou vraždy, značnou pozornost společnosti i médií. Přestože násilná kriminalita není zanesena do trestního zákoníku, můžeme ji najít v různých hlavách:

- hlava III: Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti,
- hlava IV: Trestné činy obecně nebezpečné,
- hlava V: Trestné činy hrubě narušující občanské soužití,
- hlava VI: Trestné činy proti rodině a mládeži,
- hlava VII: Trestné činy proti životu a zdraví.

Teorie příčin kriminality fungují jako východiska pro prevenci, stanovení prognóz a s jejich pomocí můžeme vysvětlovat kriminalitu. Předměty poznání jsou trestný čin, pachatel a oběť i kontrola zločinnosti, tímto pojmem se rozumí „*snaha státu zajistit konformní chování v oblasti takového jednání, které je chráněno trestním právem*“ (Voňková, Huňková, 2004, s. 48).

Existují tři roviny poznání, ve kterých se teorie příčin kriminality pohybují. Jedná se o rovinu individuální², strukturální³ a institucionální⁴.

---

² Zaměřeno na osobu pachatele a oběti.

³ Společnost a její rozvrstvení, kdo a kdy může trestnou činnost provádět a kdo je jí nejvíce ohrožen.

⁴ Kontrola zločinnosti pomocí OČTŘ, soudů a občanské společnosti.

Nejstarší teorií kriminality je jednofaktorová teorie, do které patří biologické teorie. Dále se dříve pracovalo s biopsychologickými teoriemi, s teoriemi psychiatrickými a psychologickými, se sociologickými teoriemi a s teoriemi delikventních subkultur. Celkově tyto teorie můžeme spíše nazvat myšlenkovými proudy, ze kterých vyšly teorie, o něž se v současnosti opíráme. Setkat se můžeme s teorií učení (socializací), kdy se jedinci učí způsobům, chování, normám a hodnotovým postojům od sociálního prostředí. Do spojitosti se zde dává teorie vazeb, která klade důraz na vytváření vzorů za pomoci odměn a trestů.

Teorie sociální kontroly, aplikování odměn a trestů. Zločinnost je kontrolována státem a společností. Teorie labeling approach (značkování), která je v protikladu ke kontrole zločinnosti. Podle této teorie je kriminalita přítomná všude a rovnoměrně rozdělená, sanace je pouze značkování sociálně bezmocných jedinců.

Teorie sociální anomie. V rámci změn ve společnosti se otřásají tradiční hodnoty, nicméně nové ideály a normy dosud nevznikly. S touto teorií souvisí koncepce napětí, která je zaměřena na jedince, respektive na jeho možnosti a schopnosti dosáhnout toho, co chce. Jestliže se tak neděje, může se tento jedinec potýkat s pocity tlaku a svého zatlačování do pozice outsidera ve společnosti, což vede k pocitům deprese, frustrace, deziluze a vzteku. Může se jednat o špatné zacházení v rodině nebo o profesní selhání. Výsledkem je, že jedinec v takovéto pozici může považovat násilí za jediný nástroj k uspokojování svých potřeb. Viktimologické teorie se snaží objasnit příčiny kriminality z pozice obětí. V tomto případě se pracuje s teoriemi životního stylu, rozdíly mezi životním stylem a rizikovostí určitého stylu i s teoriemi rozdílných struktur příležitostí, třemi prvky vedoucími ke kriminálnímu skutku jsou motivovaný pachatel, vhodný objekt a nepřítomnost strážce (Voňková, Huňková, 2004, s. 48–53).

V oblasti domácího násilí se můžeme setkat s trestnými činy, kde je násilí alternativním znakem nebo znakem kvalifikované skutkové povahy. Mezi takové trestné činy patří týrání svěřené osoby, únos, omezování osobní svobody, porušování domovní svobody, vydírání a utiskování.

Otázkám domácího násilí se začala věnovat pozornost v 80. letech minulého století na popud výroku amerického právníka W. F. Smitha, který mluvil o tom, jak málo pozornosti je domácímu násilí věnováno. Do té doby se jednalo spíše o konzervativní přístup kriminologie, tedy až na německého kriminologa H. J. Schneidera, který označil domácí násilí za nejrozšířenější formu násilí. Zároveň zdůrazňuje, že to je nejméně kontrolovatelná forma

násilí, a co se týká frekvence a závažnosti, dosti podceňovaná forma. Dlouhé roky se vedly dohady o tom, jak na domácí násilí reagovat. Nejvíce se udržela alternativa vůbec nezasahovat. Až v posledních desetiletích se na domácí násilí nahlíží jako na sociálně patologický jev.

1.3.2.1 Viktimologie

Ještě předtím, než se začalo mluvit o nějakém utrpení obětí v rámci trestných činů, se hovořilo o tom, jaký má oběť podíl, případně jakou roli na genezi činu. V minulém století se vyskytovala tvrzení jako „někteří lidé přitahují zločince stejně jako ovce vlky“. Dokonce i samotný zakladatel viktimologie, Stephen Schafer, přisuzoval obětem nějaké vlastnosti, kterými by mohly provokovat ostatní k útoku. V rámci první generace se ale našli také viktimologové, kteří to přisuzovali životnímu stylu jedinců, větší pravděpodobnost stát se obětí trestných činů byla u jedinců, kteří se vyznačovali riskantním životním stylem. Právnick Benjamin Mandelsohn, představitel statického přístupu, propojil své vlastní zkušenosti z obhajoby obětí s teorií, kdy za pomoci rozhovorů s poškozenými a svědky přišel s rozdělením obětí do šesti typů: zcela nevinná oběť, naivní oběť, riziková oběť, provokující oběť, spoluvinná oběť a falešná oběť. Nejdříve bylo rozdělení zaměřeno na oběti znásilnění, postupně se ale toto rozdělení zobecnilo na oběti zločinů celkově. Nicméně tato typologie je v dnešní době, co se využitelnosti týká, značně omezená (Čírtková, 2020, s. 13).

Jako protiklad můžeme uvést Hanse von Hentiga, který byl spíše zastáncem dynamického přístupu. Podle něj je viktimizace interakcí různých faktorů, a to nejen na straně pachatele, ale i na straně oběti. Von Hentig také mluvil o skutečnosti, že jedinci mohou být do pozice/role oběti „natlačeni“ svým okolím, podle toho, jak se k nim chová. V porovnání s Mandelsohmem rozšířil Von Hentig rozdělení obětí na 13 skupin. Když se ale na rozdělení podíváme dnešními očima, může nám spíše připadat, že se jedná o seznam zranitelných obětí. Patří sem děti a mladiství, ženy, senioři, osoby s mentálním handicapem, imigranti, příslušníci minorit, mentálně narušené a traumatizované osoby, depresivní osoby, lidé toužící po zbohatnutí, promiskuitní a vztahově nestálé osoby, osoby osamělé a se zlomeným srdcem, tyrani a trýznitelé, výjimeční a nonkonformní lidé. Bohužel i tento přístup je do dnešní doby nepřenositelný (Čírtková, 2014, s. 14).

Viktimizace je stále předmětem zkoumání, stejně tak viktimologie stále zkoumá otázku, zda se dá nějakým způsobem přispět k redukci rizik viktimizace na základě typických interakcí mezi pachatelem a obětí. Stephan Harbort viktimologii přispěl pomocí své studie o sériových

vrazích v Německu v období let 1945–2007. Kromě několika dalších poznatků Harbort přišel s tím, že pachatelé si vybírají oběti, u kterých předpokládají, že se nezmohou na odpor a bude možné je snadno přemoci. Nicméně ve výsledku studie naznačuje, že neexistuje žádný univerzální profil typické oběti, je nemožné sestavit seznam vlastností či charakteristik, které by správná oběť měla mít (Čírtková, 2014, s. 15–16).

Viktimologie jako věda je poměrně mladá a je stále považována za součást kriminologie. Předmětem viktimologie je tedy oběť trestného činu, ale také její role v trestném činu. Oběti mohou být pouze fyzické osoby, které byly dotčeny trestným činem. Termín *oběť* je užíván v mezinárodních dokumentech a samozřejmě ve viktimologii, nicméně trestní právo tento termín nezná. S pojmem *oběť* se můžeme setkat pouze v zákoně č. 209/1997 Sb., o peněžitě pomoci obětem trestné činnosti, tímto zákonem byla do českého právního řádu vložena Evropská úmluva o odškodňování obětí násilných trestných činů z roku 1983 (Voňková, Huňková 2004, s. 69).

Existují zde dva názorové proudy. Ten první zastává názor, že se má viktimologie věnovat pouze oběti. Druhý proud tvrdí, že by se kromě oběti mělo nahlížet i na rodinné příslušníky či jinak zainteresované osoby (Voňková, Huňková, 2004, s. 69).

Kromě teorie je viktimologie i určitou prevencí. Teoreticky se hledají psychologické faktory a charakteristiky, které umožňují, aby byl někdo obětí. V praxi se klade důraz na pomoc obětem, zacházení s obětí a prevenci trestné činnosti. Nicméně ale můžeme vidět, že pozornost se postupně začíná odvracet od typologií oběti k analýze situací (Voňková, Huňková, 2004, s. 70).

Viktimologie se zabývá šesti „oblastmi“, jak je popsáno v knize Domácí násilí z pohledu žen autorek Voňkové a Huňkové (2004) na stranách 71 až 73.

1. Osoba oběti

V tomto případě se bavíme o ženách, mužích, dětech a seniorech. Žádný stálý profil osobnosti oběti neexistuje, ale ve spojitosti s touto oblastí se velmi často hovoří o dětství, zda dítě bylo buď přímo objektem týrání, nebo jeho svědkem. Jakákoliv žena se může stát objektem domácího násilí, zahraniční výzkumy vyvrátily jakékoliv spojitosti s masochismem nebo hysterií. Stát se obětí může kdokoliv a nezáleží na jeho věku, vzdělání, kultuře, ekonomickém statusu ani stylu života.

2. Vztahy mezi obětí a pachatelem

V oblasti práva jsou tyto osoby označovány jako osoby blízké a je velmi typické, že pachatel a oběť mají mezi sebou komplikovaný vztah. Více než o čemkoliv jiném se v této oblasti mluví o emočním poutu mezi obětí a pachatelem. Oběť je ze začátku zahrnována láskou, ale později se to může „přehoupnout“ do situací, kdy muž/pachatel si počíná majetnický a ženu považuje za svůj majetek. Během vývoje celé situace se u ženy objevují pocity strachu z muže, ale zároveň jí na daném muži stále záleží. Celá situace navíc začne gradovat, když oběť naznačí, že by chtěla od pachatele odejít.

3. Proces viktimizace

Domácí násilí může mít charakter závislosti oběti na pachateli, kdy se střídají fáze domácího násilí, lásky a nenávisti. Dá se říci, že domácí násilí je nástroj k prosazení moci a mocenské pozice ve vztahu. Násilník dělá vše, co se dá, aby zamezil rozpadu vztahu.

4. Role oběti v trestním řízení

Trestním řízením se rozumí odhalování, vyšetřování a soudní projednávání. Pro jeho zahájení jsou potřebné souhlas oběti se zahájením trestního stíhání a její ochota vypovídat před soudem. Oběť je znovu vystavena nátlaku a pocitu ohrožení. V této souvislosti se mluví o dispozičním právu oběti.

5. Pomoc oběti

Existují dva základní směry pomoci, první je sociálně-psychologický, ten se odvíjí na půdě azyllů a poraden, spadá sem i poradenství právní, zatímco druhý směr je zaměřen na pomoc oběti se zahájením trestního řízení. Do pomoci s trestním řízením spadají též role zmocněnce poškozené a uplatnění náhrady škody.

6. Ochrana před sekundární viktimizací

Zatímco v neziskovém prostoru funguje pomoc ženám, které zažily domácí násilí, v plném rozsahu, v oblasti advokacie a justice se to prozatím natolik nepodařilo.

Speciální skupinou, se kterou se pracuje v rámci viktimologie, jsou zvláště zranitelné oběti. Jedná se o jedince, u nichž existuje větší pravděpodobnost, že budou oběťmi trestných činů nebo kriminality. To je ovlivněno biografickými, environmentálními nebo kulturními vlivy. Pro nás je ale důležitější rozdělení, že zvláště zranitelnou skupinou jsou lidé, kteří se stali oběťmi trestných činů, nebo ti, kteří vzhledem ke svému věku, fyzickým a mentálním předpokladům mohou podlehnout kriminálnímu jednání, a to i z toho důvodu, že mají problém rozpoznat kriminální čin. Takto to bylo rozděleno od začátku používání pojmu, tedy

od konce minulého století. Následně se začaly rozvíjet velké odborné diskuze a obsah pojmu se rozšířil. Nyní do této skupiny spadá i poznatek, že zranitelnost nemusí předcházet viktimizaci, ale může být viktimizací vyvolána, což nás přivádí k tomu, že za zranitelné lze považovat jedince, oběti, kteří zločinem utrpěli psychickou újmu. Díky tomuto rozšíření se rozšířily i pojmy *psychické trauma*, *psychotraumatizace*, *posttraumatická stresová porucha*. Následně se pro oběti znásilnění, sexuálního zneužívání a domácího násilí zavedly viktimizační syndromy, kam patří rape trauma, battered woman syndrom, CAN (Čírtková, 2014, s. 125 až 127).

Kromě výše zmíněných mohou veřejnost a odborníci znát pojem *zvlášť zranitelné oběti* ze společenských a politických diskuzí. Tento pojem se v posledních deseti letech začal objevovat v dokumentech Evropské unie a následně začal pronikat do legislativ dalších států. Tam se vyskytuje v podobě, jak ji zná většina lidí (Čírtková, 2014, s. 125–127).

Zvlášť zranitelnou obětí se podle zákona o obětech trestné činnosti, § 2, odst. 4 z roku 2013⁵ rozumí:

„Dítě.

Osoba, která je vysokého věku nebo je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým handicapem nebo smyslovým poškozením, pokud tyto skutečnosti mohou vzhledem k okolnostem případu a poměrům této osoby bránit jejímu plnému účelnému uplatnění ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy.

Oběť trestného činu obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku) nebo trestného činu teroristického útoku (§ 311 trestního zákoníku).

Oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestného činu, který zahrnoval nátlak, násilí či pohrůžku násilím, trestného činu spáchaného pro příslušnost k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo oběť trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislosti na ní.“

---

⁵ č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), jak vyplývá ze změn provedených zákony č. 77/2015 Sb. a č. 56/2017 Sb.

Oběti z těchto skupin mají možnosti získat různé podpory, mají jiná specifická práva, mezi něž patří právo na vedení výslehu citlivou formou, vedení výslehu proškolenými profesionály, právo vedení všech výslechů se stejnou osobou, právo, aby osoba stejného pohlaví vedla rozhovor. V hlavním líčení, líčení před soudem, má oběť právo nemít vizuální kontakt s pachatelem, možnost být vyslechnut/a mimo místnost hlavního líčení, vyhnutí se otázkám na soukromý život, který s případem nesouvisí, možnost být vyslýchán/a bez přítomnosti veřejnosti (Čírtková, 2014, s. 126–127).

1.3.3 Viktimizační syndromy a reakce

V souvislosti s viktimizací a s dopady viktimizace na člověka se pro lepší představu o dopadech mluví o běžné kvalitě života. Ta se vyznačuje relativně uspokojivými sociálními vztahy, relativní finanční jistotou, určitou představou o životě a budoucnosti, iluzí o dobrém světě, schopností pracovat a dosahovat osobních cílů (Čírtková, 2020, s. 85–86).

Podle nejvíce využívané teorie, jejímiž autory jsou Janoff-Bulman a Friese, je jádrem viktimizace fakt, že zločin zničil jistoty, víru a iluze, které jsou příznačné pro normálního, duševně zdravého jedince. Oběti zažívají různé druhy viktimizace, v některých případech se psychické reakce liší, v některých jsou stejné (Čírtková, 2014, s. 85–86).

Například u stalkingu oběti trpí sklony s depresím, strachem, cítí se bezradně. U majetkových trestných činů jsou změny iluzí v pozici mediátora, vysvětlují psychické efekty majetkové viktimizace. U násilných trestných činů se k tomu přidružuje stres, který je navázán na traumatizující situaci. Veškeré psychické následky, které vzniknou na základě trestných činů, se řadí mezi viktimizační syndromy. Jedná se o specifické popisy následků, které jsou typické pro jednotlivé oblasti. Práce s nimi vzešla z faktu, že klasické psychopatologické diagnózy nevystihují, jaké všechny potíže se u oběti mohou vyskytnout. Pojem zavedl traumatolog F. M. Ochberg v roce 1988 a jeho pojetí zahrnovalo typické následky násilných zločinů a sexuálního zneužívání. Jeho hlavní příznaky obsahovaly ztrátu schopnosti zvládat běžný den, stigmatizaci, přesvědčení, že nejsem atraktivní, pocit izolovanosti, potlačování vzteku, případně nepřiměřenou ventilaci vzteku, zjednodušování újmy, amnézii na událost, sebeobviňování, vystavování se rizikovým situacím, přijetí názorů pachatele (Čírtková, 2014, s. 88–90).

Syndromy plní dvě hlavní funkce. Odkazují na příčinu potíží, na konkrétní typ zločinu, který způsobil změny v chování a prožívání. Podporují tvrzení, že problémy, které oběť má, jsou normální a validní, jsou normální reakcí na nenormální situaci. Mezi nejznámější patří trauma

znásilnění (rape trauma), syndrom týrané osoby/partnera, stalking trauma syndrom, CAN a EAN (Čírtková, 2014, s. 88-90).

TRAUMA ZNÁSILNĚNÍ – RAPE TRAUMA

Sexuální integrita ženy má v tradiční společnosti vysokou hodnotu, kdy ji nejdříve hlídal otec jakožto hlava rodiny a později manžel. Prvky tohoto smýšlení můžeme najít i v liberální občanské společnosti, v níž sexuální sebeurčení je považováno za klíčovou hodnotu a právo jedince. Porušení sexuální intimity násilím proto bylo a stále je vnímáno jako zavrženíhodné chování (Čírtková, 2014, s. 91–92).

V roce 1947 jej popsaly autorky Burgess a Holmstrom. Největší rozdíl mezi znásilněním a souhlasným pohlavním stykem spočívá v erotice. U znásilnění není obsažena erotika, naopak jsou zde přítomny negativní pocity. Primárně se mluví o pocitu ohrožení života či fyzické existence. Událost znásilnění je pro oběť nečekaná, a to přestože se v minulosti mohla oběť s agresorem znát, naopak se zde vyskytují větší pocity znehodnocení a ponížení. Při prvním popisu události se rozlišují dva typy obětí. Oběti kontrolovaného typu popisují událost vyhýbavým způsobem. Můžeme u nich pozorovat emocionální anestezii, disociativní projevy, popírání pocitů, zdánlivé „odstřížení se“ od události atp. Oběti mění svůj životní styl, přestěhují se, přerušují původní profesi jako pokus o vyhnutí se veškerým podnětům, které by mohly čin připomínat. Oběti pro zlepšení svého stavu vyhledávají terapie, které mohou v jejich průběhu ukončit, protože jsou v nich vyvolávají pocity, které nemohou unést. Existují ale i případy, kdy se oběti dostanou do stavu pseudonormality, tedy stavu, kdy se vrátí co nejrychleji do normální sociální reality a dělají, že se nic nestalo (Čírtková, 2014, s. 91–92).

U obětí expresivního typu se setkáváme se záplavou podnětů, které se těžko kontrolují a jsou spojeny s událostí. Na okolí mohou působit hystericky a až nepřiměřeně emocionálně.

V případě znásilnění se otřásají základní představy o světě, a to především ty představy týkající se důvěryhodnosti a spolehlivosti ve společnosti. Zároveň se mění pohled na férovost mezilidských vztahů a vztahů mezi pohlavími. Velký dopad to má na sebepojetí oběti, ta vnitřně bojuje s pocitem, že selhala, neubránila se, což může přejít v sebeodmítání a sebeopovržení, což oběť zažila ze strany pachatele, zároveň si přivlastňuje jeho představy o světě.

Úzkostné stavy, fobie a psychosomatické potíže patří mezi typické příznaky. U obětí se objevují psychogenní bolesti, poruchy příjmu potravy, ztráta citlivosti v určitých částech těla, deprese, pocity zoufalství, rezignace a další.

K dalším typickým příznakům se řadí porucha vztahů a sexuální poruchy. Po znásilnění často dochází k přerušování sociálních vztahů, oběti ztrácejí víru v partnerské vztahy. Jestliže měla oběť partnerský vztah, ten se může dostat do krize. Ale existují i opačné případy, kdy oběť vyhledává povrchní sexuální kontakty bez intimity.

Poslední z trojice typických příznaků je změněný vztah k vlastnímu tělu. Jako důsledek činu vnímá oběť své tělo jako znehodnocené, cizí a pošpiněné. Časté bývá kompulzivní mytí, kdy se oběť několikrát denně omývá, skoro až drhne. Najdou se i opačné případy, kdy se oběť zanedbává. Oba případy mají negativní pocity utišit (Čírtková, 2014, s. 91–92).

SYNDROM TÝRANÉ OSOBY – BATTERED PERSON SYNDROME (BPS)

Syndrom popsala Čírtková (2014) na stranách 92 až 95. Můžeme se setkat i s pojmem **BATTERED SPOUSE SYNDROME**, *syndrom týraného partnera*. Jedná se o následníka pojmu *syndrom týrané ženy* ze 70. let minulého století. Zatímco rape trauma bylo zaměřeno na oběti znásilnění, a to buď cizí, nebo blízkou osobou, syndrom týrané osoby je zaměřen na oběti domácího násilí. V popisu ze 70. let byly shrnuty specifické následky, které se vyskytují v případě opakovaného vystavení násilí, kterého se může dopustit partner nebo blízká osoba.

V této verzi byly vytyčeny čtyři základní charakteristiky:

1. Oběť domácího násilí věří, že to, co se stalo, je její chyba.
2. Oběť domácího násilí ztrácí schopnosti, s jejichž pomocí by mohla efektivně řešit situaci.
3. Oběť domácího násilí se bojí jak o sebe, tak i o děti.
4. Oběť nesmyslně věří, že agresor může vše a ví vše.

Vznik BPS záleží na typu domácího násilí, previktivní osobnosti a na reakci sociálního okolí. Není to tak, že by syndrom byl automatickým následkem jakéhokoliv druhu domácího násilí, zároveň se syndrom nemusí objevit u všech obětí domácího násilí. Syndrom vniká v případě, že se zopakuje celý cyklus domácího násilí. Nejčastěji bývá BPS spojeno s intimním, partnerským terorismem a s dlouhodobým, chronickým domácím násilím. Kromě fyzického násilí se od roku 2007 začalo mluvit i o psychickém násilí. Evan Stark přišel s termínem *coercive controlling violence*, novým vzorcem domácího násilí, na kterém je dokazováno, že

BPS může vzniknout a naplno se rozvinout, přestože nedochází k fyzickému násilí. Domácí násilí je v tomto případě založeno na přehnaném kontrolování, na sociální izolaci, na vyhrožování a mentálním „deptání“ oběti.

Vzhledem k tomu, že neexistuje jeden profil oběti, každá osoba vykazuje jiné podoby viktimizačního syndromu, nemá BPS jasně definovaný seznam symptomů. Díky empirickým poznatkům máme k dispozici škálu příznaků, které se mohou u obětí objevit a kombinovat se. Můžeme ale vymezit základní oblasti psychiky, ve kterých se projevují změny v návaznosti na domácí násilí. Jedná se o poruchy v kognitivní oblasti, kde jsou příznačné normalizace týrání, sebeobviňování, naučená bezmoc, naivita, narušená mentální reprezentace partnerských vztahů atd.

Dále se jedná o emocionální oblast, pro kterou je příznačná triáda pocitů: stud, vina a strach. Zároveň má oběť sníženou sebejistotu, trpí depresemi, úzkostmi, může mít narušenou imunitu, je závislá na tyranovi atd.

Poslední, třetí oblast je behaviorální. V této oblasti se můžeme u oběti setkat s nechutí spolupracovat s OČTŘ, s opakovanými návraty k agresorovi, oběť situaci často může tajit před okolím, dále jsou typické ustupování agresorovi, extrémní v chování (buď hysterické chování, nebo úplný opak – apatické chování). Oběť v této oblasti může sahat po alkoholu nebo medikacích.

V případě závažného týrání se můžeme setkat s příznaky psychotraumat. Sem spadá intruze – neodbytné, opakující se představy a myšlenky v souvislosti s násilím –, jedná se o noční můry nebo flashbacky. Dále se můžeme setkat s tím, že se oběť vyhýbá všemu, co je spojeno s násilím, které prožila. Potlačuje myšlenky a rozhovory o týrání, často se může stát, že si nemůže vybavit detaily z incidentů, opadl zájem o běžné aktivity a mohou se ztratit životní perspektivy. V neposlední řadě se mezi příznaky psychotraumatu řadí i poruchy emoční stability, arousalu. V této oblasti mluvíme o hypervigilanci, poruchách spánku, lekavosti, poruchách pozornosti atp.

STALKING TRAUMA

Stalking začíná být čím dál větším společenským problémem. Stalkery se stávají jedinci, kteří mají problém vytvořit citovou vazbu, nebo mají za sebou historii dysfunkčních vztahů. Stejně tak mají predispozice pachatelé násilné trestné činnosti a další jedinci s násilnou historií, zároveň se stalkerem snadněji stanou ti, kteří svým intimním partnerům vyhrožovali. Jedinci mající ke stalkingu blízko jsou buď limitováni, nebo naopak podporováni normami, hodnotami a představami. Roli hrají i oblasti typu sexuální orientace, etnické pozadí, sociální status, věk a další (Morewitz, 2003, s. 1).

Stranger and acquaintance stalking. Do českého jazyka bychom tento termín mohli přeložit jako *stalking cizinců a známých*. U stalkování cizích lidí se pachatel a oběť neznají. V případě známých se znají, avšak pouze minimálně, může se jednat o spolupracovníky, sousedy nebo členy stejné sociální organizace. V případě sousedů mohou být motivem stalkování sousedské neshody, anebo se můžeme setkat s tím, že pachatel chce se sousedkou/sousedem, případně i spolupracovníkem/spolupracovnicí navázat intimní vztah, v horším případě to je za účelem pomsty či vykonání určité spravedlnosti (Morewitz, 2003, s. 2).

Date stalking. Do češtiny je možné tento termín přeložit jako stalking na rande. Jde o to, že pachatel sleduje svou oběť, se kterou se schází v rámci schůzky. Nejčastěji bývá tento druh stalkingu motivován touhou vytvořit intimní vztah s obětí nebo udržet selhávající vztah, u kterého to může přerůst do podoby pomsty. Jedinci, kteří mají problém s citovou vazbou bývají více podmíněni ke stalkingu, protože jim chybí psychologická a sociální vybavenost k tomu, jak se vypořádat s ukončením vztahů. Často mohou reagovat emocionálně a fyzickým zneužíváním, obzvláště v případech, kdy jsou ohroženy jejich sebeúcta a identita. Násilí páchané současnými nebo bývalými partnery se může lišit v závislosti na míře jejich intimity a citové angažovanosti ve vztahu k oběti (Morewitz, 2003, s. 4–5).

Spouse stalking, česky *stalking manželů*. Manželé, kteří pronásledují své partnery, v tom mohou spatřovat způsob, jak se usmířit a „slepit“ manželství, jestliže procházejí nějakou krizí a jsou těsně před ukončením vztahu. V jiných případech se manželé snaží pronásledovat své partnery, aby se jim pomstili. Manželé mohou své partnery pronásledovat také ze žárlivosti nebo proto, aby zjistili, zda je nepodvádějí, jestli se řádně starají o děti nebo plní jiné rodinné povinnosti. Podle průzkumu NVAW stalking ze strany současných nebo bývalých manželů významně souvisí s fyzickým násilím vůči manželkám (Morewitz, 2003, s. 6).

Intimate partner stalking, *stalking ze strany intimního partnera*. Páry, které nejsou sezdány, se dopouštějí stalkingu stejně jako páry sezdané. Dopouštějí se stalkingu a obtěžování za účelem urovnání svých vztahů, pomsty současnému nebo bývalému partnerovi nebo sledování aktivit svého partnera. Na rozdíl od sezdáných osob nemají nesezdaní intimní partneři stejné role a očekávání jako osoby sezdané (Morewitz, 2003, s. 7).

Family member/relative stalking. Rodinné a příbuzenské stalkingy jsou novou oblastí výzkumu zahrnující různé rodinné problémy a spory. Členové rodiny mající problémy s drogami a alkoholem mohou okrádat ostatní příbuzenstvo, aby podpořili svou závislost. V jiných případech mohou pronásledovatelé, kteří se zapojili do jiných nelegálních podniků, což mělo za následek jejich vyhoštění z rodinného domova, pronásledovat další členy rodiny, aby se pomstili nebo se dostali zpět do svého bydliště. V jiných případech mohou mít členové rodiny spor a pronásledují jiné členy rodiny, aby se pomstili nebo sledovali jejich činnost (Morewitz, 2003, s. 8).

Studie ukazují, že stalking je psychologický terorismus. Oběti se obávají, že stalker zraní nebo zavraždí je i jejich příbuzné a přátele. Tyto obavy jsou podpořeny skutečností, že stalker se skutečně uchyluje k fyzickému násilí, zejména u osob ve vztahu. Přátelé, rodinní příslušníci, a dokonce i náhodní kolemjdoucí, kteří se snaží oběť chránit, mohou být stalkerem napadeni a tyto třetí osoby mohou být traumatizovány. Stalking může být obzvláště stresující, pokud si oběť není jistá, co stalker udělá příště. Oběti se často obávají, že pachatel ublíží jim i jejich rodinám. Jejich obavy umocňuje skutečnost, že pachatelé ignorují příkazy k ochraně a snaží se obejít jiná opatření k zastavení pronásledování. Silné stresory spojené se stalkingem a vyhrožováním mohou vést k výraznému zhoršení fyzického i emocionálního zdraví obětí i jejich rodinných příslušníků. Důsledkem viktimizace stalkingem mohou být deprese, sebevraždy a úzkost. I několik let po ukončení stalkingu mohou mít oběti strach, že se stalking může kdykoli obnovit. Oběti stalkingu uvádějí, že se u nich v důsledku viktimizace objevily nové problémy nebo se zhoršily stávající zdravotní potíže. U osob, které přežily stalking, se mohou rozvinout příznaky posttraumatické stresové poruchy (PTSD), opakující se noční můry, snížená schopnost reagovat na vnější svět, přehnaná reakce na úlek, podrážděnost, úzkost a deprese (Morewitz, 2003, s. 39–42).

CAN

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Definováno zdravotnickou komisí Rady Evropy a jedná se o vědomou či nevědomou, nenáhodnou aktivitu rodiče, vychovatele

nebo jiné blízké osoby, která je nepřijatelná nebo odmítavá, která poškozují tělesný, duševní nebo mravní, společenský vývoj dítěte a v nejhorších scénářích vede ke smrti. Zahrnuje kruté zacházení, jehož následkem dítě utrpí zlomeniny, různá poranění, popáleniny, strádá v důsledku nedostatečné zdravotní péče, výchovy a vzdělání. Aktivitu můžeme rozdělit na aktivní formu zanedbávání, která se zaměřuje na fyzické ubližování a násilí. Pasivní forma má podobu neuspokojování životních potřeb. Vše je spojeno s citovým týráním a vydíráním ze strany dospělého vůči dítěti (Spoustová, Voňková, 2016, s. 68–71).

Děti, které jsou svědky domácího násilí, můžeme zařadit do skupiny dětí, u kterých se může projevit syndrom týraného dítěte. Tyto děti bývají často poznamenány výchovnými problémy, agresivitou, kriminálními činy, popřípadě odcizením (Spoustová, Voňková, 2016, s. 68–71).

EAN

Domestic elder abuse, domestic elder abuse and neglect. Do češtiny se tento pojem obvykle překládá jako *zneužívání seniorů v rodině*. Jedná se o druhou variantu násilí v rodině, která nesouvisí s partnerským soužitím. O studium zacházení se seniory v rodině se zasloužily sociální služby ve Velké Británii a v USA v 80. letech minulého století. WHO prohlásila zneužívání seniorů za porušení základních lidských práv. Mezi nejrozšířenější formy patří psychické týráné, finanční zneužívání a zanedbávání. Těmito třemi formami jsou nejvíce ohroženi aktivní senioři. Pachatelé většinou bývají dospělí děti, které jsou určitým způsobem závislé na seniorech. Motivy pak mohou být snaha zbavit se finanční či existenční závislosti, neomezený přístup k materiálním zdrojům (Čírtková, 2020, s. 153–156).

Dopady na seniory bývají velmi závažné. Snižují kvalitu života a mohou vést ke smrti. Především chronický stres zrychluje involuční pochody a může vést ke vzniku psychopatologických poruch. U seniorů se vyvine generalizovaný vztah, který se může projevat vztahovačností a paranoiou, v důsledku čehož se může senior následně jevit okolnímu světu jako zmatený. Hirsch přišel s nejčastějšími následky EAN, patří sem pocit ponížení, sebeodmítání, sebezanedbávání, izolovanost od ostatních, reaktivní deprese, chronický strach, vznik psychosomatických nemocí, ztráta důvěry především k blízkým, destruktivní chování vůči své vlastní osobě atd. (Čírtková, 2020, s. 153–156).

POSTTRAUMATICKÁ STRESOVÁ PORUCHA (PTSP)

Spadá do spektra posttraumatických reakcí. Trauma je proces, který probíhá v čase, začíná, když je jedinec konfrontován se situací, ze které má trauma. Trauma si lze představit jako

trhlinu v biografické paměti jedince, kdy oběti mají problém akceptovat nepříjemné informace, dochází k prolamování odolnosti vůči stresu. Trauma začíná konfrontací s událostí, ale konec traumatu je neurčitý. Nejde tak úplně o čas, který uplynul, ale spíše o novou situaci, která by mohla zrušit traumatizující okolnosti a umožnit jedinci nový začátek. Trauma z trestných činů může být „zrušeno“, když jsou narušené mezilidské vztahy narovnány, proto řada obětí touží po tom, aby pachatel přijal odpovědnost za své činy. Fisher a Riedesser rozlišují tři způsoby, jak traumatický proces může vyústit. Způsoby popsal Čírtková (2014) na stranách 97 až 101.

První je vydařené ukončení traumatického procesu, completion, kdy má oběť realistický pohled na kritickou událost. Neobjevuje se zde sebeobviňování, o události je oběť schopna mluvit, emoce při mluvení o události jsou srozumitelné. Nejdůležitější na tomto vyústění je, že je oběť schopna najít své nové místo ve světě.

Druhé vyústění je předčasné ukončení procesu, kdy nedošlo k integraci traumatu. Na první pohled oběť vypadá normálně, neobjevují se u ní symptomy, ale podprahově je trauma stále aktivní. V tomto vyústění se u obětí můžeme setkat s psychickými potížemi a s vyhýbáním se čemukoliv, co evokuje způsobené trauma.

Třetí vyústění představuje chronické přetrvání traumatických reakcí, oběť v této rovině trpí rozvinutými problémy z PTSP, případně se u ní objevuje komplexní PTSP.

Hlavním příznakem PTSP je znovuprožívání traumatických vzpomínek, a to buď v myšlenkách, nebo v obrazech. PTSP je spojena s intruzí, což je následek emocionálně otřesných zážitků, což se projevuje vynořováním traumatizujících událostí nebo vyplavováním vizuálních či sluchových detailů. Patří sem i words-case scenario, což znamená, že oběť si opakovaně v mysli „přehrává“ to, co se během situace ještě mohlo stát horšího. Oběť může prožívat i flashbaky, které ji natolik pohltnou, že se začne chovat, jako by byla znovu uvnitř události, a není schopna oddělit realitu od vzpomínky. Kromě výše zmíněného se u oběti mohou objevit příznaky vyhýbání se, kdy se oběť vyhýbá všemu, co by jí mohlo traumatickou situaci připomenout. Vyhýbá se místům a lidem spojeným s událostí atp. Zahrnout můžeme i psychogenní amnézii, disociativní poruchy paměti a řadu dalších.

Příznaky se projevují většinou hned po události, ale můžeme se setkat také s odloženým PTSP, kdy se obraz poruchy rozvine s časovým odstupem, a to minimálně šestiměsíčním. V tomto případě to není tak, že by trauma nebylo, ale navenek se oběti daří fungovat, aniž by

na ní bylo cokoliv nápadného. Zároveň je velmi pravděpodobné, že oběť všechno pochopí později, když si uvědomí celý kontext události.

1.4 Legislativa, statistiky

1.4.1 Světová legislativa

Všeobecná deklarace lidských práv (Universal Declaration of Human Rights)

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Úmluva byla vydána OHCHR a přijata v roce 1948, a to všemi členskými státy OSN, kterých v tu dobu bylo 58. V Úmluvě jsou definována lidská práva jako základní práva všech. Deklarace byla přeložena do 500 jazyků, UDHR inspirovala a připravila půdu pro přijetí více než sedmdesáti smluv o lidských právech, které v současnosti trvale uplatňují na celosvětové i regionální úrovni (VAW net An Online Resource Library on Gender – Based Violence, 2024).

„Článek 1

Všichni lidé se rodí svobodní a rovní co do důstojnosti a práv. Jsou obdařeni rozumem a svědomím a měli by se k sobě chovat v duchu bratrství.

Článek 3

Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.

Článek 4

Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví; otroctví a obchod s otroky jsou zakázány ve všech svých formách.

Článek 5

Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestu“ (United Nations, 2024).

Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women)

Vydána byla v roce 1979 a přijata Valným shromážděním OSN. Mezi dalšími mezinárodními smlouvami zaujímá významné místo. Díky této Úmluvě se do centra pozornosti dostaly ženy, rovná práva mezi ženami a muži, důstojnost a hodnota lidské osoby. V tomto dokumentu jsou vymezeny význam rovnosti a způsob, jakým jí lze dosáhnout. Zároveň listina funguje jako programové opatření pro země mající zaručit uplatňování těchto práv (VAW net An Online Resource Library on Gender – Based Violence, 2024).

„Článek 1

Pro účely této úmluvy se pojmem ‚diskriminace žen‘ rozumí jakékoli rozlišování, vylučování nebo omezování na základě pohlaví, jehož důsledkem nebo cílem je omezit nebo znemožnit ženám, bez ohledu na jejich rodinný stav, uznání, užívání nebo výkon lidských práv a základních svobod v politické, hospodářské, sociální, kulturní, občanské nebo jakékoli jiné oblasti na základě rovnosti mužů a žen.

Článek 7

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, přijmou veškerá vhodná opatření k odstranění diskriminace žen v politickém a veřejném životě země a zejména zajistí ženám za stejných podmínek jako mužům právo: a) volit ve všech volbách a veřejných referendech a mít právo být volen do všech veřejně volených orgánů;

(b) podílet se na tvorbě vládní politiky a jejím provádění a zastávat veřejné funkce a vykonávat všechny veřejné funkce na všech úrovních státní správy;

(c) účastnit se činnosti nevládních organizací a sdružení zabývajících se veřejným a politickým životem země.

Článek 15 odstavec 1, 2

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, přiznávají ženám rovnost s muži před zákonem.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, poskytnou ženám v občanských věcech stejnou způsobilost k právním úkonům jako mužům a stejné možnosti k jejímu uplatnění. Zejména přiznají ženám stejná práva uzavírat smlouvy a spravovat majetek a budou s nimi zacházet stejně ve všech fázích řízení před soudy a tribunály“ (United Nations Human Rights, 2024).

Deklarace OSN o odstranění násilí na ženách (UN Declaration on the Elimination of Violence Against Women)

Deklarace byla vydána v roce 1993 jakožto rezoluce Valného shromáždění 48/104. V tomto prohlášení je definováno násilí na ženách, v návaznosti na tuto deklaraci vznikla rezoluce 1994/45, která byla přijata komisí a jmenovala zvláštního zpravodaje (special rapporteur) pro násilí na ženách. Zde v textu jsem se rozhodla uvést články 1 až 3, celé znění deklarace je možné najít kdekoli na internetu (VAW net An Online Resource Library on Gender – Based Violence, 2024).

„Článek 1

Pro účely tohoto prohlášení se pojmem ‚násilí na ženách‘ rozumí jakýkoli akt genderově podmíněného násilí, který vede nebo může vést k fyzické, sexuální nebo psychické újmě či utrpení žen, včetně hrozeb takovými činy, nátlaku nebo svévolného zbavení svobody, ať už k němu dochází ve veřejném, nebo soukromém životě.

Článek 2

Násilí na ženách zahrnuje mimo jiné tyto případy:

a) fyzické, sexuální a psychické násilí v rodině, včetně bití, sexuálního zneužívání dětí ženského pohlaví v domácnosti, násilí spojené s věnem, znásilnění v manželství, mrzačení ženských pohlavních orgánů a další tradiční praktiky poškozující ženy, násilí mimo manželství a násilí spojené s vykořisťováním;

b) fyzické, sexuální a psychické násilí, ke kterému dochází ve společnosti, včetně znásilnění, sexuálního zneužívání, sexuálního obtěžování a zastrašování v práci, ve vzdělávacích institucích a jinde, obchodování se ženami a nucené prostituce;

c) fyzické, sexuální a psychické násilí páchané nebo schvalované státem, ať už k němu dochází kdekoli.

Článek 3

Ženy mají právo na rovné užívání a ochranu všech lidských práv a základních svobod v politické, hospodářské, sociální, kulturní, občanské a jiné oblasti. Mezi tato práva patří

mimo jiné: právo na život;

právo na rovnost;

právo na svobodu a osobní bezpečnost;

právo na rovnou ochranu před zákonem;

právo nebýt diskriminován ve všech formách;

právo na nejvyšší dosažitelnou úroveň fyzického a duševního zdraví;

právo na spravedlivé a příznivé pracovní podmínky;

právo nebýt mučen ani podroben jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestu“ (United Nations Human Rights, 2024).

Doporučení Rec (2002) 5 Výboru ministrů členskými státy o ochraně žen před násilím (Recommendation Rec (2002) 5 of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence)

Dokument – doporučení – byl přijat Výborem ministrů v dubnu 2002 na 794. zasedání ministrů. V této rezoluci Výbor potvrdil, že násilí na ženách je důsledkem nerovnováhy moci

mezi muži a ženami a vede k závažné diskriminaci ženského pohlaví ve společnosti i v rodině, a rovněž potvrdil, že násilí na ženách porušuje a omezuje nebo ruší výkon jejich lidských práv a základních svobod (VAW net An Online Resource Library on Gender – Based Violence, 2024).

„Článek 3

Členské státy by měly zavést, rozvíjet a/nebo v případě potřeby zdokonalit vnitrostátní politiky proti násilí založené na:

- a. maximální bezpečnost a ochranu obětí;*
- b. posílení postavení žen, které se staly oběťmi, prostřednictvím optimálních struktur podpory a pomoci, které zabrání sekundární viktimizaci;*
- c. úpravě trestního a občanského práva, včetně soudního řízení;*
- d. zvyšování povědomí veřejnosti a vzdělávání dětí a mládeže;*
- e. zajištění speciálního školení pro odborníky, kteří se setkávají s násilím na ženách;*
- f. prevence ve všech příslušných oblastech.*

Členské státy by měly:

Článek 6

Shromažďovat a zpřístupňovat široké veřejnosti vhodné informace o různých druzích násilí a jejich důsledcích pro oběti, včetně integrovaných statistických údajů, a to prostřednictvím všech dostupných médií (tisk, rozhlas, televize atd.).

Článek 10

Podpořit účast těchto zaměstnanců na specializovaných vzdělávacích programech tím, že se tyto zaměstnanci zapojí do systému udělování zásluh.

Článek 11

Podpořit zahrnutí otázek týkajících se násilí na ženách do vzdělávání soudců.

Článek 12

Podpořit samoregulující se profese, jako jsou terapeuti, aby vypracovaly strategie proti sexuálnímu zneužívání, kterého by se mohly dopustit osoby ve vedoucím postavení“ (Council of Europe Portal, 2024).

1.4.1.1 Evropa

Činnost Rady Evropy v oblasti domácího násilí byla zahájena doporučením č. R (85) 4, které přijal Výbor ministrů v roce 1985. Na doporučení č. R (85) 4 navázalo doporučení č. R (90) 2 o sociálních opatřeních a násilí v rodině.

Rovnost žen a mužů popisuje úsilí, které bylo v Evropě vynaloženo na boj proti násilí na ženách, diskutuje o úspěšnosti tohoto úsilí a překážkách úspěchu, hodnotí možnosti, které jsou k dispozici pro prosazování antidiskriminačních ustanovení, a předkládá doporučení pro budoucí opatření. Akční plán boje proti násilí na ženách (EG-S-VL [98]) (červen 1998) byl dokončen v roce 1998. Zpráva popisuje zjištění skupiny odborníků týkající se povahy násilí na ženách, rozsahu problému, vykonané práce a současných výzev a problémů.

Deklarace o rovnosti žen a mužů jako základní kritérium demokracie (MEG-4 [97] 18) byla vypracována na čtvrté evropské ministerské konferenci o rovnosti žen a mužů v Istanbulu ve dnech 13.–14. listopadu 1997. Zpráva Rady Evropy (RE) „Rovnost žen a mužů: klíčová otázka v měnících se společnostech“ (MEG-5 [2003] 3), dokument vypracovaný na páté evropské ministerské konferenci o rovnosti žen a mužů, která se konala ve Skopje ve dnech 22.–23. ledna 2003, uvádí doporučení Výboru ministrů Řídícímu výboru pro rovnost žen a mužů týkající se násilí na ženách. V dubnu 2000 přijalo Parlamentní shromáždění Rady Evropy doporučení č. 1450 o násilí na ženách v Evropě. V tomto doporučení Parlamentní shromáždění vyzvalo Výbor ministrů, aby vytvořil evropský program boje proti násilí na ženách, jehož cílem by bylo mimo jiné „zavést legislativu zakazující všechny formy domácího násilí“ (HR Library, 2024).

Patrně jeden z nejznámějších dokumentů Evropy je Istanbulská úmluva neboli Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Dokument je výsledek desetileté práce Rady Evropy v boji proti násilí na ženách. Cíl úmluvy sestává z prevence násilí na ženách a prevence domácího násilí, ochrany obětí násilí a stíhání pachatelů. Úmluva byla reakcí na situaci ve společnosti, kdy sice státy mají svá vlastní opatření, která sice vstoupí v platnost, ale nebývají řádně vymáhána, služby pro oběti nejsou dostatečné, stejně jako je tomu u preventivních opatření. Ve své podstatě to byla reakce na neznalost společnosti o problému domácího násilí. Státy, které úmluvu přijmou, ratifikují, jsou zavázány k přijetí souboru opatření, která jsou pro řešení problematiky ve všech skupinách obětí (ženy, muži, děti, senioři a LGBTQ). Celá Úmluva a situace kolem ní byly a vlastně stále jsou obestřeny řadou mýtů. K těm nejznámějším patří, že Úmluva chce smazat rozdíly mezi muži a ženami, realita Úmluvy je ovšem taková, že se snaží o odstranění společenských nerovností. Dalším mýtem bylo, že Úmluva neuznává násilí na mužích, chrání pouze ženy, fakt je, že Úmluva vychází z primárních obětí domácího násilí, jimiž jsou ženy, ale vyzývá k ochraně i sekundárních skupin, jako jsou muži, děti a senioři. Právě spousta mýtů, která se objevila ve

společnosti v souvislosti s Úmluvou, mohla být příčinou, proč vůči Úmluvě panoval ve společnosti odmítavý postoj (Úřad vlády ČR, 2022).

Úmluvu podepsalo 46 zemí, ale ratifikovalo ji pouze 34. Tento dokument byl otevřen k podpisu v roce 2011 v Istanbulu, do platnosti vstoupila v roce 2014. Turecko bylo první zemí, která Úmluvu ratifikovala, ale ironií je, že v roce 2021 od Úmluvy tato země odstoupila s tím, že ženy jsou v Turecku dostatečně chráněny před domácím násilím tamními zákony. Česká republika smlouvu podepsala, avšak neratifikovala. Kromě České republiky Úmluvu neratifikovaly též Slovensko, Maďarsko, Bulharsko, Litva, Lotyšsko a další. Na Slovensku se kritici opírají o to, že Úmluva nepředchází násilí, ale jde proti definici manželství jako svazku muže a ženy, což je v rozporu se slovenskou rodovou ideologií (Česká justice, 2023).

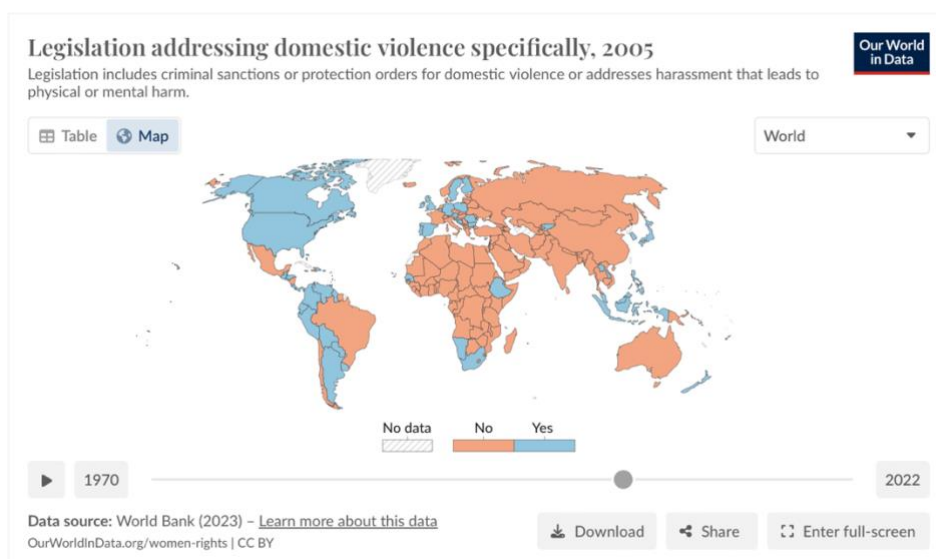
1.4.1.2 Spojené státy

Většina zákonů, které se vztahují na oběti domácího násilí a sexuálních útoků, pochází ze státních zákonů. Existují však také federální zákony, které platí pro všechny státy a které mohou být relevantní i pro oběti zneužívání.

Zřejmě nejznámějším zákonem je zákon o násilí páchaném na ženách z roku 1994 (Violence Against Women Act, VAWA). Obsahuje ustanovení, která mají zlepšit služby obětem i zatýkání a stíhání násilníků. Jak popisuje Národní koalice proti domácímu násilí, zákon VAWA umožnil vytvoření národní linky pro oběti domácího násilí a vyčlenění značných finančních prostředků na řadu různých druhů iniciativ a programů, včetně azylových domů a dalších služeb pro týrané ženy, programů vzdělávání a odborné přípravy soudců a programů pro zvýšení dosahu na venkovské ženy. Jedná se o federální zákon, vztahuje se na všechny státy.

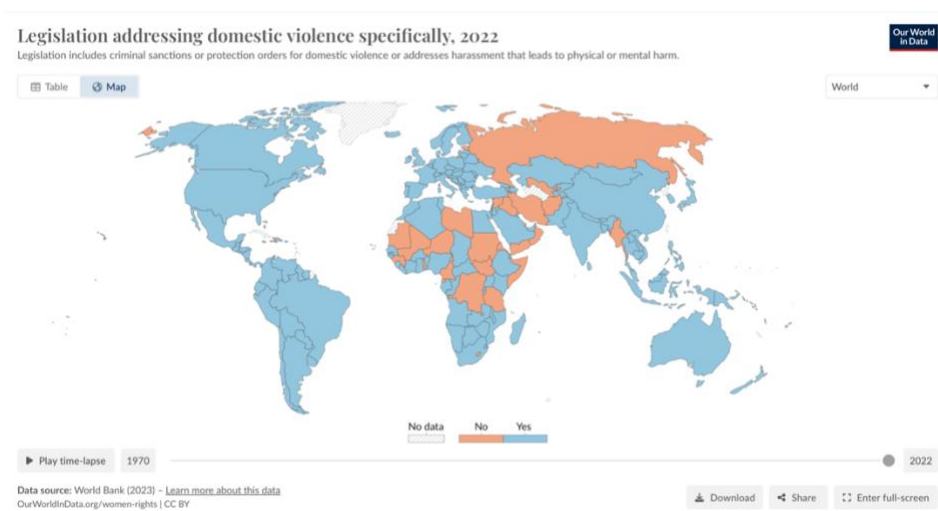
Při pohledu na jednotlivé státy USA můžeme vidět, že každý z nich má vlastní zákony. Kalifornie má občanský zákoník, občanský soudní řád, soudní řád, rodinný zákoník, zákoník práce, trestní zákoník, zákoník o sociální péči a institucích. V těchto zákonech se vyskytují články v souvislosti s domácím násilím. Oproti tomu v Pensylvánii jsou známky domácího násilí obsaženy v hlavě 18. Trestné činy a přestupky, v hlavě 23. Domácí vztahy, v hlavě 42. Soudnictví a soudní řízení, v hlavě 51. Vojenské záležitosti a v pensylvánském občanském soudním řádu (Womens Law, 2024).

1.4.1.3 Statistika

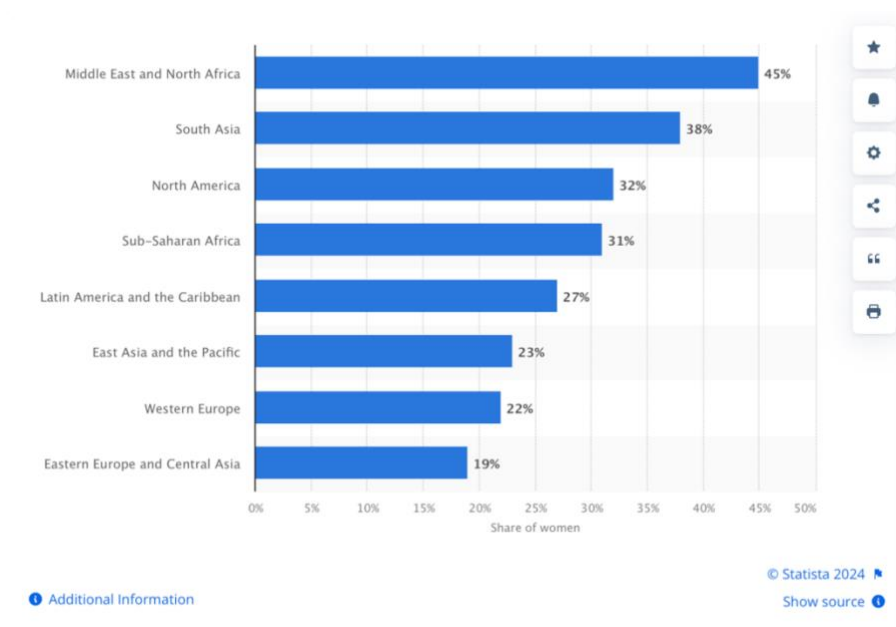
Obrázek 3: Státy, kde mají od roku 1970 do roku 2022 v legislativě zmíněno domácí násilí (Our World in Data, 2024)

Na tomto grafickém znázornění můžeme vidět, které státy mají v roce 2022 ve své legislativě zmínky o domácím násilí. Česká republika i Turecko ve své státní legislativě s DN počítají, stejně tak velká část Evropy. Amerika, Severní i Jižní, je celá pokryta legislativně. Překvapovat mohou Čína, Indie a Vietnam, kde se v legislativě s DN počítá. V oblasti Afriky převažují státy, kde DN je specifikováno v legislativě, nicméně například Libye, Mauritánie, Mali, Demokratická republika Kongo, Súdán stále DN v legislativě nemají.

Obrázek 4: Státy, kde mají od roku 1970 do roku 2022 v legislativě zmíněno domácí násilí (Our World in Data, 2024)

K porovnání jsem si vybrala rok 2005, kdy Česká republika je oranžová, v tomto roce se v legislativě nemluvilo specificky o domácím násilí. Ovšem z evropských zemí to není pouze Česká republika, ale i Slovensko, Francie, Itálie, Turecko, balkánské státy a velkým překvapením může být Norsko. Česká republika a Turecko DN specifikovaly ve své legislativě v roce 2006. V oblasti Asie v roce 2005 nebylo domácí násilí specifikováno v Číně, Indii, Vietnamu, Mongolsku a dalších. V oblasti Afriky asi příliš nepřekvapí, že převažovaly státy, které DN neměly specifikováno. Jak můžeme vidět na obrázku č. 3, i v roce 2022 stále v Africe byly státy, které neměly v legislativě DN, nebo nebylo specifikováno. Státy, jež v roce 2005 měly v Africe DN v legislativě, byly Jihoafrická republika, Namibie, Senegal a Etiopie.

Obrázek 5: Podíl žen, které byly v roce 2020 vystaveny fyzickému a/nebo sexuálnímu násilí ze strany intimního partnera, podle regionu (Statista Research Department, 2020)

Na tomto obrázku ze stránky Statista můžeme vidět, kolik procent žen v roce 2020 bylo vystaveno násilí. Čísla mohou být překvapující, vzhledem k oblastem a jejich státním složením, ale jedná se pouze o rok 2020, za další časové období by postavení oblastí mohlo být naprosto odlišné.

Nejhůře jsou na tom Blízký východ a severní Afrika (45 %). Do této oblasti spadají státy z oblasti východního Středomoří a Perského zálivu. Konkrétně se jedná o státy Libye, Egypt, Saúdská Arábie, Írán, Irák, Kypr, Izrael, Jordánsko, Sýrie, ale především Turecko. Vzhledem ke složení této oblasti se nelze divit, že obsadila první příčku. Velká část domácího násilí

v této oblasti je spojena s rozdílnými kulturními hodnotami, s náboženstvím a s postavením žen ve společnosti.

Na druhém místě je oblast jižní Asie (38 %), oblast v okolí Himálaje a oblast rozkládající se západně od tohoto pohoří. Specificky se jedná o Afghánistán, Bangladéš, Bhútán, Indii, Nepál, Maledivy, Pákistán, Srí Lanku. I zde, stejně jako u oblasti na prvním místě, existují značné rozdíly v náboženství i ve skladbě společnosti.

Na třetím místě skončila oblast Severní Ameriky, do této oblasti patří samozřejmě Spojené státy a Kanada (32 %). Zároveň sem patří Mexiko a menší státy, například Panama, Nikaragua, Honduras atd. V této oblasti jsou zahrnuty také ostrovní státy Jamajka, Haiti, Dominikánská republika, Bahamy atd. Vzhledem ke složení se nemůžeme divit, že tato oblast obsadila 3 místo.

Čtvrté místo bylo obsazeno oblastí subsaharské Afriky (31 %). Jedná se o centrální část, jižní, východní a západní část Afriky. Spadají sem státy jako Angola, Gabon, Madagaskar, Malawi, Mosambik, Togo, Zimbabwe, Demokratická republika Kongo a další. Vzhledem k výčtu států je překvapivé, že domácí násilí v této oblasti je za oblastí Severní Ameriky. Nicméně statistika je pouze za rok 2020, výsledky za delší časové období se mohly lišit.

Páté místo náleží Latinské Americe a Karibiku (27 %). V této oblasti se nacházejí státy jako Kolumbie, Panama, Chile, Argentina, Brazílie, Kuba, Portoriko a další. Do šesté kategorie spadá oblast Asie a Pacifiku (23 %). Patří sem Čína, Mongolsko, Austrálie, Papua – Nová Guinea, Vietnam, Japonsko, Korea, Kazachstán, Rusko, Uzbekistán, Fidži, Tonga a další. Vzhledem ke složení států v této oblasti můžeme jen spekulovat o tom, nakolik jsou data pravdivá a aktuální. Například v případě Severní Koreje je získání reálných dat téměř nemožné.

Sedmá skupina zahrnuje oblast západní Evropy (22 %) a skládá se ze států, jako jsou Andorra, Belgie, Dánsko, Německo, Francie, Španělsko a další. Pro tyto státy je typické, že si tamní společnost myslí, jak jsou napřed a progresivní, nicméně můžeme zde vidět, že výskyt domácího násilí v zemích z této skupiny bývá častý. Důležité ale je, že tento graf znázorňuje pouze situaci za rok 2020, za delší časové období, třeba od roku 2010 do roku 2020, by výsledky mohly být úplně jiné.

Do poslední skupiny se řadí východní Evropa a Střední Asie, 19 %. Sem spadají Česká republika, Slovensko, balkánské země, Turecko, Ukrajina, evropská část Ruska a další.

Obrázek 6: Mapa světa zobrazující postoje k násilí ze strany žen v letech 2019 až 2023 (OECD, 2024)

Postoje k násilí se vztahují k podílu žen, které souhlasí s tím, že manžel/partner je oprávněn za určitých okolností svou ženu/partnerku bít. Zachyceno je období let 2019 až 2023. Na mapě jsem zvýraznila Českou republiku, Německo, Slovensko, Turecko a pro zajímavost Afghánistán.

V České republice činí podíl žen 2,6 %, na Slovensku se jedná o 5,5 % žen, v Německu 2,5 %, v Turecku 6,0 % a v Afghánistánu 78,0 %. Afghánistán má největší podíl v rámci celého světa. Při tomto porovnávání je důležité pamatovat na rozdílný počet obyvatel jednotlivých států, zároveň i na různé sociokulturní pozadí. Česká republika měla k roku 2022 10,67 milionu obyvatel. Na toto číslo je podíl žen, které souhlasí s násilím na ženách, 2,6procentní. V rámci Evropy jde o jednu z nejnižších procentních měr. Nejlépe je na tom Dánsko s 0,0 %. Slovenská republika měla k roku 2022 5,432 milionu obyvatel, na tento počet připadá 5,5 % žen, které souhlasí s násilím na ženách. V Německu byl celkový počet obyvatel k roku 2022 83,8 milionu. Na celkový počet obyvatel je 2,5 % žen, které souhlasí s domácím násilím.

Německo má oproti České republice o necelých 73 milionu obyvatel více, a přesto je mezi těmito zeměmi rozdíl jednoho procenta. Oproti tomu Slovenská republika má o necelých pět milionů obyvatel méně než Česko. Rozdíl mezi námi je 2,9 %.

Turecko mělo k roku 2022 84,98 milionu obyvatel, o milion více než Německo. Podíl žen, které souhlasí s násilím, je 6,0 %. Oproti Německo se jedná o 3,5 % žen více, v porovnání s Českou republikou se jedná o 3,4 % žen více. Vzhledem k velkému rozdílu sociokulturního pozadí a náboženství není tak výrazný rozdíl mezi námi a Tureckem.

Afghánistán měl v roce 2022 41,12 milionu obyvatel. V Afghánistánu je největší procento žen, které věří, že násilí je v pořádku (78 %). Afghánistán se liší ve více směrech než Turecko, velmi odlišné jsou i vyspělost společnosti a vedení státu, které je v Afghánistánu zaměřeno na minimalizaci ženských práv.

2 OHROŽENÉ SKUPINY

2.1 Ženy

Skupina obětí, která je nejvíce zasažena domácím násilím, a právě proto jí je věnováno tolik pozornosti v rámci výzkumů a odborné literatury. Ženy v domácím násilí jsou v pozicích manželek, družek, partnerek, popřípadě i bývalých partnerek. Domácí násilí na ženách je jednodušší o intimní znalost mezi pachatelem a obětí. Oba spolu žijí v jedné domácnosti a vzhledem k tomu je jednodušší, aby se domácí násilí odehrávalo za zavřenými dveřmi (Ševčík, Špatenková, 2011, s. 91).

Typickým obrazem týrané ženy je ta, která postrádá sebevědomí, chybí jí sebeúcta, partnera věčně omlouvá, jeho chování bagatelizuje. Dalším znakem týrané ženy může být materiální závislost na tyranovi, je emocionálně závislá na partnerovi, poddajná, neodporuje, má minimální kontakt se svým okolím, trpí pocitem bezmoci, může využít sex jako nástroj k upevnění intimního vztahu a je vystrašená. Často se mluví o určité dvojí tváři žen. Navenek se tváří, že se nic neděje, jsou pozitivní a optimistické, ale za zavřenými dveřmi jsou vystrašené, žijí ve stresu a mají strach (Ševčík, Špatenková, 2011, 92).

2.2 Muži

Tato skupina je v podstatě opředena řadou mýtů a nejasností, nicméně se jedná o jednu ze skupin zasažených domácím násilím, problém ovšem je, že muži nenahlašují domácí násilí ze strany partnerky. Za tím, proč muži nenahlásí domácí násilí, může být jejich hrdost a ego, jsou přece muži, tohle by se jim nemělo dít. Dále problém může být v tom, že muži ani nevědí, že se jedná o domácí násilí, protože jde především o emocionální týrání a vydírání ze strany žen. Z tohoto důvodu je velmi těžké pracovat s muži jako s oběťmi, nemáme k dispozici dostatek poznatků, na kterých bychom mohli stavět. Muži využívají minimální pomoc ze strany policie nebo organizací pro pomoc obětem domácího násilí (Spoustová, Voňková, 2016, s. 89 a 90).

Muži, kteří zažívají týrání jakéhokoliv druhu ze strany své partnerky, často cítí stud, popírají svoji pozici jako oběti domácího násilí, obávají se, že jim nikdo neuvěří, mají strach ze zveřejnění, protože by mohli ztratit své postavení muže ve společnosti. V souvislosti s mužskými oběťmi se mluví o fenoménu dvojích zavřených dveří. První dveře reprezentují obavy všech mužů z toho, co nastane, když takový čin nahlásí, a jak se společnost k nim bude chovat. Druhé dveře reprezentují osobní obavy mužů z vyústění situace (tamtéž).

Ženy se na mužích mohou dopouštět fyzického násilí, které z větší části představují strkání, pohlavky, kopání, kousání, škrábání, bití a další. Nicméně převážně se ženy dopouští psychického týrání, jako jsou žárlivost, bránění kontaktu s okolím, kontrola telefonu a jeho zpráv, urážky, zesměšňování, snižování mužského postavení a popřípadě i potravinový teror. U mužských obětí se můžeme častěji setkat se sekundární viktimizací (tamtéž).

Ženy mívají často tři důvody, jak ospravedlňují své chování vůči muži. Nejčastěji se jedná o alkohol, žena se začne vymlouvat, že byla opilá a že si nemohla pomoci, následně svou konzumaci alkoholu dá za vinu partnerovi, že kdyby nebylo jeho, nemusela by pít. Druhým důvodem pro násilí je špatné období měsíce, žena své chování přisoudí hormonálním výkyvům během menstruace, před ní nebo po jejím skončení. Třetím důvodem jsou děti, žena vyčítá muži, že se o ně nestará, namísto toho chodí do práce a žena musí být s dětmi sama doma, případně u starších dětí se může jednat o důvody typu, že muž s dětmi tráví málo času, je spíše v práci (Marks, 2021, s. 23–24).

2.3 Děti

Kromě toho, že dítě může být terčem domácího násilí, může mít dopad na dítě i pouze to, že je svědkem domácího násilí otce vůči matce, popřípadě páchaného matkou na otci. Vliv násilného prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, bývá mnohostranný vliv a v dospělosti se to může na člověku odrážet ve formování vztahů a přístupu k opačnému pohlaví. V literatuře se můžeme setkat s pojmem *děti týrané matky*, který odkazuje na děti, které byly svědky toho, když jejich matka byla fyzicky, psychicky nebo sexuálně týrána partnerem. Děti bývaly dříve považovány za sekundární oběti, a to s tím, že na ně nebyl dopad násilí tak velký. Nicméně v dnešní době se děti považují za přímé oběti, které byly zasaženy týráním matky (Čírtková, 2020, s. 169 a 170).

Tento postoj se odráží nejen ve světové, ale i v české legislativě, kdy násilí, kterého byly děti účastny, můžeme najít v § 201 trestního zákoníku 40/2009 Sb.:

„Ohrožování výchovy dítěte

1. Kdo, byť i z nedbalosti, ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že

a) svádí ho k zahálčivému nebo nemravnému životu,

b) umožní mu vést zahálčivý nebo nemravný život,

c) umožní mu opatřovat pro sebe nebo pro jiného prostředky trestnou činností nebo jiným zavrženíhodným způsobem, nebo

d) závažným způsobem poruší svou povinnost o ně pečovat nebo jinou svou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta“ (Trestní zákoník 40/2009 Sb.).

Dopad násilného chování mezi partnery-rodíči má sociálněpatologické dopady na rodinu, především na děti. Existuje zde větší pravděpodobnost, že stejně jako matka, i děti jsou vystaveny týrání, sexuálnímu zneužívání nebo zanedbávání. To můžeme otočit, že rodiny, kde jsou týrány a zanedbávány děti ze strany partnera-otce, jsou i rodiny, kde partnerka-matka je týrána ze strany muže. Ublížení matce má na děti veliký dopad, přestože děti nemusí být přímo oběťmi násilí. V případě, že matka o situaci doma mlčí, zůstávají děti s traumatizující situací samy a nedostane se jim pomoci, kterou potřebují. Matky se snaží děti před násilím a týráním chránit, velmi často i předstírají, že se nic takového neděje a že otec-partner je pouze ve špatné náladě nebo unavený, avšak na děti má tento přístup opačný dopad. Dětem takovýto přístup totiž brání ve ventilaci emocí a pocitů, mohou mít pocit, že za násilí mohou ony, dítě může ztrácet respekt a autoritu vůči rodičům a vztahy mezi nimi jsou narušeny. Kromě toho, že děti jsou svědky domácího násilí, může pachatel děti využívat jako prostředky pro psychické týrání oběti. Pachatel může stavět děti do pozice proti oběti, navádí je k nerespektování oběti, mohou být naváděny k napadání oběti, a především mladší děti mohou napodobovat chování pachatele. Tyto způsoby týrání se mohou vyskytovat jak ze strany otce vůči matce, tak ze strany matky vůči otci. Nicméně dopady tohoto chování jsou stejné na obě strany, oběti jsou pod větší zátěží a pod větším tlakem, mohou mít pocit, že svoji úlohu rodiče nezvládly, začnou být odtaziťé vůči svým dětem a mohou ztrácet jakoukoliv sebedůvěru, která v nich zbyla (Čírtková, 2020, s. 171 až 174).

2.4 Senioři

Kromě dětí jsou i senioři jednou z nejrizikovějších skupin. Ti bývají nejčastěji trýzněni svými rodinami, jež se o ně starají, proto odhalit domácí násilí páchané na seniorech bývá velmi složité. Násilí na seniorech se dělí na dvě skupiny.

Domácí násilí v dlouhodobém vztahu. Jedná se o intimní násilí, kdy se počítá s partnerem seniora, který může být výrazně mladší a může využívat věk i postavení seniora ke svému prospěchu. Ženy v seniorském věku mluví o domácím násilí častěji, protože souvisí s povahovými změnami, které nastávají ve stáří. Dříve fyzické násilí ze strany partnera se ve stáří překlene v psychické násilí. Muži v seniorském věku mohou být agresivnější z důvodu odchodu z práce a dalších sociálních změn, například ztráty prestiže. Patří sem i násilí ze

strany senierek nebo partnerek seniorů, které jsou věkově mladší. Ze strany senierek se může jednat o způsob demonstrace své moci nad seniorem. Většinou se to váže na špatný zdravotní stav seniora, kdy tuto skutečnost seniorka využije ve svůj prospěch a může to pojmout jako „odplatu“ za celý jejich společný život. Násilí ze strany mladších partnerek se také váže na fyzický stav a na zdravotní stav seniora, kdy mladší žena odmítá pochopit a přijmout, že by senior mohl mít zdravotní problémy (Spoustová, Voňková, 2016, s. 88–89).

Druhou skupinou je transgenerační domácí násilí, které má dvě roviny: buď násilí potomků vůči aktivním seniorům, anebo zanedbávání seniorů, kteří vyžadují péči. Děti, které týrají aktivní seniory, jsou v podstatě nepovedení potomci, kteří se za rodiči vrací poté, co jejich vlastní životní dráha skončila fiaskem. Děti rodiče využívají finančně, bez jejich souhlasu s nimi bydlí, a když se věci nevyvíjejí podle jejich představ, dojde k fyzickému násilí či omezování osobní svobody, v krajních případech i k usmrcení (Spoustová, Voňková, 2016, s. 88–89).

Zanedbávání seniorů vyžadujících péči je spojeno s nedostatečnou péčí, děti rodiče zanedbávají po stránce hygienické, nedávají jim pití, jídlo, odpírají jim léky, nebo je jimi mohou naopak předávkovat, v krajním případě jim neposkytnou lékařskou péči. V tomto případě nelze úplně mluvit o násilnicích jako u žen. Jedná se o jedince, kteří nezvládají péči o seniory, senioři a péče o ně jim jsou na obtíž (Spoustová, Voňková, 2016, s. 88–89).

Nejčastěji se se zneužíváním seniorů můžeme setkat v zařízeních, jako jsou domovy pro důchodce nebo zařízení dlouhodobé péče, kdy by se údajně měl každý druhý až třetí zaměstnanec dopustit zneužívání seniorů. Nejvíce případů zneužívání seniorů bylo zaznamenáno během pandemie covidu-19. Zneužívání starších lidí může vést k vážným fyzickým zraněním a dlouhodobým psychickým následkům. Předpokládá se, že případů zneužívání starších osob bude přibývat, protože v mnoha zemích dochází k rychlému stárnutí populace. Senior se může stát obětí velmi jednoduše, senioři mohou být závislí na pomoci druhých, jejich fyzický stav je špatný, trpí kognitivními poruchami a dalšími (United Nations, 2024).

V problematice domácího násilí u seniorů je důležité mít na paměti, že veškeré poznatky, které máme k dispozici, jsou pouze zprostředkované a je jich značný nedostatek. Latence je sice vysoká, ale znalosti jsou omezené, neexistuje žádné zařízení pro seniory v tísni, jako je azylový dům pro týrané ženy (Spoustová, Voňková, 2016, s. 89).

3 ČESKÁ REPUBLIKA

Jde o vnitrozemský stát v srdci Evropy. Z historického hlediska nynější Česká republika zaujímá území Čech, Moravy a části Slezska. Hraničí s Polskem, Německem, Rakouskem a Slovenskem. Rozloha samotné České republiky je 78 866 km². Hlavním městem ČR je Praha a z hlediska územního uspořádání je Česká republika rozdělena do 14 krajů, které k roku 2022 obývalo 10,67 milionu obyvatel. Podle Ústavy ČR je Česko demokratický stát, kde je liberální státní režim a politickým systémem je parlamentní republika. Hlavou státu je prezident, nicméně zákonodárným orgánem je parlament a výkonnou moc má vláda.

3.1 Historie České republiky

Česká republika, tak jak ji známe dnes, prošla velkými změnami během své existence. Nejprve bylo její nynější území osídleno Kelty ve 4. století př. n. l. Zde se i poprvé objevuje název Bohemia, který se bude s českými zeměmi spojovat nadále. V 6. století území obsadily slovanské kmeny a v roce 863 přišli do části dnešní České republiky, na Moravu, byzantští křesťanští misionáři Konstantin a Metoděj, kteří s sebou přinesli velké změny a zavedli slovanskou bohoslužbu. V českých dějinách máme mnoho královských rodin, dynastií, které vládly českým zemím. Jedna z nejznámějších dynastií byla přemyslovská, která má začátek v 9. století. Za této dynastie se posiloval český stát, také známý jako Velká Morava, který ale byl stále slabší než vedlejší Svatá říše římská, a proto se české země staly její součástí (Czech Universities, 2024).

České země byly na vrcholu své existence ve 14. století za vlády Karla IV. Tento panovník byl zvolen císařem Svaté říše římské, díky čemuž se zvýšila prestiž českých zemí. V tomto období vzniklo mnoho nových staveb, včetně Karlovy univerzity, která byla v Praze založena roku 1348. Za krále Karla IV. byly postaveny katedrála svatého Víta, Karlovo náměstí, Karlův most i Pražský hrad a Praha se stala centrem Svaté říše římské (Czech Universities, 2024).

Po zlatém období 14. století nastalo pro české země turbulentní 15. století. V tomto období začala česká reformace. Hlavní tváří této doby byl Jan Hus, reformátor, který byl za své názory později upálen. Z jeho přesvědčení povstali boží bojovníci – husité – v čele s Janem Žižkou z Trocnova. Husité se oddělili od katolické církve a porazili pět křížových výprav, které proti nim zorganizoval císař Svaté říše římské. Do 19. století v českých zemích přetrvávala doba temna, jedno z nejtěžších období českých zemí. Přispěla k tomu i třicetiletá

válka, která začala v Praze, kdy proti sobě stáli protestanti a Svatá říše římská. V důsledku dlouhé války byly české země zmítány hladomorem a nemocemi, což zapříčinilo vymření třetiny české populace. Až do 19. století se na území Čech s občasnými přestávkami válčilo, například na české území vtrhla i Velká osmanská říše. V roce 1806 zanikla Svatá říše římská, české země upadly na politickém žebříčku a posléze se staly součástí Rakouska-Uherska (Czech Center, 2024).

Rakousko-Uhersko vydrželo až do 1. světové války, kdy bylo poraženo a rozpadlo se na menší státy. Díky tomu vzniklo Československo a prvním prezidentem byl Tomáš Garrigue Masaryk. Ve 20. a 30. letech 20. století patřilo Československo díky výkonnému průmyslu a vysoké úrovni vzdělání k deseti nejrozvinutějším zemím světa (Czech Center, 2024).

Konec Československa přinesla mnichovská konference, která se konala v roce 1939. V Mnichově se Velká Británie, Francie a Itálie dohodly, že obětují československý stát, a umožnily Německu Adolfa Hitlera anektovat některé části země. Po Hitlerově okupaci v roce 1938 bylo Československo rozděleno na Protektorát Čechy a Morava a Slovenský stát. Události vedoucí k druhé světové válce a válka samotná posílily levicovou orientaci značné části obyvatelstva (Eurydice, 2024).

Po druhé světové válce se obnovená republika stala součástí sovětské mocenské sféry. Od komunistického převratu v únoru 1948 až do sametové revoluce v roce 1989 vládla v Československu Komunistická strana Československa. Marxismus-leninismus se stal jedinou oficiální ideologií, která pronikla do všech stupňů vzdělávání i dalších oblastí života a společnosti. Koncem 60. let začalo docházet k liberalizaci, která ale neměla dlouhého trvání. Po ní následovalo 20 let relativní ekonomické prosperity doprovázené ideologickým dusnem (Eurydice, 2024).

Koncem roku 1989 došlo k pádu režimu. První svobodné a demokratické volby se konaly v roce 1990, čímž potvrdily, že Česká a Slovenská federativní republika bude směřovat demokratickou cestou. Nicméně rychlý a radikální přechod od centrálně řízeného hospodářství k tržní ekonomice byl pro Slovensko méně přijatelný. Po volbách v roce 1992, v nichž v obou částech federace zvítězily strany s neslučitelnou politikou, následovaly rozdělení československého státu a vznik dvou samostatných států. Ústava České republiky byla přijata 16. prosince 1992 (Eurydice, 2024).

Státní správa byla poměrně silně centralizovaná. Ústřední správa byla v některých případech delegována na 78 okresních úřadů. Základními územními samosprávnými celky byly a jsou obce, které převzaly některé přenesené správní kompetence (Eurydice, 2024).

V roce 1997 byl zahájen proces decentralizace. V prosinci 1997 bylo s účinností od 1. ledna 2000 zřízeno 14 vyšších územních samosprávných celků – krajů. Ty převzaly své kompetence dnem voleb do krajských zastupitelstev, které se konaly postupně od 1. ledna 2001 do 31. prosince 2003 (Eurydice, 2024).

Politický vývoj byl poznamenán snahou o formální i faktickou integraci země do evropských struktur. V roce 1993 se Česko stalo členem UNESCO a členem Rady Evropy. V roce 1995 získalo členství v OECD. Roku 1998 schválil český parlament členství Česka v NATO (Eurydice, 2024).

Dne 1. února 1995 vstoupila v platnost Evropská dohoda o přidružení České republiky k Evropskému společenství a v lednu Česká republika požádala o členství. V březnu 1998 byla zahájena jednání o členství, která byla ukončena na summitu v Kodani v roce 2002. Smlouva o přistoupení byla podepsána 6. dubna 2003 a ratifikována v referendu v červnu 2003. Česko se oficiálně stalo členem Evropské unie 1. května 2004 (Eurydice, 2024).

3.2 Náboženství

Česká republika je jako stát nyní nábožensky neutrální, nemáme zde jedno oficiální náboženství. Každý má právo na vlastní náboženství nebo víru. Když se ale podíváme do historie, nebývalo tomu tak. Český národ byl průkopníkem křesťanské reformace, nejdříve dobrovolně, později i násilně, nicméně v historii lze najít řadu událostí, kdy se český národ stavěl proti náboženství – v historickém kontextu se to týkalo především katolictví.

První větší změnou česká „moderní“ společnost prošla v době vzniku samostatného československého státu, tedy v období po první světové válce, kdy se veškeré hodnoty a pravidla ve společnosti otřásaly v základech. Ve společnosti se měnilo postavení elit, církve a náboženství i postavení víry. Československo v době svého vzniku, ale i poté byl křehký stát, který neměl úplně pevné základy. Lidé sice byli nadšeni vznikem Československa, ale našli se i tací, kteří si nevěděli rady, co mají nyní dělat a jak ve společnosti fungovat. Československo bylo prezentováno jako antikatolický stát, což mohlo působit nestabilně v oblasti mezinárodní politiky, a to i přesto, že větší počet obyvatel byl stále katolický. K tomu přispělo i připojení Slovenska, kde bylo více obyvatel katolického vyznání. Katolictví

v tehdejší společnosti mělo negativní podtext, který byl umocňován novými politickými elitami, kteří představitele katolické církve vnímali jako reprezentanty monarchie, což znamenalo, že ohrožují nový režim. Zástupci katolických politických stran se sloučili v jednu – Československou stranu lidovou –, nicméně stále byli podezíráni z neloajálního postoje vůči novému Československu. Katolická církev během první světové války prožívala vnitřní krize. Katolické duchovenstvo bylo odmítavé vůči modernizaci, zatímco nižší řady katolického duchovenstva byly otevřené myšlence modernizace a otevření katolictví společnosti, staré vyšší elity toto odmítaly. Vnitřní boje mezi modernistickým, národně orientovaným křídlem katolíků a tradičními kruhy katolíků vyvrcholily v roce 1920, kdy vznikla Církev československá, která měla velký problém najít svou identitu a ve svých začátcích se potkávala s velkým odlivem duchovenstva. Tuto krizi Církev československá ustála a její národní charakter, doplněný o katolický modernismus, zaznamenal během prvních několika měsíců více než 200 tisíc věřících. Atraktivní na této církvi pro lid bylo, že svým ideovým zaměřením šla ruku v ruce s novým obrazem československé společnosti. Zatímco nová církev byla nejméně atraktivní pro obyvatele Čech, obyvatelé Moravy vůči nové církvi byli stále odtažití. Když to převedeme na dnešní dobu, můžeme vidět opačný nárůst, kdy obyvatelé Moravy jsou více nábožensky zaměřeni než obyvatelé Čech. Přestože v této době vznikla nová církev, mnozí Češi a Moravané zůstali vůči náboženství chladní, přesněji téměř 750 tisíc obyvatel, tehdy 7 % obyvatelstva Čech a Moravy. Ve skupině bez vyznání bylo na tu dobu hodně lidí, kteří nebyli úplně ateisté, ale spíše lidé, kteří se z různých důvodů odmítali spojit s konkrétní náboženskou institucí. V roce 1930 proběhlo sčítání lidu, které bylo zatíženo nově vzniklými náboženskými skupinami. Lidé se v této době mohli hlásit k římskokatolické církvi, k řeckokatolické a arménské církvi, k evangelické církvi, k pravoslavné církvi, k Církvi československé, anebo mohli zůstat bez vyznání. K římskokatolické církvi se v Čechách hlásilo 74,8 % obyvatel, na Moravě to bylo 85,7 %. K řeckokatolické a arménské církvi se hlásilo 0,1 % obyvatel Čech a 0,1 % obyvatel Moravy. K evangelické církvi se v Čechách hlásilo 4,3 % obyvatel, zatímco na Moravě 4,8 %. Pravoslavná církev byla v Čechách reprezentována 0,2 % obyvatel, na Moravě 0,3 % obyvatel. Církev československá měla 8,7 % zástupců v Čechách a na Moravě 4,5 % zástupců. Bez vyznání bylo v Čechách 10,3 % obyvatel a na Moravě 2,9 % obyvatel (Václavík 2010, s. 76–89).

Druhá rána pro české náboženství přišla v období druhé světové války. V tomto období došlo k rozpadu Československa, a především k okupaci českého území. Společnost se snažila

o reformu, ale pouze ji to posunulo k politické levici. Více než náboženství a církve se ve společnosti řešily první republika a zahraničněpolitické směřování. Na krátký čas po osvobození se v českých zemích začaly obnovovat náboženství a náboženské spolky. Nicméně spolky a její členové neměli po okupaci lehké období, především „německé“ náboženské společnosti, které byly zakázány a musely ukončit svoji činnost z důvodu podezření, že spolupracovaly s fašistickým režimem. V roce 1946 provedl Československý ústav pro výzkum průzkum ve společnosti zaměřený na soubor náboženských věr a praktik. V Boha věřilo, nebo jeho existenci připouštělo 80 % české populace, 12 % obyvatel Čech odmítalo existenci Boha a 8 % obyvatel o této otázce nikdy nepřemýšlelo. Pravidelně se náboženských obřadů účastnilo 20 % občanů, občas se jich účastnilo 43 %, o velkých svátcích se účastnilo 13 % a nikdy na bohoslužbě nebylo 24 % občanů. Katolická církev v Čechách utrpěla velkou ránu v době, kdy probíhaly odsuny Němců, kteří byli především katolíky. Přibližně je řeč o třech milionech německých obyvatel. Odsun kromě úbytku katolíků přinesl i socioekonomické změny, kdy české pohraničí bylo naprosto vyliďněno a znovu osídleno obyvateli, kteří měli nižší vzdělání, pocházeli z nižších sociálních vrstev a spíše inklinovali k levici. Odsun Němců měl i přímý dopad na náboženské instituce, kdy musela odejít převážná část německých kněží, tím pádem zanikla i řada klášterů. Ale přestože to vypadá jako největší krize, která mohla české náboženství potkat, jedná se o pouhou předeheru k situaci, která nastala poté (Václavík, 2010, s. 93–98).

České náboženství v časech komunismu prožilo největší krizové období své existence. Jedná se o období mezi lety 1948–1960. Na samém začátku to vypadalo, že komunistický režim bude respektovat svobodu náboženství, přece jen to bylo deklarováno na osmém sjezdu komunistické strany v roce 1946. Toto tvrzení bylo ještě více umocněno účastí Klementa Gottwalda na Te Deum ve Svatovítské katedrále. Nicméně veškeré sliby vzaly za své, když se katolická církev ohradila vůči převzetí vlády komunisty. Arcibiskup Beran toto převzetí vlády označil za nezákonné. Vláda následně požadovala omluvu ze strany Československé biskupské konference, která to však odmítla. Můžeme říci, že to uvedlo do pohybu veškeré děje, které následovaly. Po volbách do Národního shromáždění katolická církev odmítla zrušit suspenze kněží, kteří spolupracovali s komunistickým režimem a neskrývali to. Komunisté se svým vystoupením vůči církvi vyčkávali, ale bylo jim jasné, že aby měli kontrolu nad celou společností, je potřeba se vypořádat s církví. V roce 1948 vznikla strategie pro eliminaci vlivu církvi a jejich podřízení se státu. O rok později, v roce 1949, komunisté strategii uvedli do praxe a opatření začali plně vykonávat, především proti katolické církvi. Aby komunisté měli

jistotu, že mají pokryty veškeré oblasti, kde by mohlo docházet ke vlivu katolické církve, přijali i legislativní opatření. Zároveň zřídili Státní úřad pro věci církevní, který měl za cíl dohlížet na to, aby se církevní a náboženský život vyvíjel tak, aby byl v souladu s lidově demokratickým zřízením. Náboženské společnosti během období komunismu přišly o svou autonomii a byl jim zabaven veškerý majetek. Komunisté proti církvím a náboženství zahájili intenzivní propagandu, která se propisovala i do médií a filmové tvorby. Představitelé církve byli stavěni do pozice odpůrců nové a spravedlivé společnosti. Komunisté v této době spoléhali na antipatie obyvatel vůči církvi a na nízkou účast v náboženském životě. Kontrola nad církví a jejími představiteli se následně několik let pouze utužovala, a to i během normalizace v 70. letech. Kromě tlaku normalizační moci byla pro náboženské skupiny nebezpečná proměna české společnosti, která se stala společností konzumní. Lidé byli laxní ve veřejném životě, sílily tendence k individualizaci života a posílily materiální hodnoty v životě lidí. Dalším aspektem, který v této době náboženství nepomohl, bylo, že do produktivního věku se dostávala generace narozená po roce 1948, tedy generace, ve které bylo pěstováno protináboženské smýšlení. Zlom přišel v roce 1989, kdy společnost začala na církve nahlížet jako na bojovníka v oblasti lidských práv (Václavík, 2010, s. 98–125).

V roce 1990 popularita církve pouze rostla, napomáhaly tomu i příběhy kněží, kteří byli komunisty pronásledováni nebo mučeni. V roce 1990 důvěřovalo církvi 51 % obyvatel, 27 % jich církvi stále nedůvěřovalo a 22 % obyvatel se nedokázalo vyjádřit. Nicméně v roce 1993 církve znovu ztratila na popularitě a nedůvěru v ni vyjádřilo 50 % obyvatel. Na této hranici to zůstalo až do konce 90. let. Důvodem takového obratu může být společenská situace, která souvisela s nově nastoleným demokratickým režimem, který se stavěl proti tomu komunistickému, kde byly církve a náboženské společnosti využívány pro politické pronásledování a útlak. V průběhu 90. let docházelo v české společnosti k proměnlivým postojům vůči deklarování svého náboženského vyznání. Krize církve a náboženství ve společnosti měla souvislost i se vstupem do světa politiky. Církve v politice vystupovala spíše kontroverzním způsobem, ať už se to týkalo interrupcí, nebo krize druhé Klausovy vlády. Církve se snažila vybudovat své postavení názory a způsoby, které fungovaly v roce 1948, nicméně tyto způsoby a názory nebyly atraktivní pro moderní společnost, která začínala být ovlivněna západním světem a jeho způsobem myšlení (Václavík, 2010, s. 130–154).

Při sčítání lidu v roce 2021 uvedlo 18,7 % osob, že věří v Boha a patří k církvi nebo náboženské společnosti. 68,3 % obyvatel uvedlo, že jsou bez náboženské víry, a necelých 9 % obyvatel uvedlo, že věří v Boha, ale nejsou členy církve. K roku 2021 byla v Čechách

největší církví římskokatolická s 54 % věřících. Dalšími důležitými církvemi na českém území jsou Českobratrská církev evangelická a Církev československá husitská (Eurydice, 2024).

Základem české společnosti je stále nedůvěra v náboženské instituce, nicméně v dnešní moderní společnosti se zvyšuje potřeba duchovního uspokojení a z tohoto důvodu vznikají situace, kdy se většina Čechů považuje za nenáboženské, ale náboženské a duchovní praktiky jim nejsou cizí, případně souhlasí s náboženskou interpretací světa (Václavík, 2010, s. 215 a 216).

K roku 2024 bylo v Rejstříku církví a náboženských společností registrováno 44 církví a náboženských společností, tyto společnosti a církve splňují podmínku zákona o církvích a náboženských společnostech, že musí mít minimálně 300 dospělých věřících (Ministerstvo kultury, 2024).

3.3 Česká společnost

Bez váhání můžeme říci, že česká společnost v rámci historického vývoje prošla velkými změnami. Z totalitního režimu jsme jako společnost vklouzli do liberálního přístupu. Dříve uzavřené hranice a uzavřené smýšlení lidí, kteří se řídili podle toho, co jim bylo řečeno, že je správné, se otevřely a do České republiky začaly pronikat západní myšlení, západní životní styl a názory.

Vývoj české společnosti a její nynější postavení dopodrobna popsali David Ryšavý a Dan Fiedor ve své knize *Fakta a trendy v současné české společnosti* z roku 2023. Autoři jednotlivé oblasti společnosti rozdělili do kapitol. Pro účely této práce se zaměříme především na kapitolu 1 (Rodina) a na kapitolu 9 (Kriminalita a soudnictví).

Posledních několik desetiletí prochází „instituce“ rodiny řadou změn. Ve společnosti se nad rodinou přestává přemýšlet jako nad institucí, která má jasný tvar a jasné uspořádání. Nyní máme otevřené jiné možnosti, jak může rodina vypadat, které se liší od tradičního pojetí „muž, žena a děti pod jednou střechou“. Velkou zásluhu na tomto novém přístupu k rodině mají společenské změny a změny hodnot ve společnosti. Teoreticky můžeme považovat za důvod změny i větší emancipaci žen ve společnosti, která se přestala orientovat na děti a rodinu, a naopak začaly ženy lákat kariéra a možnost vzdělávání, což v minulém režimu bylo umožněno pouze vybraným jedincům. Zároveň se moderní společnosti otevřely úplně nové možnosti, lze cestovat, poznávat svět a učit se novým zvyklostem i tradicím, které mohou následně přijmout za vlastní. Zároveň se upustilo od trendu uzavírání manželství, nyní

spousta párů spolu žije v nesezdaném svazku a řada dětí přichází na svět jako nemanželské. Být párem, který ve svém životě nechce děti, už není rarita a něco, co by bylo ve společnosti nepřipustného. Přibylo žen, které mají vysokoškolské vzdělání a které cítí naplnění svého potenciálu v kariéře (Ryšavý, Fiedor, 2023, s. 16–17).

Tyto společenské změny jdou ruku v ruce se sníženou porodností, v roce 2023 se narodilo přibližně 92 tisíc dětí, oproti tomu v roce 2022 přišlo na svět 101 tisíc dětí (ČT24, 2024).

Kromě nízké porodnosti se v mateřství objevil další nový „trend“, a to vyšší věk prvorodiček. Paradoxem dnešní doby je, že se společnost už nepozastavuje nad dětmi, které se narodí mimo manželství, ale pozastavuje se nad dobrovolnou bezdětností párů. Další změnou, kterou nyní prochází rodina a soužití pod jednou střechou, je manželství a partnerství homosexuálních párů (Ryšavý, Fiedor, 2023, s. 16–17).

Právě partnerství homosexuálních párů prošlo v roce 2024 velkou změnou, která byla schválena Poslaneckou sněmovnou, otázkou zůstává, zda se jedná o velkou změnu, nebo o „zavření pusy“ představitelům této menšiny. Homosexuální páry budou nyní moci vstupovat do partnerství s většinovými právy, jako jsou u uzavření manželství. Jediná oblast, která je stále nepokryta právy pro stejnopohlavní páry, je oblast dětí, jejich adopce nebo osvojení (Česká justice, 2024).

Kromě výše zmíněného je v české společnosti častější, že se páry rozvádí a rodiny jsou neúplné. Spousta mladých lidí začne nad situací s partnerem přemýšlet, že nemá smysl investovat do svatby, když je zde riziko, že by se mohli v budoucnosti rozvést, proto je jednodušší nebýt sezdáni a mít takzvaná zadní vrátka, kdykoliv se jeden může sbalit a odejít. Život rodin je silně ovlivňován socioekonomickými podmínkami, které jsou nyní ve společnosti. Pro mladé páry je nyní složitější vzít si hypotéku a postavit si dům, zároveň je těžší najít levné bydlení. Páry musí v dnešní době dělat těžká rozhodnutí v souvislosti se svými financemi, co koupí, co je zbytečné a co třeba počká na další měsíc. Velkým zásahem do rodinného soužití byla pandemie covidu-19, kdy rodiny pobývaly v jedné domácnosti, aniž by zde existovala možnost „útěku“ do práce nebo školy. Není divu, že se v této době zvýšil počet případů domácího násilí, v dlouhotrvající náročné situaci snadněji dochází ke konfliktům mezi partnery nebo mezigeneračním konfliktům, které mohou vyústit v násilí mezi členy domácnosti (Ryšavý, Fiedor, 2023, s. 18–20).

Na téma vývoje české společnosti jsem při svém hledání narazila na článek Jana Charváta z roku 2023 na stránce Heinrich Böll Stiftung. Autor zde popisuje vývoj české společnosti

skrze její největší milníky. Začíná popisem společnosti po pádu komunismu. Zdálo se, že většina české společnosti je se směřováním země po roce 1989 spokojena. Ekonomická transformace a přechod naší společnosti od komunistické totality k liberální demokracii rezonovaly v médiích a vypadalo to, že většina českých občanů ji přijala. Při bližším zkoumání však začíná být zřejmé, že to nikdy nebylo tak docela pravda.

Výsledky voleb z této doby jasně ukazují, že od samého vzniku demokratického Československa, následně i v období České republiky, byla v parlamentu vždy zastoupena komunistická strana, která obvykle získala 10–12 % hlasů, někdy i více. Do roku 1998 byla v parlamentu zastoupena také Republikánská strana Miroslava Sládka, která byla pravicová a ve volbách v roce 1992 získala 6 %, v roce 1996 pak 8 % hlasů. Dohromady měly tyto dvě krajní politické strany, republikáni a komunisté, podporu asi 20 % všech voličů. V roce 1998 se Sládkovi republikáni do parlamentu nedostali a v tu chvíli krajní pravice z české politické scény zmizela, což potvrzovalo představu, že většina skutečně přijala politický přechod země k liberální demokracii. Z dnešního pohledu se však zdá, že v tu chvíli část obyvatelstva ztratila jedinou politickou stranu, s níž se mohla identifikovat a jejíž pomocí mohla vyjádřit svou nespokojenost se stávajícím režimem samotným, a proto se jádro české krajní pravice v tomto období začalo formovat kolem skinheadské subkultury, která po následujících téměř 15 let hrála klíčovou roli.

Subkultura na jedné straně vnášela do veřejného prostoru otevřený obdiv k nacismu a hrubému násilí, na druhé straně tento prostor uzavírala mnoha „obyčejným“ lidem s nesouhlasnými postoji, kteří se stavěli buď proti otevřenému nacismu, fyzickému násilí, nebo proti obojímu. Z této subkultury vzešly další organizace, které prakticky ztotožnily radikalismus a extremismus se subkulturou skinheads. Tato situace trvala přibližně do roku 2013, kdy se rozpadla poslední z organizací vycházejících ze skinheadské scény. V tomto roce vzniká Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury, krajně pravicová populistická strana, která se po volbách v roce 2013 dostala do parlamentu. V roce 2014 se Úsvit přímé demokracie transformoval v Úsvit, protiislámskou stranu.

V posledních 15 letech prošly Česká republika i celá Evropa několika různými, poměrně hlubokými krizemi. Roku 2008 došlo k tzv. velké krizi. U nás v českých zemích to znamenalo novou spolupráci mezi krajně pravicovými skupinami a subkulturou skinheads, která vyvrcholila několika pokusy o pogromy v severních Čechách, kde panuje dlouhodobé napětí mezi většinovým obyvatelstvem a romskou menšinou. Na tuto krizi plynule navázala řecká krize v roce 2009 a roku 2014 následovala krize na Ukrajině.

V roce 2015 zasáhla celou Evropu dramatickým způsobem migrační krize, která výrazně urychlila rozmach protiislámských skupin i dezinformační scény. Šíření dezinformací a rozsah jejich moci se naplno projevily v referendu o brexitu v roce 2016 a ve vítězství Donalda Trumpa v amerických prezidentských volbách téhož roku později. V roce 2018 hnutí žlutých vest posílilo radikální protisystémové protesty ve Francii i v celé Evropě. V roce 2019 následovaly masové protesty v Hongkongu, které však koncem roku zastínil nástup pandemie covidu-19. Ta v roce 2020 zasáhla Evropu v plné síle. Než jsme se z toho stačili vzpamatovat, přišla v únoru 2022 ruská invaze na Ukrajinu, která trvá dodnes. I když některé události jsou spíše mezinárodního charakteru, i tak mají dopad na českou společnost, a to díky médiím a sociálním sítím, propojujícím celý svět. Především mají tyto události dopad na vnímání demokracie.

Současná situace české společnosti je výsledkem několika chybných kroků z minulosti. První větší chybou bylo přehlížet nespokojené občany v devadesátých letech, když tvořili asi 20 % všech voličů. Druhá, aktuálně největší chyba s největšími dopady na společnost sestávala z přijetí dezinformací veřejností v době migrační krize, legitimizace dezinformací ze strany etablovaných politických stran a z toho vyplývající neschopnost společnosti se před dezinformačními narativy chránit. Třetím problémem byla neschopnost vlády věnovat pozornost rychle se zhoršující ekonomické situaci části obyvatelstva v době pandemie covidu-19. A konečně to byla slabá komunikace vlády s veřejností během podzimu 2022, kdy se jí nepodařilo uklidnit občany znepokojené prudkým nárůstem cen energií. Každá z těchto chyb má svůj specifický význam a dopad.

3.4 Domácí násilí v České republice

Přístup představitelů České republiky k problematice domácího násilí byl velmi vlažný. Začátky byly pomalé a přenos tohoto pojmu do odborné diskuze i do veřejného prostoru byl velmi pozvolný. První výzkumy, tedy spíše snahy o něj, se začaly objevovat koncem 90. let. Ze začátku byla centrem zájmu bezpečnostní problematika domácího násilí v České republice, až později se realizovaly výzkumy zaměřené na partnerské vztahy a domácí násilí. Pojem *domácí násilí* a celá problematika s ním související se následně prolíná konverzacemi ve veřejném prostoru, a tak i širší laická veřejnost začíná mít ponětí o tom, co domácí násilí představuje, a především, že se něco takového v naší společnosti může stát (Dohnal, Miholová, 2017, s. 4).

V České republice se dlouhé roky o domácím násilí vůbec nemluvilo – ani na veřejnosti, ani mezi politiky. Zlom přišel s novým tisíciletím, v roce 2006 se začalo domácí násilí implementovat do státní legislativy a následovalo zavedení institutu vykázání, což u nás funguje od roku 2007. Vykázání je definováno v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, v § 44–47.

Paragraf 44/1: „Lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti, je policista oprávněn vykázat tuto osobu z bytu nebo domu společně obývaného s útokem ohroženou osobou (dále jen „společné obydlí“), jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí. Policista je oprávněn tuto osobu vykázat i v její nepřítomnosti.“

Paragraf 44/3: „Vykázání oznámí policista ústně vykázané i ohrožené osobě a vyhotoví potvrzení o vykázání, které jim předá proti podpisu. Součástí potvrzení o vykázání je vymezení prostoru, na který se vykázání vztahuje, uvedení totožnosti ohrožené a vykázané osoby, poučení o právech a povinnostech vykázané osoby a adresa útvaru policie, u kterého si může vyzvednout kopii úředního záznamu o vykázání. Odmítne-li ohrožená nebo vykázaná osoba potvrzení o vykázání převzít nebo odmítne-li písemně potvrdit jeho převzetí, policista tuto skutečnost uvede v úředním záznamu.“

Paragraf 45/1: „1) Vykázaná osoba je povinna

a) opustit neprodleně prostor vymezený policistou v potvrzení o vykázání,

b) zdržet se vstupu do prostoru podle písmene a),

c) zdržet se styku nebo navazování kontaktu s ohroženou osobou,

d) vydat policistovi na jeho výzvu všechny klíče od společného obydlí, které drží.

Policista vykázanou osobu poučí o následcích neuposlechnutí výzvy podle písmene d) 13).“

Paragraf 46: „Policista poučí ohroženou osobu o

a) možnosti podání návrhu na vydání předběžného opatření podle občanského soudního řádu 12),

b) možnosti využití psychologických, sociálních nebo jiných služeb v oblasti pomoci obětem násilí a

c) následcích vyplývajících z uvedení vědomě nepravdivých údajů, k nimž policista při vykázání přihlíží.“

Paragraf 47/1: „Územní rozsah prostoru, na který se vykázání vztahuje, určí policista podle míry požadavku účinné preventivní ochrany osoby ohrožené útokem. Je-li v důsledku vykázání

ohrožen provoz objektu nebo znemožněn výkon zaměstnání vykázané osoby, policista o této skutečnosti bezodkladně vyrozumí provozovatele objektu nebo zaměstnavatele vykázané osoby za účelem přijetí potřebných opatření.“

Paragraf 47/3: „(3) Do 24 hodin od vstupu policisty do společného obydlí zašle policista kopii úředního záznamu o vykázání příslušnému intervenčnímu centru 14) a soudu, který je příslušný k rozhodnutí o návrhu na vydání předběžného opatření podle občanského soudního řádu 12). Pokud ve společném obydlí žije nezletilá osoba, zašle kopii úředního záznamu o vykázání v této lhůtě i příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí.“

Vzhledem k časové posloupnosti můžeme vést debaty, zda impulzem k otevření tématu domácího násilí byl vstup do Evropské unie, kde se s pojmem pracovalo i v legislativě pro členské státy (Dohnal, Miholová, 2017, s. 9–10).

V roce 2011 přišel stát s Národním akčním plánem prevence domácího násilí na léta 2011 až 2014. Poprvé se setkáváme se širším pojetím domácího násilí, které se v tomto plánu vztahuje i na domácí násilí v rámci rodiny, tudíž sem spadají jak páry, tak i děti a širší rodina. V plánu byly čtyři hlavní znaky, podle kterých se dalo posuzovat, zda se jedná o domácí násilí. Jde o opakovatelnost a dlouhodobost, eskalaci, jasně rozdělené role, neveřejnost. V tomto plánu nicméně ještě chybí definice domácího násilí (Dohnal, Miholová, 2017, s. 9 a 10).

S definicí domácího násilí přišel Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015–2018. Definice přistupuje k domácímu násilí v širším pojetí, ale stále zde chybí genderová nepodmíněnost a sexuální orientace, což může být způsobeno tím, že při vytváření definice se nepočítá s jiným pohlavím agresora a oběti a s jejich orientací. Nicméně v dnešní době by bylo záhodno, aby se v odborných textech začalo s těmito skupinami počítat i z důvodu možného násilí partnerky na partnerce nebo partnera na partnerovi. Definice z plánu na léta 2015–2018 se nijak více neliší od zahraničních definic: *„veškeré akty fyzického, sexuálního, psychického, ekonomického či dalších forem násilí, k němuž dochází v rodině nebo v domácnosti anebo mezi bývalými či stávajícími manžely, partnery či osobami blízkými, bez ohledu na to, zda násilná osoba sdílí nebo sdílela společnou domácnost s osobou ohroženou tímto násilím“* (Dohnal, Miholová, 2017, s. 10).

Kromě této definice můžeme v České republice najít ve veřejném prostoru i další, se kterými se pracuje v rámci domácího násilí. Jednu takovou má Český statistický úřad na svých stránkách. Kromě vysvětlení pojmu *domácí násilí* zde mají vysvětleny i pojmy jako *druhotná viktimizace, feminizace chudoby, diskriminace na základě pohlaví, genderová role* i to, co

vlastně gender je. Stránka může fungovat jako úvodní sonda do celé problematiky genderu a všech souvisejících věcí, nicméně domácí násilí je zde definováno jako „*opakované, dlouhodobé a stupňující se násilí, kterého se dopouštějí dospělí nebo mladiství na svých blízkých (oběti mohou být manžel/manželka, druh/družka, rozvedení manžel/manželka, dítě, rodič, prarodič). Domácí násilí má podobu fyzického, psychického, sexuálního, ekonomického či jiného násilí, nejčastěji jejich kombinace. Domácí násilí je vědomá činnost... Násilí založené na genderu / sexuální násilí: jakýkoliv druh násilí s použitím nebo výhrůžkou fyzické nebo emocionální síly, včetně znásilnění, domácího násilí, sexuálního obtěžování nebo incestu*“ (Český statistický úřad, 2024).

Policie České republiky na svých stránkách představuje domácí násilí jako „*...především fyzické, psychické anebo sexuální násilí, ke kterému dochází mezi blízkými osobami. O domácí násilí se jedná vždy, pokud jsou přítomny následující znaky... opakování a dlouhodobost, eskalace, jasné a nezpochybnitelné rozdělení rolí, neveřejnost*“ (Policie ČR, 2024).

Na stránce proFem, která je jednou z předních v boji proti domácímu násilí, se uvádí definice, která mluví o domácím násilí jako o dlouhodobém a opakovaném fyzickém, psychickém, ekonomickém, sociálním a sexuálním týrání. Násilí se může odehrávat mezi členy rodiny, mezi partnery, ať už stávajícími, nebo bývalými. Stránka uvádí, že se do domácího násilí zahrnuje i špatné zacházení s dětmi a seniory (proFem, 2024).

Druhou z největších internetových stránek, jež se věnují problematice domácího násilí v České republice, je domacinasili.cz. Na této stránce je domácí násilí definováno jako „*způsob chování mezi blízkými lidmi (zpravidla intimními partnery), kteří spolu sdílejí společný domov, kdy jeden z nich uplatňuje moc a kontrolu nad tím, co dělá ten druhý. K násilí dochází opakovaně, v soukromí a tím skrytě mimo kontrolu veřejnosti. Intenzita násilných incidentů se stupňuje a vede ke ztrátě schopnosti včas toto jednání zastavit a efektivně vyřešit narušený vztah*“ (Domácí násilí, 2024).

Zatímco definic a popisu domácího násilí máme ve veřejném prostoru relativní dostatek, i když nejsou úplně dokonalé a nepokrývají další důležité oblasti, co se týká výzkumů, Česká republika poněkud pokulhává v ustálení jedné definice domácího násilí. Každý výzkum – ať už kvalitativní, nebo kvantitativní – s sebou kromě výsledků přináší i svoji vlastní definici. Fakt, že v České republice stále nemáme ustálenou operacionalizovanou definici, představuje zásadní problém obzvláště v oblasti poznání vývoje domácího násilí, navíc nám neustálená

definice zhoršuje možnost porovnat výzkumy mezi sebou a v dlouhodobém horizontu je v podstatě nemožné sledovat např. efektivitu a přínosy kampaní, vývoj viktimizace atd. (Dohnal, Miholová, 2017, s. 13–14).

Jedním z prvních výzkumů realizovaných v České republice byl Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině. Tento výzkum je znám pod zkratkou IVAWS 2003. Přestože se do tohoto výzkumu zapojila Česká republika, metodologie, proměnné a hypotézy byly formulovány před zapojením ČR. Výzkum měl stanoven čtyři hlavní cíle, kterých chtěl dosáhnout. Prvním cílem bylo stanovit úroveň viktimizace u žen v různých zemích a zároveň vytvořit základ v oblasti násilí v rodině pro pravidelné viktimizační výzkumy. Druhý cíl představovala podpora výzkumu v oblasti násilí na ženách v různých zemích světa, především to bylo zaměřeno na rozvojové země. Třetím cílem bylo zvýšit povědomí o domácím násilí a tím čtvrtým připravit půdu pro přijetí legislativy především v oblasti ochrany obětí a dát doporučení pro prevenci tohoto problému (Dohnal, Miholová, 2017, s. 13–14).

Výzkum představovala společná práce UNICRI (United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute), HEUNI (European Institute for Crime Prevention and Control), a přidala se k nim ještě Statistics Canada. Výzkumu se zúčastnily Kanada, Finsko, Dánsko, Itálie, Švýcarsko, Nizozemsko, Estonsko, Polsko, Maďarsko, Ukrajina, Trinidad, Argentina, Kostarika, Paraguay, Uruguay, Pákistán, Indonésie, Kazachstán, Filipíny, Bangladéš, Čína a Jihoafrická republika. Česká republika se účastnila díky grantu GA ČR, který byl přidělen na léta 2003 a 2004 a byl řešen Filozofickou fakultou UK a Sociologickým ústavem AV ČR (Pikálková, 2004, s. 42).

Metodologicky byl tento výzkum částečně postaven na Mezinárodním výzkumu viktimizace, který byl realizován ve více než 65 zemích světa a volně tento výzkum vychází z mezinárodního průzkumu ICVS. Reprezentativní vzorek se skládal ze žen starších 18 let a celkově zahrnoval 980 respondentek, které se nasbíraly za období května až října v roce 2002. Výběr respondentů byl postaven na dvoustupňovém náhodném výběru, přičemž první stupeň byl náhodný výběr domácností, zatímco druhý stupeň představoval výběr respondentky na základě birthday rule (vybere se žena, která má v domácnosti narozeniny jako první). Obsahově byl tento výzkum zaměřen na zjištění typů násilí a jejich frekvence, na výskyt a frekvenci psychických forem násilí, na další charakteristiky, které mají souvislost s domácím násilím. Dále se tento výzkum zaměřil na postoje obětí a vnímání násilí oběťmi, zda proběhlo hlášení na policii, anebo ne, a zda byly respondentky v minulosti v kontaktu

s násilím, například v dětství. Kromě již zmíněného se výzkum zaměřil na viktimizaci žen během posledního roku, pěti let a celého života, kdy výzkumníci rozlišovali mezi násilím ze strany partnera a násilím ze strany jiného muže, například známého, strýce atd. V potaz se braly i základní údaje, například věk, úroveň dosaženého vzdělání, socioekonomické postavení anebo příjem (Pikálková, 2004, s. 43).

Výzkumu se tedy zúčastnilo 1 980 respondentek, což činí 100 %. Z těchto 100 % bylo 16,7 % žen ve věku 18–24 let, 13,4 % ve věku 25–29 let, 11,5 % ve věku 30–34 let, 10,8 % ve věku 35–39. Ve věku 40–44 let bylo 10,9 %, do věkové skupiny 45–49 let náleželo 9,9 %, 9,2 % bylo ve věku 50–54 let, do věkové skupiny 55–59 let se řadilo 5,9 %, z věkové skupiny 60 až 64 let odpovědělo 5,4 %, nad 65 let odpovědělo 6,3 % a jedna neodpověděla.

Ze 100 % bylo 25,9 % svobodných, 46,0 % vdaných poprvé, 7,8 % vdaných opakovaně, 13,1 % bylo rozvedených a 7,2 % respondentek mělo status vdovy. Zaměstnaných respondentek bylo 52,6 %, nezaměstnaných bylo 5,1 %, podnikatelky byly zastoupeny 6,3 %, v domácnosti bylo 2,9 % žen, 10,2 % mělo status studujících, 14,1 % žen bylo v důchodu, na mateřské dovolené bylo 8,2 % a jiné označilo 0,7 %.

V rámci výzkumu se ještě výzkumníci dotazovali na vzdělání, příjmovou situaci, zda mají v současné době stálého partnera, zda vdané ženy žijí ve společné domácnosti, jak často vypijí velké množství alkoholu, že jsou opilé, a další. Včetně již zmíněných se ve výzkumu ptali na vztah žen k Bohu. Celkem 26,8 % žen uvedlo, že jsou věřící, 36,7 % jich konstatovalo, že v Boha nevěří, ale věří v nějakého ducha, 15 % žen odpovědělo, že nevědí, co si mají myslet, a 21,5 % uvedlo, že jsou ateistky. Výzkum necílil pouze na partnerské násilí, ale na násilí na ženách celkově, třeba i ze strany otce, známých apod. (Dohnal, Miholová, 2017, s. 15).

Dalšími velkými výzkumy byly Domácí násilí – násilí na mužích a seniorech z roku 2006, STEM pro Bílý kruh bezpečí a Phillip Morris ČR z roku 2006, Ekonomické dopady domácího násilí v ČR z roku 2012, Violence against women: an EU-wide survey z roku 2014, Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR z roku 2014 a další.

V oblasti mužských obětí se konal v roce 2014 výzkum Násilí na mužích – sonda do zákoutí partnerských vztahů, do hloubky je tento výzkum popsán v knize Buriánka, Pikálkové a Podané, která nese stejný název jako výzkum samotný. Výzkum se uskutečnil v rámci projektu Partner Violence: Follow-up research to IVAWS 2003. Dotazníková část tohoto výzkumu navazuje na IVAWS-výzkum z roku 2003. Na přelomu let 2012 a 2013 se vybral reprezentativní vzorek složený z 1 001 mužů, kteří byli ve věkovém rozmezí od 17 do 80 let.

Data byla sesbírána metodou CASI, šlo o online výzkum za pomoci elektronického dotazníku, kombinovaný s face-to-face dotazováním. Autorka Pikálková přiznává, že zvolená metodika sběru dat nebyla úplně šťastná, a to především z důvodu kombinace metodik (Dohnal, Miholová, 2017, s. 21–23).

Najít v dnešní době v České republice výzkum zaměřený pouze na domácí násilí na mužích je téměř nemožné. Spíše se muži dávají do výzkumu spolu se ženami. Jeden takový výzkum byl realizován na popud organizace Pod Svícnem, který zpracovala agentura IPSOS. Výzkum se zaměřil na zkušenosti obětí domácího násilí. Ve výzkumu se zjišťovala data, jestli oběti domácí násilí nahlásily, s kým ho řešily, a i důvěra obětí v justici i celý systém justice. Data byla sbírána v listopadu roku 2023 pomocí CAWI na kontakty poskytnuté organizací Pod Svícnem a pomocí online IPSOS online panelu. Cílovou skupinou byli obyvatelé ČR od 10 do 65 let, kteří zažili nějakou formu domácího násilí. Data, která vyplynula z výzkumu, jsou více než zajímavá a pro členy organizace Pod Svícnem závažná. Necelá desetina lidí, kteří zažili jakoukoliv formu domácího násilí, má víru v soud a v soudní systém. Nejvíce oběti domácího násilí důvěřují neziskovým organizacím. Celkem 93 % obětí má s domácím násilím zkušenosti i z minulosti a každá šestá oběť z deseti svou situaci neřešila. Z celých 100 % bylo 12,7 % obětí domácího násilí mužského pohlaví. V oblasti výzkumu, která se zaměřovala na agresora, odpovědělo 78,4 % žen, že agresorem byl partner, popřípadě partnerka. Celkově 33,3 % mužů odpovědělo, že agresorem byl rodič, rodiče zaškrtno pouze 11,7 % žen. V oblasti následků domácího násilí uvedlo 57,9 % mužů, že trpí psychickými následky, jako jsou posttraumatické stresové poruchy, noční můry apod. Ženy, konkrétně 60,2 %, v této oblasti zkoumání uvedly, že mají následky v sociální oblasti. Ve výzkumu se obětí ptali, s kým svoji situaci řešily, 50,3 % žen odpovědělo, že se svými blízkými, 38,6 % mužů odpovědělo, že s nikým. Z výzkumu byla patrná i forma domácího násilí, zde se objevily velmi překvapivé výsledky, protože nebyly tolik rozdílné mezi pohlavími. U mužského pohlaví to byly v 59,6 % psychická forma, v 64,9 % fyzická forma, v 3,5 % sexuální forma, v 15,8 % ekonomická forma a v 29,8 % sociální izolace. U ženského pohlaví to bylo 74,9 % psychická forma, 64,3 % fyzická forma, 17,5 % sexuální forma, 19,3 % ekonomická forma a 26,9 % sociální izolace. Z uvedených skutečností vyplývá, že nejvíce žen trpí psychickou formou násilí, u mužů je nejčastější fyzické násilí. Překvapením by mohla být forma sociální izolace, kdy muži mají o necelé tři procenta více než ženy (Advokátní deník a Seznam Zprávy, 2024).

3.4.1 Postoj společnosti k problematice

Názory a postoje k problematice domácího násilí jsou různé. Názory se velmi liší podle věku a podle sociálního postavení, vrstvy. Rozdíl je i mezi názory vzdělaných lidí, kteří dosáhli vyššího vzdělání, a lidí, kteří mají základní vzdělání. Názor na problematiku je ovlivněn i životním stylem a tím, zda se osoby samy setkaly s domácím násilím. Česká společnost je stále zatížena předsudky a mýty o této problematice, což mohou dokazovat i průzkumy v rámci společnosti.

Koalice specializovaných center pro ženy, které zažívají násilí, v roce 2022 realizovala výzkum, na kterém se podílela i Univerzita Karlova. Výzkum byl zaměřen na znalosti veřejnosti o domácím násilí a o celkovém postoji veřejnosti k této problematice. Výzkumu se zúčastnila česká populace ve věku 18–65 let a celkem se zapojilo 1 500 respondentů. Výsledky průzkumu mohou být pro spoustu lidí povzbudivé, je na nich znát, že se česká společnost posouvá v názoru na tuto problematiku. Celkem 84 % respondentů by chtělo, aby se domácímu násilí věnovalo více pozornosti, což je pro českou společnost povzbudivé, 48 % respondentů si myslí, že se problematika domácího násilí týká větší části společnosti, 36 % respondentů je toho názoru, že se problematika týká okrajové části společnosti, ale měla by se i tak problematice věnovat pozornost, a asi nejvíce povzbudivý výsledek, který dokazuje posun české společnosti (pouze 11 % respondentů), si myslím, že se jedná o přeceňované téma. Výsledky výzkumu můžeme lze rozdělit do čtyř oblastí, genderové stereotypy a obviňování obětí, systém pomoci obětem domácího násilí, koho se domácí násilí týká a co je domácí násilí. Zajímavé jsou výsledky právě z oblasti, co je domácí násilí, protože následně můžeme vidět návaznost na oběti a jejich přístup k řešení problémů. Z výzkumu vyplynulo, že 38 % respondentů si myslí, že domácí násilí je ukončeno odchodem oběti od násilníka, 16 % respondentů přisuzuje domácí násilí pouze fyzické formě násilí, 30 % považuje sexuální násilí za formu násilí, která není běžná. Celkově 52 % respondentů se stále domnívá, že domácí násilí se odehrává pouze doma, a 75 % respondentů má za to, že domácí násilí je důsledek psychického problému (Nena, 2022).

Z této oblasti je asi nejvíce zarážející 75 % lidí, kteří přisuzují domácí násilí psychickému problému na straně pachatele. Ve své podstatě se jedná o stereotyp, který má za následek individualizaci jevu. Právě u domácího násilí spíše hrají velkou roli specifické okolnosti a je odhlíženo od podmínek, které jevu připravila společenská nastavení.

Někteří by se mohli pozastavit nad 30 % respondentů, kteří nevnímají sexuální násilí jako formu domácího násilí, nicméně tento výsledek pouze potvrdil fakt, že sexuální násilí je stále velké tabu ve společnosti (Nena, 2022).

V oblasti, koho se domácí násilí týká, se stereotypy a mýty, o kterých jsem psala v kapitole Domácí násilí, pouze potvrdily. Celkem 41 % dotazovaných považuje domácí násilí za problém sociálně znevýhodněných rodin, 22 % respondentů se domnívá, že domácí násilí nemůže postihnout jedince s vysokoškolským vzděláním, 41 % respondentů považuje domácí násilí jako součást romské kultury, a 24 % naopak bere domácí násilí jako součást české kultury. Zajímavá data se objevila i v oblasti systému pomoci obětem. Například 58 % respondentů považuje párovou terapii za účinné řešení domácího násilí, 49 % se domnívá, že ženy mohou nařknout muže z domácího násilí z důvodu msty, ale přitom k žádnému domácímu násilí nedocházelo. S výrokem, že se oběti zbytečně bojí, že jim nikdo neuvěří, souhlasilo 79 % respondentů. V této oblasti můžeme nejzřetelněji vidět, že česká společnost stále ještě pokulhává v této problematice. Patrně největším důkazem je právě párová terapie, kterou více než polovina považuje za účinnou formu řešení problému. Odborníci se v této věci shodují, že to není dobrý způsob, v podstatě párovou terapii ani nedoporučují. Na párové terapii mají partneři spolu komunikovat, ale jak asi bude probíhat komunikace mezi pachatelem a obětí, když se ho oběť bojí? Velkým společenským problémem je i lhaní o domácím násilí, obzvláště pro pochopení domácího násilí laickou veřejností. Falešná obvinění bývají často využívána účelově, aby snížila závažnost této problematiky. Najdou se tací, kteří prohlásí, že se oběť vrátila k pachateli, a tudíž se o žádné domácí násilí přece nemohlo jednat. Zde můžeme vidět ukázkové nepochopení domácího násilí. Nejčastěji slovní spojení *falešné obvinění* používají právě pachatelé, u kterých nemohla být prokázána vina z důvodu nedostatku důkazů. Tito jedinci velmi často následně zahájí odvetnou akci vůči oběti, kdy podají trestní oznámení pro křivé obvinění (Nena, 2022).

Velmi smutné výsledky přinesla čtvrtá oblast, a to genderové stereotypy a obviňování obětí. Zde 52 % respondentů uvedlo, že souhlasí s tvrzením, že partner/partnerka má právo na sex se svým protějškem, přesněji 54 % mužů s výrokem souhlasí a 41 % žen s výrokem souhlasí, 56 % respondentů uvedlo, že souhlasí s tím, že spouštěčem domácího násilí může být provokace ze strany partnerky/partnera, zase přesněji 68 % mužů s tímto tvrzením souhlasí a 45 % žen s tím souhlasí. Celkem 29 % respondentů uvedlo, že pokud partnerka zanedbává domácnost, může to být ze strany partnera chápáno jako provokace a může to být důvod pro domácí násilí. Celkově 61 % dotazovaných nevidí způsob snížení výskytu problematiky v rovnosti

muže a ženy a 36 % si myslí, že ženy páchají domácí násilí stejně často jako muži. Celkem 31 % respondentů souhlasí s tím, že muž má právo být agresivní a nervózní, protože má zodpovědnost za veškeré finance v rodině. Nicméně zde se nabízí téma platových rozdílů mezi mužem a ženou, ty v České republice patří k největším v Evropské unii (Nena, 2022).

Tato data nám pouze ukazují tvrdou realitu české společnosti. Ačkoliv čísla nejsou zas tak vysoká, přesahují v důležitých otázkách polovinu. Právě na této části můžeme vidět, že česká společnost má stále problém uchopit domácí násilí jako genderově podmíněné násilí. Nabízí se zde otázka, co česká laická veřejnost ví o genderu a o rovnoprávnosti. Stále se ve společnosti objevuje strach z cizích slov a z nových pojmenování, považuje se to za výmysl doby, který zavádí nová mladá společnost, jež netuší, o čem mluví. To, že nové pojmy, definice a přístupy jsou založeny na tvrdých faktech, jež vychází z výzkumů, je druhotné. Nicméně nemůžeme zde zapomenout na fakt, že výzkumů se účastní zanedbatelné množství lidí, ani nelze říci, že se jedná o polovinu, tudíž vztahovat to na celou českou společnost je velmi nadsazené, nicméně když se člověk podívá kolem sebe a na sociální sítě, určité shody najde.

3.4.2 Senioři a děti v České republice

O mužích a ženách již bylo pojednáno výše a nejnovější statistiky známe, ale senioři a děti jsou samostatná skupina, která je také ohrožena domácím násilím.

V roce 2022 se uskutečnila studie RESTABUS, která se zaměřila na domácí násilí na seniorech. Jedná se o první prevalenční šetření, které v České republice bylo. Celkový počet respondentů činil 2 689 a byli ve věku 65 až 99 let. S problémem domácího násilí se ročně setkává 29 % až 41 % seniorů, kteří žijí mimo instituce poskytující péči. Většina z nich o své situaci nemluví, 30 % respondentů o svém problému někomu řeklo, ale celou situaci to pouze zhoršilo (Život 90, 2024).

Celkem 15 % respondentů souhlasilo s tím, že je za poslední rok někdo z jejich blízkých urážel a nadával jim, 12 % respondentů uvedlo, že je za poslední rok někdo z jejich blízkých znevažoval nebo je opakovaně ignoroval, 7 % respondentů souhlasilo s tím, že za poslední rok jim někdo z jejich blízkých zničil něco, co jim patřilo, 6 % respondentů souhlasilo s tím, že za poslední rok někdo z jejich blízkých bez dovolení užíval jejich majetek nebo peníze (Lorman, Prchalová, 2023, s. 6).

Co se týká výzkumu domácího násilí ve spojitosti s dětmi, je velmi složité dohledat nová data, která by se zaměřovala pouze na děti v rodinách, a ne na děti v rodinách a v zařízeních pro

výchovu. Nicméně nyní probíhá výzkum Děti a domácí násilí, jehož cílem je formulovat doporučení k optimální formě a vzniku služeb v krajích pro 2 500 ohrožených dětí. Dále formulovat doporučení k jejich financování, aby byly udržitelné, formulovat doporučení pro personální zajištění provozu jak z kapacitního hlediska, tak z hlediska profesní odbornosti. Hlavním účastníkem výzkumu je Ostravská univerzita, výzkum byl zahájen 1. 12. 2022 a bude ukončen 31. 12. 2024. O výzkumu mluvila paní Bohdana Richterová, která je hlavní řešitelkou. Uvedla i důvod, proč je právě takovýto výzkum realizován. Téma domácího násilí na dětech vidí jako skryté, ale v posledních letech se projednává ve společnosti i v médiích. Nové výzkumy ze zahraničí ukazují, jaké dopady má domácí násilí na děti. Výzkum se zaměřuje na děti od narození do 15 let. V roce 2022 bylo zaznamenáno 1 086 případů domácího násilí na dětech v České republice. Systém pomoci pro ohrožené děti není celorepublikově nastaven, což je i důvod, proč byl výzkum realizován. Máme zde intervenční centra, organizace jako Locika a velmi dobře v této problematice funguje Linka důvěry (Starfos, 2022; Věda výzkum, 2024).

3.5 Legislativa v České republice

3.5.1 Mezinárodní

Nejstarší úmluvy, které Česká republika přijala při vstupu do Evropské unie, jsou Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen z roku 1979 (CEDAW), v roce 1989 bylo vydáno Obecné doporučení č. 12 o násilí na ženách a v roce 1992 bylo vydáno Obecné doporučení č. 19 o násilí na ženách. Roku 1993 byla vydána Deklarace OSN o odstranění násilí páchaného na ženách. Tato deklarace je také známa pod názvem Vienna Declaration and Programme for Action. V roce 2005 byla přijata Úmluva o opatřeních proti obchodování s lidmi a Doporučení Rec (2002) 5 o ochraně proti násilí na ženách. Kromě dohod a úmluv máme v rámci mezinárodního prostoru i směrnice, které jsou vydávány na základě Evropské komise (European Institute for Gender Equality, 2024).

V roce 2022 navrhla Evropská komise novou směrnici, která mluví o potírání násilí na ženách a domácího násilí, jejímž cílem je zajistit minimální úroveň ochrany v celé Evropské unii. Díky těmto novým pravidlům bude kriminalizována řada trestných činů, jichž se pachatelé dopouštějí na ženách, jako mrzačení ženských pohlavních orgánů a kybernetické násilí, které zahrnuje intimní snímky a záznamy bez souhlasu dotyčné. Tato směrnice nově počítá i s dětmi, staršími oběťmi, muži a LGBTQ-komunitou jako s oběťmi. Vybrala jsem některé články v nové směrnici. Celé směrnice má důvodovou zprávu a návrh směrnice spolu s finální podobou směrnice, která byla přijata (Evropská rada, Rada Evropské unie 2024).

„Článek 4

Definice

Pro účely této směrnice se rozumí:

- a) „násilím vůči ženám“ *genderově podmíněné násilí, které je zaměřeno vůči ženě či dívce proto, že se o ženu či dívku jedná, nebo které ženy či dívky postihuje ve vyšší míře, včetně všech takových násilných činů, které vedou nebo mohou vést k fyzické, sexuální, psychické nebo ekonomické újmě nebo utrpení, včetně vyhrožování takovými činy, donucování či svévolného zbavení svobody, ať na veřejnosti nebo v soukromí;*
- b) „domácím násilím“ *všechny násilné činy, které vedou nebo mohou vést k fyzické, sexuální, psychické nebo ekonomické újmě nebo utrpení, k nimž dojde v rámci rodiny či domácnosti, bez ohledu na biologické nebo zákonné rodinné vazby nebo mezi bývalými či současnými manželi či partnery, bez ohledu na to, zda pachatel sdílí či sdílel s obětí stejné bydliště;*
- c) „obětí“ *jakákoli osoba bez ohledu na pohlaví nebo gender, není-li stanoveno jinak, jež utrpěla újmu, která byla přímo způsobena násilnými činy, na něž se vztahuje tato směrnice, včetně dětských svědků takového násilí;*
- d) „kybernetickým násilím“ *jakýkoli násilný čin, na který se vztahuje tato směrnice a který je spáchán, k němuž je napomáháno, nebo který nabývá vážnějšího charakteru zčásti nebo zcela za použití informačních a komunikačních technologií;*
- e) „informačními a komunikačními technologiemi“ *veškeré technologické nástroje a zdroje používané k digitálnímu ukládání, vytváření, sdílení nebo výměně informací, včetně chytrých telefonů, počítačů, sociálních sítí a dalších mediálních aplikací a služeb;*
- ...
- g) „sexuálním obtěžováním na pracovišti“ *jakákoli forma nežádoucího chování sexuální povahy, vyjádřeného verbální, neverbální nebo fyzickou formou, k níž dojde v průběhu zaměstnání, povolání a samostatné výdělečné činnosti, v souvislosti s nimi, nebo v jejich důsledku, jež má za účel nebo za následek narušení důstojnosti oběti a vytvoření zastrašující, nepřátelské, ponižující, pokořující nebo urážlivé atmosféry“ (Eur-Lex, 2024).*

V roce 2023 se Rada dohodla, jaký postoj zaujme k návrhu směrnice, a jak již víme, směrnice byla přijata, což znamená, že v celé Evropské unii bylo mrzačení ženských pohlavních orgánů, kybernetické pronásledování, kybernetické obtěžování, sdílení intimních snímků bez souhlasu a kybernetické podněcování k násilí nebo nenávisti klasifikováno jako trestný čin. V roce 2024 se Rada Evropy a Evropský parlament dohodly na prvním předpisu Evropské unie o násilí páchaném na ženách.

Kromě výše zmíněného prošla veřejnou i politickou sférou Istanbulská úmluva, o které se na začátku roku 2024 hlasovalo, hlasovalo se v senátu o ratifikaci Úmluvy, nicméně „pro“ bylo 34 senátorů ze 71 přítomných. Úmluva nebyla přijata, protože chyběly dva hlasy k jejímu přijetí, tím proces Úmluvy v České republice končí (Evropská rada, Rada Evropské unie, 2024). Proti Úmluvě se postavili například biskupové českých a moravských diecézí. Ti v roce 2018 napsali společný list ke schvalování Istanbulské úmluvy.

„Drazí bratři a sestry,

v knize Genesis čteme: ‚Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil‘ (Gn 1,27). Lidské pokolení, které je od počátku povoláno k existenci jako muž a žena, korunuje celé dílo stvoření. Stvořitel svěřuje vládu nad zemí lidskému pokolení, všem lidem, všem mužům a všem ženám, kteří odvozují svou důstojnost a své povolání ze společného počátku (srov. Mulieris dignitatem 6). Muž a žena jsou tedy odlišní, ale stejní ve své důstojnosti, a tento přirozený řád člověk zakouší od počátku věků, stejně jako touhu po vztahovosti.

Podle Božího záměru panuje mezi mužem a ženou od počátku přátelství, jsou si vzájemně oporou, nestojí proti sobě, ale spolu v nejtěsnějším společenství ve všech rozměrech své bytosti: jsou jedno tělo a jedna duše a jejich vzájemný vztah je odrazem Boží lásky k člověku. Společně Bůh muži a ženě svěřil úkol: ‚Plodte a množte se a naplňte zemi‘ (Gn 1,28). Toto přátelství mezi lidmi bylo narušeno prvotním hříchem obou biblických prarodičů. Jedním z projevů tohoto narušení je i násilí, které je důsledkem hříchu.

...

Jakkoli je tedy třeba principiálně vítat všechny snahy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí, nesmí se tak dít na úkor zastínění a zpochybnění přirozeného řádu. V posledních letech se objevují snahy spolu s řešením problému násilí na ženách nastolit i nový pohled na roli člověka, který je ale neslučitelný s přirozeným zákonem, zdravým rozumem a křesťanskou zkušeností.

Jsme přesvědčeni, že tímto směrem se nešťastně vydává i takzvaná Istanbulská úmluva, která staví muže a ženu do zásadní opozice a veškeré chování vůči ženám chce vidět jen ve světle historicky nerovného poměru sil mezi muži a ženami. Tato mezinárodní úmluva, jejíž ratifikace bude v nejbližší době projednávána v Parlamentu ČR, stejně jako v dalších evropských zemích, vytváří svým širokým pojetím genderové identity, které není zakořeněné

v přirozeném řádu, prostor pro zpochybnění základních společenských daností. S tímto trendem nesouhlasíme a nepřejeme si, aby ratifikací Istanbulské úmluvy bylo ohrožujícím způsobem zasazeno do života státu a jeho institucí, zvláště škol, ale i do života rodin a jednotlivců“ (Jemelka, 2018).

Tím, že Česká republika nepodepsala Úmluvu, se zapsala do seznamu států, které Úmluvu sice podepsaly, ale neratifikovaly. Odpůrců Úmluvy v Senátu byla převaha, kdy jedinci se bojí toho, že Úmluva se odklání od již zažitého pojetí postavení muže a ženy, anebo se obávají, že se budou s ohledem na Úmluvu více vnučovat genderové ideologie (Asociace společenské odpovědnosti, 2024).

3.5.2 Česká

Jednou z největších aktualit je schválení návrhu zákona o domácím násilí. Dne 29. května 2024 schválila vláda návrh zákona, který byl schválen ministrem spravedlnosti i zmocněnkyní pro lidská práva. Návrh reaguje na mezery v legislativě především v systému ochrany, ale i na stále velkém počtu lidí, kteří mají s domácím násilím zkušenosti. V České republice se jedná o 17–40 % osob, které se s domácím násilím setkaly. Stále přetrvává, že drtivá většina zůstává neohlášena. Návrh zohledňuje i fakt, že u více než poloviny případů, konkrétně 56 %, domácího násilí jsou přítomny děti, což vede k přenosu z generace na generaci. Nový zákon představí ukotvenou definici domácího násilí, což pomůže k výkladu pojmu domácího násilí i pro subjekty, které jsou v této problematice zainteresovány, především se jedná o policii, OSPOD, soudy, lékaře a další. Zákon má podpořit jednotný přístup k obětem, a především realizovat ochrannou funkci státu pomocí poskytování včasné a odpovídající pomoci (Vláda, 2024). Nová definice zákona by mohla vypadat následovně:

„§ 302I Domácí násilí

- (1) Domácím násilím se rozumí násilné jednání vůči oběti v jakékoli formě, při kterém zpravidla dochází ke zneužívání moci nebo nerovného postavení a kterým*
- a) bylo nebo mělo být neoprávněně zasazeno do její tělesné integrity,*
  - b) bylo nebo mělo být neoprávněně opakovaně nebo vážně zasazeno do její duševní integrity, svobody nebo důstojnosti, zejména v intimní oblasti, do její vážnosti, cti nebo soukromí nebo*
  - c) byla vážně ohrožena nebo narušena její schopnost uspokojovat své základní potřeby nebo základní potřeby členů společné domácnosti.*
- (2) Obětí domácího násilí může být*

- a) osoba, která s osobou dopouštějící se domácího násilí žije nebo žila ve společné domácnosti nebo ji opakovaně a dlouhodobě navštěvuje,*
- b) osoba blízká nebo ten, kdo ji dříve byl, nebo rodič společného dítěte nebo ten, kdo s osobou dopouštějící se domácího násilí vykonává rodičovskou odpovědnost“ (Vláda, 2024).*

V návaznosti na nový zákon se bude vydávat novela občanského zákoníku, kde domácí násilí bude další kritérium, na které se bude muset nahlížet při rozhodování o svěřeni dítěte do péče. Novela občanského soudního řádu, která zakáže mediaci u rozvodů, kde bylo v manželství domácí násilí. Bude novelizován zákon o sociálně-právní ochraně dětí, která zavede povinnost pracovníků podávat návrh na zmocněnce u dětí, které byly oběťmi trestných činů. Novela se dotkne i zákona o Policii ČR, zde bude prodloužena doba vykázání ze společné domácnosti na 14 dní. Nevyhnou se tomu ani přestupkové zákony, kdy se posílí práva obětí (Vláda, 2024).

Nicméně než to bude přijato, bude v České republice platit stará legislativa. Vývoj legislativy se odehrával ve dvou rovinách, a to v represivní rovině, kdy se k domácímu násilí přistupovalo jako k trestnému činu, a preventivní rovině, kde je kladen důraz na ochranu poskytovanou středisky, vykázáním a další. Prevenci můžeme dále rozdělit na primární, sekundární a terciární, ale o tom více v následující kapitole Pomoc v České republice (Čuhelová, 2019, s. 8).

V České republice byla první úprava represivní, kdy se zákonem 91/2004 Sb. změnil trestní zákon. V novém zákoně se již pracovalo s podstatou týrané osoby žijící ve společně obývané domácnosti. V roce 2006 byl přijat zákon 135, který byl na preventivní rovině, kdy bylo možné postihnout domácí násilí již v začátku, nikoli v jeho rozvinutém stadiu. Kromě toho se díky úpravě 135/2006 Sb. projevila regulace ochrany proti domácímu násilí v oblasti soukromého práva a byl novelizován občanský soudní řád (§ 76b). Změna zákonů v roce 2006 přinesla velké změny v oblasti domácího násilí, kdy se kromě výše zmíněného změny dotkly i zákona o Policii ČR. V návaznosti na tyto změny se konečně začalo spolupracovat s intervenčními centry jako se sociální službou pro osoby ohrožené domácím násilím (Čuhelová, 2019, s. 9).

V roce 2009 nabyl účinnost další nový zákon, a to č. 218/2009 Sb. Tímto zákonem se mění občanský soudní řád, došlo ke změně v oblasti předběžných opatření a zákon měl za cíl doplnit ustanovení v oblasti domácího násilí. Následně vstoupil v účinnost § 215a trestního zákoníku, kdy vstoupil v platnost přečin týrání osoby ve společném obydlí. V roce 2013 přišla

další právní úprava zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Změna přinesla ucelenou úpravu o pomoci obětem, do této doby byla pomoc zakotvena v řadě zákonů. Rok 2012 přinesl další změnu, byl přijat zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který přišel s řadou změn. Občanský zákoník včlenil úpravu ochrany proti domácímu násilí do své druhé části – do rodinného práva (Čuhelová, 2019 s. 9–11).

Česká právní úprava domácího násilí je obsažena v devíti zákonech, nicméně v českém právním systému neexistuje zákon, který by jasně definoval, co je domácí násilí, jaké jsou znaky, jak postupovat ad. Tím, že v České republice chybí samostatný zákon o domácím násilí, má odpad i na pomáhající profese v této sféře, kdy se liší přístup k pomoci obětem (Vláda, 2024).

„Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

§ 43 a násl. Poškozený

§ 50 a násl. Zmocněnec zúčastněné osoby a poškozeného

§ 97 Povinnost svědčit

§ 100 Právo odepřít výpověď

§ 67, 68 Důvody vazby

§ 73 (zejm. písm. d) Nahrazení vazby zárukou, dohledem, předběžným opatřením nebo slibem

§ 88b Předběžné opatření

§ 88c Druhy předběžných opatření

§ 88d Zákaz styku s určitými osobami

§ 88e Zákaz vstupu do obydlí

§ 88o Důsledky neplnění uloženého předběžného opatření

§ 103a Informace o nebezpečném obviněném a odsouzeném

§ 163 Trestní stíhání se souhlasem poškozeného

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

§ 74–75c

§ 76 odst. 1 písm. a), e) a násl. Předběžná opatření

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

§ 44–47 Vykázání

§ 50 Krátkodobá ochrana osoby

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

§ 145 Těžké ublížení na zdraví

§ 146 Ublížení na zdraví

§ 198 Týrání svěřené osoby (týká se nejen dítěte, ale i například seniora nebo osoby se zdravotním handicapem, která je někomu ‚svěřena do péče‘)

§ 199 Týrání osoby žijící ve společném obydlí

§ 337 Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání

§ 367 Nepřekažení trestného činu

§ 368 Neoznámení trestného činu

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

§ 697 Výživné mezi manželi

§ 744, 745, 747 a 748 Některá ustanovení
o bydlení mezi manželi

§ 755, 758 Rozvod manželství

§ 760 Výživné rozvedeného manžela

§ 751–753 Zvláštní ustanovení proti
domácímu násilí

§ 920 Výživné a zajištění úhrady některých
nákladů neprovdané matce

§ 924 Zvláštní opatření při výchově dítěte

§ 1481, 1482 Dědická nezpůsobilost

§ 1646 Vydědění

§ 2072, 2074, 2075 a 2078 Odvolání daru
pro nevděk

§ 2956–2968 Náhrada při újmě na
přirozených právech člověka

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

§ 8 odst. 1 písm. c

§ 13

§ 400–414, zejm. § 401–405 Předběžné
řízení ve věci ochrany proti domácímu
násilí

§ 452, § 454–465 Zvláštní ustanovení
o předběžné úpravě poměrů dítěte

§ 492–496 Zvláštní ustanovení o výkonu
rozhodnutí ve věci ochrany proti
domácímu násilí

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů

§ 2 odst. 4, § 3 odst. 1 Zvlášť zranitelná
oběť

§ 8 Informace poskytované oběti Policií
České republiky, policejním orgánem
a státním zástupcem

§ 11 Další informace poskytované oběti

§ 17–22 Právo na ochranu před druhotnou
újmou

Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

§ 52 Omezující opatření

§ 70 Poškozený

§ 71 Osoba přímo postižená spácháním
přestupku

§ 79 Zahájení řízení se souhlasem osoby

přímo postižené spácháním přestupku

Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích

§ 7 (zejm. odst. 1, 6 a 7) Přestupky proti občanskému soužití“ (proFem, 2024).

3.6 Pomoc v České republice

Pomoc proti domácímu násilí v České republice může být primární, sekundární a terciární. Primární prevence je vztažena na celou společnost, je klíčová k tomu, aby se předcházelo domácímu násilí. Tato prevence se týká postavení žen ve společnosti, podpory rovných příležitostí pro muže i ženy, a především boje se stereotypy a mýty ve společnosti. Hlavní úlohu primární prevence má stát, následně média, školy, církve a organizace, které se zaměřují na pomoc obětem a na problematiku domácího násilí jako celku. Cílem je zvyšovat ponětí společnosti o této problematice a o možnostech pomoci, které jsou dostupné pro oběti domácího násilí (Čuhelová, 2019, s. 8).

Sekundární prevence je zaměřena na jedince, kteří se s domácím násilím setkali, anebo k setkání s domácím násilím mají předpoklady, jedinci, kteří vyrůstali v domácnosti, kde domácí násilí probíhalo, anebo sami byli oběťmi domácího násilí. V tomto případě existuje pomoc a prevence ze strany azylových domů, psychologické programy a může se využít i celostátní rejstřík osob, které se dopustily násilí (Čuhelová, 2019, s. 8).

Terciární prevence se snaží změnit násilné chování a ochránit oběti před další viktimizací. Využívají se terapeutické programy pro pachatele, psychoterapeutická sezení pro oběti a další (Čuhelová, 2019, s. 8).

Pomoc v České republice můžeme v praktické rovině rozdělit na pomoc a ochranu státní a pomoc a ochranu neziskových organizací. Státní forma pomoci je založena na spolupráci Policie ČR, civilních soudů, intervenčních center a orgánů sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD). Policie ČR by měla zajišťovat okamžitou ochranu za využití vykázaní násilné osoby ze společného obydlí. Obětem je tak zajištěna dočasná (po dobu 10 dnů) teritoriální ochrana, kdy pachatel je vykázán ze společného obydlí a po dobu 10 dnů nesmí vkročit do obydlí, ale i personální ochrana, kdy je násilné osobě zakázán jakýkoliv kontakt s obětí. Vykázání je pro oběť startovní čára, kdy si během deseti dnů může promyslet, co bude dál, jestli odejde, kam odejde, co bude s dětmi atd. Velmi často se stává, že oběť po deseti dnech vezme agresora zpátky a všechno začíná nanovo. Není to nic špatného nebo neobvyklého, když se podíváme na cyklus domácího násilí, velmi často se stává, že oběť, která je zmanipulovaná, si neumí představit život bez agresora, a proto ho vezme zpátky (Domácí násilí, 2024).

Policie ČR každý měsíc přichází se statistikami ohledně počtu vykázaní. Statistiky jsou dostupné na stránkách Domácí násilí. Nejnovější statistiky jsou za období ledna až dubna 2024, jak můžeme vidět na obrázku níže.

PŘEHLED POČTU VYKÁZÁNÍ POLICÍ ČR DLE KRAJŮ

KRAJ	Zpracoval Bílý kruh bezpečí - 31.5.2024 zdroj dat: Asociace pracovníků intervenčních center ČR												celkem v jednotlivých letech													celkem							
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	2024	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018		2019	2020	2021	2022	2023		
Jihočeský	4	2	3	6									15	50	37	35	84	72	64	63	56	54	53	57	47	52	45	37	43	41	890		
Jihomoravský	26	20	20	21									87	82	72	82	87	118	150	128	118	124	117	106	112	115	130	108	119	183	1951		
Karlovarský	6	4	8	7									25	32	46	49	79	137	111	97	114	93	89	82	70	57	46	39	41	59	1241		
Královéhradecký	7	5	9	6									27	34	22	16	44	45	52	41	35	32	57	113	73	97	112	89	69	75	1006		
Liberecký	5	8	4	4									21	30	36	68	62	82	104	113	100	79	80	80	76	76	101	66	60	79	1292		
Moravskoslezský	7	9	8	13									37	213	110	111	108	135	97	107	124	112	122	117	127	125	93	103	87	106	1997		
Olomoucký	9	6	17	6									38	44	35	43	61	112	100	94	87	109	95	93	75	73	75	57	83	88	1324		
Pardubický	4	9	3	1									17	61	39	44	73	92	104	83	80	69	77	60	55	55	43	30	42	52	1059		
Plzeňský	7	7	6	5									25	16	22	14	27	23	30	39	42	31	26	31	31	27	40	29	30	36	494		
Hlavní město Praha	16	10	12	14									52	59	34	48	104	123	138	155	213	192	206	200	186	177	167	150	156	137	2445		
Středočeský	15	7	9	8									39	79	67	59	64	121	106	111	119	104	103	103	120	123	82	62	74	85	1582		
Ústecký	17	14	13	20									64	81	87	134	133	202	204	156	137	163	181	204	197	159	136	112	177	181	2644		
Vysočina	3	5	9	9									26	32	26	39	51	42	43	73	74	77	55	47	64	73	52	41	57	73	919		
Zlínský	9	4	5	8									26	49	46	36	81	126	102	101	83	67	55	57	53	50	48	37	48	70	1109		
CELKEM VYKÁZÁNÍ	135	110	126	128	0	0	0	0	0	0	0	0	499	862	679	778	1058	1430	1405	1361	1382	1306	1316	1350	1286	1259	1170	960	1086	1265	19953		
z toho opakovaná	13	8	20	20																													
tj. v %	10%	7%	16%	16%																													

Od 1. 1. 2007 do 30. 4. 2024 celkem: 20 452

Obrázek 7: Přehled počtu vykázaní (Domácí násilí, 2024)

V lednu celkově bylo zaznamenáno 135 vykázaní napříč Českou republikou, v únoru to bylo 110 vykázaní, v březnu 126 a v dubnu 128 případů vykázaní. Celkově jsme v roce 2024 na 499 případů vykázaní. Zajímavá mohou být čísla opakovaného vykázaní, kdy v lednu šlo o 13 případů, v únoru osm, v březnu 20 případů a v dubnu rovněž 20 případů. Druhá polovina obrázku je tabulka, kde jsou zobrazeny počty vykázaní od roku 2007 do roku 2023. Celkový počet vykázaní v tomto časovém období je 20 452 případů. Nejvíce vykázaní od roku 2007 zaznamenal Ústecký kraj, kdy celkový počet je 2 644 případů. Nejméně v letech 2007 až 2023 měl Plzeňský kraj, pouze 494 případů. V náhledu můžeme vidět i roční počty vykázaní. Nejméně jich bylo v roce 2008, kdy celkový počet vykázaní činil 679. Nejvíce vykázaní bylo zaznamenáno v roce 2011, kdy celkové číslo bylo 1 430 případů.

Když se podíváme na každý kraj zvlášť, můžeme vidět, že Jihomoravský kraj je na tom v tuto chvíli nejhůře, během prvních čtyř měsíců roku 2024 zde bylo 87 případů vykázaní. V lednu jich bylo 26, v únoru 20, v březnu rovněž 20 a v dubnu 21.

Na druhém místě je Ústecký kraj s celkem 64 případy, což může být překvapivé, vzhledem k tomu, jakou „nálepku“ má Ústecký kraj ve společnosti. V lednu to bylo 17 případů, v únoru 14, v březnu 13 případů a v dubnu 20.

Na třetím místě je Hlavní město Praha, zde celkový počet vykázaní je 52. V lednu to bylo 16 případů, v únoru 10, v březnu 12 případů a v dubnu 14.

Čtvrté místo patří Středočeskému kraji. Celková hodnota vykazání během prvních čtyř měsíců je 39. V lednu to bylo 15 případů, v únoru sedm, v březnu to bylo devět případů a v dubnu osm.

Na pátém místě, pouze o jedno vykazání méně, je Olomoucký kraj s 38 vykazáními. V lednu bylo v tomto kraji devět vykazání, v únoru šest případů, v březnu 17 a v dubnu šest. Šesté místo je obsazeno Moravskoslezským krajem, kde celkový počet vykazání je zase pouze o jeden případ menší. Zatímco v Olomouckém kraji celkový počet činil 38, v Moravskoslezském kraji se jedná o celkový počet 37 případů vykazání. Na sedmém místě je kraj, který nepřekročil zatím hodnotu 30 případů. Jedná se o Královéhradecký kraj, kde dosavadní počet případů za rok 2024 je 27. V lednu to bylo sedm případů, v únoru pět, v březnu devět případů a v dubnu šest. Na osmém místě jsou kraje, kde celkový počet vykazání je 26. Jsou to kraje Zlínský a Vysočina. Zlínský kraj měl v lednu devět případů, v únoru čtyři, v březnu pět případů a v dubnu osm. Kraj Vysočina zaznamenal v lednu pouze tři případy, v únoru pět a v březnu, stejně tak v dubnu, devět případů. Deváté místo patří krajům Karlovarskému a Plzeňskému, kdy dosavadní počet vykazání činí 25 případů. V Karlovarském kraji v lednu bylo šest případů vykazání, v únoru čtyři, v březnu osm případů a v dubnu sedm. V Plzeňském kraji bylo v lednu i v únoru sedm případů vykazání, v březnu šest a v dubnu pět případů. Desáté místo obsadil Liberecký kraj, kde počet vykazání činí 21 případů. V lednu v tomto kraji bylo zaznamenáno pět případů, v únoru osm, v březnu a dubnu čtyři případy. Jedenácté místo obsadil kraj, který se drží do dvaceti případů s počtem vykazání. Pardubický kraj má zatím 17 případů vykazání. V lednu byly zaznamenány čtyři případy, v únoru jich bylo devět, v březnu tři případy a v dubnu pouze jeden.

Kraj, který do této doby zaznamenal nejméně případů vykazání, je Jihočeský kraj, celkový počet případů je 15. V lednu byly zaznamenány čtyři případy vykazání, v únoru dva, v březnu tři případy a v dubnu šest případů.

Vraťme se nyní zpátky k pomoci obětem domácího násilí. V případě vykazání je ihned informováno intervenční centrum. Centrum následně kontaktuje ohroženou osobu s tím, že jí může bezplatně pomoci. Ohrožená osoba může nabídku přijmout, anebo odmítnout, není to žádná podmínka. Intervenční centrum kromě přímé pomoci může pomoci prodloužit lhůtu vykazání tím, že podá návrh předběžného opatření. V návaznosti na předběžné opatření do pomoci vstupuje soud. Předběžné opatření se podává k okresnímu soudu, přičemž lhůta vykazání může být prodloužena až na šest

měsíců. O návrhu rozhoduje soud do 48 hodin. Toto prodloužení pomáhá oběti najít pevnou půdu pod nohama, kdy je šest měsíců dostatečný časový prostor pro vyřešení záležitostí, jako jsou rozvod, společné bydlení, společné dluhy a další. V případě, že v celé věci jsou zainteresovány děti, vstupuje do případu jakožto pomoc OSPOD, který je informován na úplném počátku Policií ČR, stejně jako intervenční centrum (Domácí násilí, 2024).

Kromě Policie ČR, soudů a OSPOD je pomoc ze strany státu poskytována úřady státní správy a samosprávy, Probační a mediační služba, Ministerstvo vnitra ČR, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, Ministerstvo spravedlnosti ČR, Státní zastupitelství. V případě dětí je samozřejmě kontaktován OSPOD, ale mohou být využity ještě Linka bezpečí, Centrum Locika, Dětské krizové centrum, Spondea a Krizové centrum Ostrava (Domácí násilí, 2024).

Největší pomoc nyní představují neziskové organizace, které posledních několik let zažívají velký rozmach, především větší zvyšování důvěry ze strany obětí. Mezi takové organizace patří Bílý kruh bezpečí, Linka pomoci obětem kriminality a domácího násilí, intervenční centra, Linka důvěry, Občanská poradna, manželské a rodinné poradny, Psychoterapeutické centrum Gaudia. Sociální klinika, krizové centrum RIAPS, Spondea, ACORUS, proFem, ROSA, Liga otevřených mužů, Senior telefon, Bright Sky CZ – mobilní aplikace a Mojra. V zahraničí mohou oběti najít veškeré kontakty na organizace na stránce Victim Support Europe. Stejně tak jako Victim Support Europe, existuje v ČR registr poskytovatelů sociálních služeb, kde oběť může zadat, jakou službu hledá, kraj, ve kterém službu hledá, a okres. Následně se oběti ukáže seznam poskytovatelů sociálních služeb, jež mohou kontaktovat ohledně pomoci.

Kromě organizací a státní pomoci existují a začínají se čím dál více prosazovat programy pro zvládání vzteku a násilí. Je to například Program Viola v rámci Intervenčního centra v Praze, Stop násilí od Diakonie ČCE, Zvládání vzteku od organizace LOM, Chci ovládnout vztek od organizace Spondea, Program pro osoby s problémem zvládání agrese od organizace Persefona, Terapeutický program narativní práce s agresí od organizace Nomia a program Musí být agrese součástí tvého života? organizace Theia (Domácí násilí, 2024).

4 TURECKO

Přímořský stát v jihovýchodní Evropě a jihozápadní Asii. Turecko se dělí na dvě části: evropskou a asijskou. Západně od Bosporu se nachází evropská část, nazývá se také Východní Thrákie. Najdeme zde velká města jako Edirne, Gelibolu, Kirklareli, Tekirdağ a západní polovina Istanbulu. Asijská část Turecka se jinak nazývá Anatólie. Zde se nacházejí jedny z nejznámějších tureckých měst, jako jsou Izmir, Bursa, Antalya, Mersin, Adana, a samozřejmě východní část Istanbulu a hlavní město Turecka – Ankara. Turecko hraničí s Černým mořem, to mezi Bulharskem a Gruzíí, a s Egejským mořem spolu se Středozezemním mořem. Celková rozloha Turecka je 783 562 km² a k roku 2022 mělo 86,24 milionu obyvatel. Nej hustěji osídlená oblast se nachází kolem Bosporu na severozápadě, kde v Istanbulu žije 20 % obyvatelstva. Kromě Ankary zůstávají městská centra malá a rozptýlená po celém vnitrozemí Anatólie. Obyvatelé Turecka jsou převážně: Turci (70–75 % obyvatel), poté Kurdové (19 % obyvatel), a nakonec ostatní menšiny, jichž je 6–11 %, do této skupiny patří Arméni, Řekové, Albánci, Židé, Gruzíni a další (CIA, 2024).

4.1 Historie Turecka

Turecko má dlouhou historii, která sahá až do doby před 50 000 lety. První důkazy o osídlení jeho území se našly v jeskyni Krain, kde se žilo do poloviny 20. století, což z ní činí nejdéle obývané místo na světě. Za počátek tureckých politických dějin je považován stát Hunů. Když Hunové přišli, usadili se ve Střední Asii i v Evropě, a to mezi 2. stoletím př. n. l. až 20. stoletím n. l. Hunové porazili Mongoly a zajistili obchodní cesty do Číny, ale stejně jako všechny turecké státy, i tento měl poměrně krátkou životnost (Encounter Travel, 2024).

Jednou z nejznámějších říší v tureckých dějinách byla Osmanská říše. Osmané bojovali s mnoha svými sousedy a jejich hranice se rozšířily na většinu území severní Afriky, Blízkého východu a východní Evropy. Vojenská a hospodářská převaha však začala upadat, protože se říše nedokázala přizpůsobit novému vývoji v Evropě a rovnováha sil se změnila ve prospěch nově vzniklých evropských států. Oficiálně Osmanská říše skončila v roce 1922 (Encounter Travel 2024).

V 19. století začalo období velkých změn v rámci historického směřování Turecka. Začala vznikat nacionalistická hnutí a balkánské státy se vzbouřily, díky čemuž vznikly nezávislé státy na osmanských územích a na Balkáně, což mělo dopad na stání sféru, kdy bylo potřeba začít reformovat a modernizovat stát. Toho se ujala skupina intelektuálů známá jako „Mladí Turci“, která přiměla sultána Abdulhamida, aby osmanský stát přeměnil na stát konstituční. Následně se Tureckem táhly války, které vyvrcholily první světovou válkou. Osmanská říše byla oslabená a v hledání spojenců narazila na zjištění, že spousta bývalých států, které byly součástí Osmanské říše, se spojila s Německem. V roce 1918 bylo podepsáno mudroské příměří a Turkům zůstaly pouze Thrákie a Anatolie. Bohužel pro Turecko podepsané příměří neznamenovalo období klidu. V roce 1919 začala národní válka za nezávislost, která trvala až do roku 1923. Cílem bylo vytvořit nový stát. Hlavní tváří národní války byl Mustafa Kemal Atatürk. Jeho cílem bylo zabránit, aby bylo Turecko rozkouskováno vnějšími národy. Někteří ho považují za osobu, kvůli které se úplně rozpadly sultanát a Osmanská říše, ale díky němu se Turecko začalo formovat do moderní podoby. V letech 1922 a 1923 započaly velké státní změny, které dokončily přerod Turecka v moderní zemi. Po ratifikaci Lausannské mírové smlouvy existoval stát Nové Turecko v mezinárodně uznaných hranicích. Zpočátku se řešily banální věci, například název státu, kdy se nejprve Turecko nazývalo Vznešený turecký stát, následně během roku 1923 se ustálil dodnes užívaný název Türkiye (Turecko). Turecko se tedy oficiálně stává republikou a na prezidentský post přichází Mustafa Kemal Atatürk. První čtvrtstoletí nového státu bylo v duchu dramatických kulturních zvrátů. Díky svému postavení a vybudované autoritě, úspěchu nacionalistů i díky osvobozené válce se Atatürkovi dařilo prosazovat změny, které vedly k modernizaci Turecka. Právě jeho reformy byly z nejradikálnějších a moderních, jaké kterákoliv islámská země zažila. V roce 1923 se měly konat volby, kde mohli volit pouze muži starší 18 let. Atatürk založil Republikánskou lidovou stranu, která v programu slibovala reformy, například plynulou výstavbu železniční sítě, moderní vzdělávací systém, zdokonalení nadačního systému, zkrácení vojenské služby a další. Tyto sliby volby straně vyhrály a Atatürk byl oficiálně zvolen prezidentem. O rok později byla přijata první republikánská ústava, která vyobrazovala dělbu moci, prezident měl být volen ze členů parlamentu, byl jmenován okruh poslanců a okruh vlády. Ústava také pojednávala o základních právech Turků (Kreiser, 2010, s. 183–185).

Atatürk jakožto reformátor se chtěl zaměřit na oblasti, jako jsou postavení žen v islámské společnosti, slučitelnost náboženských a sekulárních právních norem a téma dějiny tureckého jazyka. V době, kdy do čela státu přišel Atatürk, bylo Turecko v podstatě úplně islamistické, křesťané byli ze státu vyhnáni a ti, kteří zůstali, byli v naprosté menšině. Proto i zákony a celé směřování státu se spíše inklinovaly k islámu. V jednom ze zákonů bylo i jasně dáno, že náboženstvím Turecka je islám, to ale bylo oficiálně zakotveno v zákoně pouze do roku 1928. Turecko jakožto nově vznikající stát využívalo již zavedené dokumenty z jiných států. Například ze Švýcarska si Turci vzali občanský zákoník a snažili se ho nastavit na tureckou společnost. Z Itálie si Turecko vzalo její trestní právo, z Německa zase trestní řád. V době Atatürkově proběhla i velká reforma v oblasti postavení žen ve společnosti. Díky kodexu občanského zákona bylo ukončeno nižší postavení žen, který do té doby bylo zakotven v šaríe. Ženy získaly aktivní volební právo, nejdříve na komunální úrovni, později i na národní. Přestože práva byla využívána spíše váhavě, zvýšilo se procento zastoupení poslankyň v prvních legislativních letech. V roce 1924 založily turecké ženy svůj svaz, který fungoval až do roku 1935, kdy došlo k oficiálnímu zrovnoprávnění mužů a žen. Ženy neměly žádná pravidla v oblasti oblékání ani života. Ženy se inspirovaly módou západní Evropy a závoje přes obličej zmizely z ulic. Díky přístupu k Turecku a velkým změnám, které postavilo Turecko na téměř stejnou pozici jako evropské státy, si vysloužil Atatürk přezdívku „Otec národa“ (Kreiser, 2010, s. 195–199).

Po Atatürkově smrti se prezidentem stal Ismet Inonu. Byl to prozíravý státník, kterému se podařilo účinně udržet Turecko mimo druhou světovou válku. Díky jeho úsilí vznikla v roce 1946 Demokratická strana, která tak poskytla lidem, kteří byli vždy podřízeni vládě jedné osoby nebo jedné strany, možnost volby. DP přinesla lepší životní úroveň na téměř deset let, než strana začala v roce 1954 v důsledku hospodářského úpadku upadat. Demokracie byla narušena obdobími nestability a občasnými vojenskými převraty, které nakonec vždy vyústily v návrat politické moci do rukou civilistů. V roce 1997 se armáda opět podílela na svržení tehdejší islámsky orientované vlády. Tomuto aktu se lidově říkalo „postmoderní puč“ (Mcnamara, 2006).

V této době docházelo také ke změně postoje k náboženství v turecké společnosti. V roce 1947 se začalo vyučovat náboženství i mimo školní zařízení, v následujícím roce bylo povoleno fakultativní vyučování náboženství na posledních stupních základních škol a v roce 1946 vznikla první teologická fakulta na Univerzitě v Ankaře.

Turecko se postupně začalo reislamizovat, vznikl úřad pro náboženské záležitosti, pod které spadali všichni správci mešit. Byly položeny základy pro kontrolovaný a státem financovaný systém islámského vzdělávání. Během vlády Menderese Turecko vstoupilo do OSN (roku 1945) a do NATO (roku 1952) (Kreiser, 2010, s. 203–205).

V roce 1960 byla DP násilně odstavena od moci a vlády se ujal Výbor národní jednoty – MBK. V následujících letech byly provedeny strukturální změny v ekonomice a rozhodující reformy, které vedly k většímu hospodářskému růstu. Turecko se od té doby dostalo do popředí mezinárodní scény poté, co během krize v Perském zálivu prosazovalo diplomatické iniciativy. Turecko se také stalo jakýmsi vzorem pro několik zemí bývalého Sovětského svazu, které se snaží o vlastní rozvoj. V roce 1964 se Turecko stalo přidruženým členem Evropského společenství (Encounter Travel, 2024).

Od roku 1984 Turecko zažilo několik důležitých událostí v politické oblasti. Počínaje rokem 1984 do současnosti Turecko bojuje s Kurdskou pracovní stranou (PKK) v ozbrojeném konfliktu, který má politické i bezpečnostní důsledky. Konflikt si již vyžádal více než 30 000 mrtvých. V roce 1999 se povstalci z Turecka z větší části stáhli, jejich kroky směřovaly do severního Iráku. Roku 2001 byla založena Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP), která se stala dominantní politickou silou v zemi a ovlivnila politický vývoj Turecka. Jde o konzervativní islámskou stranu, která je u moci v Turecku od roku 2002. Původně se profilovala jako pragmatická, proevropská a umírněně islámská strana. Postupně se však posunula více ke konzervativnímu islamismu. Za její vlády došlo k posilování role islámu ve společnosti, omezování sekulárních principů a občanských svobod. Přesto si strana udržuje relativně širokou voličskou základnu díky hospodářskému růstu v prvních letech vlády a národně-konzervativní rétorice. Výrazně proměnila tureckou společnost směrem k politickému islámu, i když si zachovala v některých směrech větší podíl sekularismu než jiné islámské strany (Zeidan, 2024).

Turecko je nyní vedeno prezidentem Recepem Tayyipem Erdoganem, jenž je ve funkci od roku 2014. Jeho strana AKP výrazně posílila prezidentské pravomoci a oslabilu kontrolní mechanismy. Erdogan a AKP prosazují konzervativní islámský kurz a v posledních letech došlo k omezování demokratických svobod, potlačování opozice a médií. Turecko čelí vnitřním bezpečnostním hrozbám v souvislosti se separatistickými aktivitami PKK a rostoucím terorismem z jiných zemí v regionu. V roce 2016 došlo k pokusu o vojenský puč, po kterém následovaly rozsáhlé čistky v armádě, justici, státní

správě a kroky vůči odpůrcům režimu. Turecko má důležité postavení v rámci mezinárodní scény, a to jak v rámci vztahů s EU a NATO, tak i v regionální politice, zejména v souvislosti s válkou v Sýrii a situací v oblasti Středního východu, přesto jsou vztahy s EU a Západem napjaté. Turecko čelí kritice za porušování lidských práv a směřování k autoritářskému režimu (BBC News, 2024).

4.2 Náboženství

Turecko je sekulární stát – stát, který není vázán na jedno náboženství, ale zaručuje svobodu vyznání. Přestože velkou většinu tureckého národa tvoří muslimové, v podstatě 99 %, existují v Turecku různá společenství, která patří k různým náboženským vyznáním. Patří mezi ně křesťanské denominace (řecká pravoslavná, arménská apoštolská, syrská, chaldejská), judaismus, jezídismus a další. Práva nemuslimských menšin jsou zajištěna Lausanskou mírovou smlouvou (Lozan Barış Antlaşması) a je jim umožněno zakládat vlastní chrámy. Bohoslužby těchto menšin jsou regulovány jejich komunitou (Eurydice, 2024).

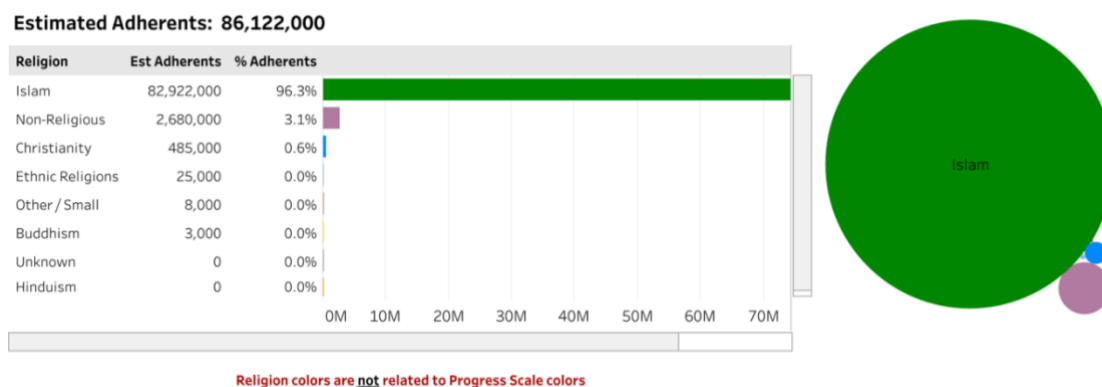
Islám je hlavní vírou Turecka, ale i v jeho případě existuje velké množství variant víry, které mohou být přijímány. Velmi se liší islám na venkově a islám ve městech. Během stěhování na západ byla většina turkických národů obrácena na islám, ale ponechala si prvky víry svých předků, a když se smísila s podmaněnými národy, převzala ještě další prvky. Turkické kmeny dobývající Anatólii si přivlastnily křesťanské myšlenkové směry a již dříve byly poznamenány šíitskými prvky. Dříve, před zrušením sultanátu, sultáni/chalífové organizovali náboženskou hierarchii, ulemu, která představovala normativní sunnitismus a byla zodpovědná za vzdělávání a soudní systém. Nebyla rekrutována z otroků, ale tvořila sbor svobodných občanských úředníků. Tato instituce byla zrušena, když Atatürk nahradil šariu importovanými evropskými zákony. O několik let později se pokusil dokončit proces sekularizace rozpuštěním a zákazem řádů, ale ty přežily a opět hrají v Turecku stále větší roli. Atatürkovy reformy neměly za cíl zrušit náboženství, ale zabránit jeho zneužívání k politickým cílům. Navzdory měnící se strategii vůči islámu byl jedním z nejtrvalejších rysů tureckého státu způsob, jakým se snažil islám kontrolovat. Demokratické transformace, které v Turecku proběhly v posledních patnácti letech, přinesly významné změny v náboženské sféře (Albayrak, 2019, s. 1–2).

Historický vývoj náboženství v Turecku nás odkáže na první větší milník, jímž je systém Millet, který byl přijat Osmanskou říší. I když to tak nemusí vypadat, v Osmanské říši žil velký počet nemuslimského obyvatelstva. V centru říše, v Istanbulu, žilo v roce 1477 zhruba 3 151 řeckých rodin, 1 647 židovských, 3 095 arménských a 8 951 muslimských rodin a v 19. století byla třetina obyvatelstva Osmanské říše nemuslimská. Milletský systém poskytoval náboženským skupinám, které byly uznány státem, právo zachovat si své vlastní náboženské struktury. Velmi často tyto struktury šly ruku v ruce se soudními strukturami, které byly v rámci systému akceptovány, a stejně tak vlastní náboženské vzdělávání. Správu těchto komunit vykonávali jejich duchovní vůdci, známí jako kocabaşı, kteří byli zodpovědní za výběr daní a měli občanské i náboženské pravomoci v oblasti vzdělávání, soudnictví a náboženství. Tento přístup zajistil Osmanské říši období relativního klidu, kdy mohla vládnout s minimálním odporem různých náboženských skupin. Milletský systém vydržel do 19. století, kdy byl následně nahrazen ediktem Tanzimat, který systém nahradil sekulární ideologií v podobě osmanismu. Byl zrušen princip uspořádání společnosti, který byl založen na náboženské příslušnosti, a do praxe se uvedl zákon o občanství, který byl postaven na myšlence, že každý jedinec Osmanské říše je klasifikován jako občan Osmanské říše bez ohledu na náboženství. Díky tomuto kroku si byli všichni občané před zákonem rovni (Albayrak, 2019, s. 3).

V 19. století v Osmanské říši nabraly na síle pokusy o obnovu islámu. Osmanská inteligence se při debatách o příčinách vlastního úpadku zabývala různými pohledy na věc. Ačkoli západní představitelé naznačovali, že příčinou úpadku je islám, islamisté zdůrazňovali, že islám není problémem. Nicméně navzdory skutečnosti, že společně bojovali za nezávislost, republikánská elita nakonec islamisty vynechala a prosazovala západní perspektivu. Stát udržoval přísnou kontrolu nad náboženstvím a zároveň usiloval o vytvoření sekulární společnosti pomocí postupných reforem. Zároveň probíhaly pokusy o vytvoření homogenního národního státu udržováním etnické i náboženské identity pod tlakem. Byl zaveden laicismus, jehož účelem mělo být oddělení vztahů mezi náboženstvím a státem, zavedení přísné kontroly nad náboženstvím a očištění veřejné sféry, ale nakonec byl přijat jako pozitivistická státní ideologie (Albayrak, 2019, s. 5).

Přestože různé varianty islámu v Turecku mají společnou historii a sdílenou kulturu z osmanského období, v mnoha ohledech se od sebe stále liší. V současném stavu lze

hovořit o procesu pluralizace, který využívá moderních prostředků poskytovaných globalizací, jako jsou internet a sociální média. Náboženská sféra se rozvíjí v široké škále od modernistických či liberálních náboženských přístupů až po moderní súfijské interpretace, od salafistického chápání až po radikální náboženské chápání. Dnes už zejména ve velkých tureckých městech nepřekvapuje kritika tradičních náboženských přístupů nebo existence alternativních náboženských názorů. Náboženští jedinci nové generace, kteří prošli moderním vzdělávacím systémem, začali tradiční religiozitu velmi kritizovat racionálními metodami myšlení, které si osvojili ve vzdělávacím systému. Zatímco tedy na jedné straně dochází k oslabování tradičního vnímání islámu, na straně druhé se zvyšuje snaha nábožensky založených jedinců o návrat k podstatě náboženství. To je patrné zejména v debatách o islámském pohledu na ženy. Tradiční muslimské vnímání žen kritizují nejen sekularisté, ale i věřící ženy, které prošly moderním vyšším vzděláním. Tyto ženy však příčinu diskurzů a praktik ve společnosti, které ženu staví na druhou kolej, nenacházejí v islámu, jak to často činí sekularisté, ale v patriarchálním výkladu islámu (Albayrak, 2019, s. 11–14).

Obrázek 8: Podíl náboženství v Turecku k roku 2024 (Joshua Project, 2024)

Jak můžeme vidět na obrázku, opravdu je Turecko především islámský stát, lze však vidět, že se najdou i menší skupinky jiného vyznání. V tuto chvíli je v Turecku 0,6 % křesťanů, takto to zní téměř směšně, ale když se to převede na počet obyvatelstva země, představuje to 485 000 obyvatel. Před křesťanstvím je skupina osob bez vyznání, představující 3,1 % zdejšího obyvatelstva, převedeme-li to na číslo, jedná se o 2 680 000 obyvatel Turecka, kteří jsou bez vyznání.

4.3 Turecká společnost

Vývoj vztahů mezi náboženstvím a společností v Turecku v posledních desetiletích je třeba analyzovat z více hledisek. Turecko je vynikající případovou studií pro analýzu vytváření postsekulární a multikulturní společnosti. Habermasův koncept postsekulární společnosti, v níž si náboženské tradice a skupiny zachovávají svou platnost i v sekularizovaných společnostech, se odráží v diskusích o náboženství–stát a náboženství–společnost v Turecku. V posledních desetiletích se společnost začíná vracet k náboženství, na které má zvýšené požadavky, což oslabuje modernistické hlasy tureckých elit, které vnímají jedinou modernitu, a to tu západní. Země tak vstoupila do období, ve kterém získávaly na síle alternativní perspektivy. Souběžně s nimi rostlo náboženství středních vrstev Turecku a rostla interakce mezi muslimskými masami a moderním životním stylem (Albayrak, 2019, s. 2).

Podle Koránu dal Bůh lidem svobodu, aby si v každém životním rozhodnutí zvolili svoji vlastní cestu, kterou se vydají, ale zároveň jsou zde popsány důsledky rozhodnutí. V Soudný den se každý člověk bude zodpovídat za svá rozhodnutí a buď bude odměněn věčným rájem, nebo potrestán v pekle. Tento koncept odpovědnosti je ústředním bodem islámského paradigmatu a má zvláštní význam pro prevenci a léčbu domácího násilí. V islámu nemá žádná lidská bytost právo ovládat život jiné lidské bytosti. I v otázkách náboženství je jednotlivcům dána svobodná vůle. Islám pokrývá všechny aspekty života. Mnohé z pokynů a zásad tvoří rámec určený k prevenci individuálních a sociálních problémů na všech úrovních společnosti. Rodina je považována za základní jednotku společnosti, a proto jsou rodinné vztahy chráněny pravidly, která poskytují ochranu před možným zneužitím. Učení týkající se ochrany zdravé rodinné jednotky je velmi podrobně uvedeno v Koránu a v učení proroka Muhammada.

Chování, které porušuje spravedlnost, rovnost a svobodu, vede k útlaku, který je přísně zakázán. Oběti útlaku jsou povzbuzovány, aby své zkušenosti vnímaly jako zkoušku od Boha, a je od nich očekáváno, že budou usilovat o nalezení řešení a zároveň budou projevovat trpělivost a odpuštění. To ale neznamená, že by oběti neměly nic dělat, naopak. Korán muslimům nařizuje, aby byli silní a usilovali o spravedlnost, což ale může vést oběti k rozhodnutím, která mohou být v rozporu s muslimským učením. V extrémních případech může oběť násilníka i zabít.

Manželství je v islámu považováno za akt poslušnosti k Bohu. Chování, které dodržuje božské pokyny, bude Bohem odměněno, ale stejně tak chování, které porušuje božské zákony, bude Bohem potrestáno. Islám definuje rodinu jako základní jednotku společnosti.

Muži a ženy jsou partnery v úsilí o zdravou rodinnou jednotku, ve které jsou děti vychovávány k tomu, aby se staly členy společnosti. Zatímco muži jsou povinni pracovat, aby zajistili rodinu, ženy tuto povinnost nemají a mohou, ale nemusí se rozhodnout pracovat mimo domov. Můžeme zde vidět, že muž a žena mají každý svoji Bohem danou roli, nicméně to neznamená, že by muži měli Bohem danou moc nad ženami. Korán vytváří rámec pro různé role, které mají stejnou hodnotu a vzájemně se doplňují. Každé pohlaví má své vlastnosti, které vedou k tomu, že každé pohlaví má role, pro které se hodí lépe (Alwani, Abugideri, 2003, s. 14–25).

Turecko je ve 21. století terčem kritiky za nedostatečné dodržování lidských práv, pokud jde o svobodu myšlení, projevu, shromažďování a sdružování. Samozřejmě existují výjimky, které jsou založeny na předpisech v turecké ústavě a v člancích trestního zákoníku. Většinou se týkají politického extremismu, náboženského extremismu a separatismu. Předpisy byly založeny s úmyslem ochránit stát před zakládáním komunistických stran a před komunistickou propagandou. V případě náboženského extremismu se v ústavě mluví o diskriminaci náboženství ve prospěch jiného náboženství nebo sekty. Turecký trestní zákoník jde ještě dál a zahrnuje všechny aktivity směřující k ovlivňování vládních institucí, aby se řídily náboženskými zásadami. V Turecku neexistuje rasová diskriminace, naopak jazyková diskriminace existuje v praxi, protože turečtina se v zájmu budování národa stala jediným úředním jazykem, a protože byl podle západního vzoru zaveden zákon o jménech, který prosazuje turecká křestní jména a příjmení. V místních komunitách na jihovýchodě země se však turečtina stále běžně nepoužívá ani jako druhý jazyk, což čas od času přiměje úřady k použití tvrdých opatření, jako je snaha zakázat používání kurdštiny (Cornell, s. 74–76).

AKP, strana nynějšího prezidenta, se dostala k moci jako antiestablishmentová a reformní strana a její volební úspěchy byly výsledkem obratného řízení. Jedním z jejích hlavních cílů bylo skoncovat s dřívější dominancí nacionalistické a sekularistické elity, která se těšila podpoře armády, jež zasahovala do politického systému. V posledních letech se v Turecku čím dál více objevuje xenofobní,

protisystémový a ultranacionalistický přístup. Tyto přístupy využily především současnou migrační situaci, která zanechává spíše hořkou pachut', což se odrazilo i ve volbách v roce 2023, kdy se antisystémový nacionalista Sinan Oğan v prvním kole prezidentských voleb umístil na třetím místě. Protiimigrační alternativní pravicové strany sice nejsou zastoupeny v parlamentu, ale jejich představitelé jsou zdatnými uživateli sociálních sítí a opakovaně přispívají k šíření dezinformací. Další výzvou, které čelí aktéři tureckého společenského a politického života, je silná polarizace týkající se nejen politických názorů a postojů, ale také voleb životního stylu a médií. Do centra veřejných debat se dostávají témata z kulturní a morální sféry. Současná vládnoucí elita využívá toho, že konzervativní náboženská společnost je v rozkolu se společností, která podporuje opozici (Krzyżanowska, 2023).

Jedno z témat, jež v současné době rozděluje tureckou společnost, je téma náboženství. Když se nyní vládnoucí strana AKP dostala k moci, vedlo to k výraznému posílení konzervativních a náboženských postojů. Postupně se začal obnovovat islám, který byl po léta vytlačován z veřejného prostoru. Prezident Erdogan ve svých projevech opakovaně prohlašoval, že za jeho vlády Turecko vychová „zbožnou generaci“. Dosáhnout toho chce upřednostněním náboženských škol a poskytnutím finanční i institucionální podpory Diyanetu, státnímu ředitelství pro náboženské záležitosti. Navzdory tomu všemu se v turecké společnosti prosazují sekularizační tendence, 73 % Turků je přesvědčeno, že religiozita jejich společnosti klesá. V turecké společnosti se mění i postoj k Západu, který byl dlouhou dobu důležitým prvkem politické identity, o čemž již byla zmínka v části zaměřené na historii. Vztahy mezi Tureckem a Západem jsou jako na houpačce, nicméně Turecko je stále spojeno se Západem, neboť je členem NATO a deklarovalo svůj záměr vstoupit do EU. Západ se stále drží jako cíl v kvalitě života i v oblasti životního stylu. Turci mají k Západu poměrně blízko, a to zase díky historickému vývoji, kdy jsou velmi ovlivněni globalizovanou západní kulturou a hojně využívají sociální sítě, přesto jsou protizápadní hesla velmi populární a pevně zakořeněná v tom, jak Turecko vnímá svět. Odpor vůči Západu je doprovázen pocitem ohrožení ze strany blíže neurčených „vnějších sil“, které údajně hodlají zbavit Turecko svéprávnosti a vnutit mu cizí kulturní vzorce. Tyto názory jsou podněcovány Erdoganem, který se prezentuje jako jediný garant nezávislosti země a jako silný vůdce, který Turecku zajistí celosvětové uznání (Krzyżanowska, 2023).

4.4 Domácí násilí v Turecku

Domácí násilí je v Turecku vážným a přetrvávajícím problémem, se kterým se tamní společnost potýká. Celkově panují v Turecku stále silné kulturní, sociální a ekonomické překážky pro efektivní řešení problému domácího násilí. Podle statistik přibližně čtyři z 10 žen v Turecku zažily nějakou formu fyzického nebo sexuálního násilí ze strany svého partnera. Je zde jeden z nejvyšších výskytů domácího násilí v Evropě. Každý rok jsou v Turecku zabity stovky žen svými partnery nebo příbuznými. V roce 2021 to bylo 280 žen. Tento jev je znám jako „zločiny ze cti“. Navzdory existenci některých zákonů proti domácímu násilí je jejich vymáhání často nedostatečné. Oběti se potýkají s nečinností policie a justice. Domácí násilí je stále vnímáno jako tabu. Jeho oběti čelí stigmatu a ostrakizaci zejména v konzervativních kruzích společnosti. Mnohé ženy jsou ekonomicky závislé na svých partnerech, což jim ztěžuje opuštění násilného vztahu. Existuje řada nevládních organizací bojujících proti domácímu násilí, ale jejich činnost je často potlačována vládou. V roce 2021 byla v Turecku kontroverzně zrušena Istanbulská úmluva, zaměřená na prevenci násilí na ženách (Human Watch, 2022).

Termín „domácí násilí“ se v muslimských kulturách nepoužívá a existence tohoto fenoménu v muslimských komunitách se popírá, Korán pojem domácího násilí identifikuje pod pojmem oprese – útlak. Na rodinné úrovni se útlak vnímá jako jakýkoliv čin, který porušuje určité hranice, které jsou vymezeny Bohem na ochranu práv manželů a dětí. V Koránu je domácí útlak popsán jako závažný problém a je proti němu důrazně varováno. Tento svatý text islámu zahrnuje různé formy útlatku, včetně agrese, křivdy, tvrdého zacházení a způsobení škody nebo zranění. Takové chování je v přímém rozporu s islámskými hodnotami, které zahrnují spravedlnost, rovnost, svobodu, milosrdenství a odpuštění. Korán se podrobně věnuje několika klíčovým otázkám týkajícím se struktury rodiny, rolí mužů a žen, manželského a rozvodového práva, usmíření a finančních záležitostí. V těchto textech se často opakují témata zdůrazňující důležitost spravedlnosti a zbožnosti, odpovědnosti před Bohem a preventivních opatření k zamezení nespravedlnosti a útlatku. Muži, jakožto manželé, otcové, bratři nebo opatrovníci, jsou v Koránu varováni před zneužitím své autority. Je jim připomínáno, že jejich moc by neměla být používána k ubližování ženám nebo jejich zneužívání. Pokud by tak činili, nejenže by ublížili ženám, ale také sobě, protože budou před Bohem voláni k odpovědnosti. Pro utlačovatele jsou určeny přísné tresty. V době konfliktů nebo neshod Korán opakovaně připomíná věřícím, aby při

rozhodování a volbách měli na paměti Boha. Tato připomenutí zdůrazňují, že vztah mezi jednotlivcem a Bohem je nadřazený jakémukoli lidskému vztahu, včetně manželského. Tímto způsobem Korán usiluje o ochranu práv a důstojnosti všech členů rodiny, zvláště žen, a povzbuzuje k chování, které je v souladu s islámskými hodnotami spravedlnosti a milosrdenství (Alwani, Abugideri, 2003, s. 26–27).

První zmínky o pojmu „domácí násilí“ pocházejí z roku 1987. Poprvé o domácím násilí začaly mluvit turecké feministky, ale v turecké společnosti byly považovány za okraj společnosti. V tomto období začaly probíhat i první studie o domácím násilím. Od 80. let 20. století se toto chápání začalo měnit a násilí na ženách bylo uznáno jako porušování lidských práv a problém veřejného zdraví, a zejména díky boji ženských organizací působících v této oblasti a zrychlujícímu se vlivu mezinárodních úmluv na zřizování vlastních institucí začaly být prováděny právní změny. Změny v tomto období ukazují, že násilí na ženách začalo být zákonodárci a veřejnými orgány uznáváno jako diskriminace na základě pohlaví (Adak, 2012, s. 2 a 3).

Turecko v oblasti potírání domácího násilí mělo velmi dobře našlápnuto. Velká část úspěchu na tom byla zásluha feministických hnutí, jež se snažila o zapojení problematiky domácího násilí do legislativy. Jako první byl v roce 1998 přijat zákon č. 4320 o ochraně rodiny, roce 2002 byly provedeny důležité změny tureckého občanského zákoníku (TMK) a v roce 2005 tureckého trestního zákoníku (TCK). Roku 2003 byly zřízeny rodinné soudy, které se vložily do zákona č. 4787 o zřízení, povinnostech a soudním řízení rodinných soudů. V roce 2006 byl vydán oběžník ministerského předsedy, kde bylo uznáno, že boj proti domácímu násilí se stal státní politikou a násilí můžeme předcházet mnohostranným přístupem (Vatandas, 2024).

V roce 2007 byl revidován zákon č. 4320 o ochraně rodiny a 24. března 2009 byla ve Velkém národním shromáždění Turecka zřízena Komise pro rovné příležitosti žen a mužů. Roku 2010 byly provedeny důležité změny článku 10 ústavy (Vatandas, 2024).

Po roce 2010 následovala Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí neboli Istanbulská úmluva, podepsaná v Istanbulu v roce 2011. V následujícím roce byl v Turecku přijat zákon č. 6284 o ochraně rodiny a prevenci násilí na ženách, kterým se zrušil zákon č. 4320. Zákon č. 6284 zavedl podrobnější opatření a celkové představení problematiky domácího násilí (Vatandas, 2024).

V rámci vnitrostátního práva byla většina pojmů v oblasti domácího násilí převzata z mezinárodních úmluv, odkazuje na to i článek 90 turecké ústavy, kde je dáno, že mezinárodní úmluvy, které byly řádným způsobem uvedeny v platnost, jsou součástí vnitrostátního práva (Vatandas, 2024).

Když se podíváme na výčet legislativy, která pracuje s domácím násilím a jeho prevencí, bylo by možné se domnívat, že procento případů musí být velmi nízké. Nicméně opak je pravda a žen, které zažily domácí násilí, přibývá. Jedním z důvodů je i kontroverzní odstoupení od Istanbulské úmluvy, která ironicky byla podepsána v Istanbulu právě Tureckem, jakožto prvním státem, v roce 2011 a v roce 2012 byla uvedena v platnost. Proč tedy ten náhlý odstup od této Úmluvy, která ženám, potažmo i mužům zajišťovala větší ochranu před tímto jevem?

Od samého počátku Úmluva vadila především konzervativní a provládní části turecké společnosti. Tyto skupiny se snažili Úmluvu co nejvíce zdiskreditovat a stavěly to na tvrzeních, že Úmluva ohrožuje rodinnou jednotu a podporuje rozvody, že její odkazy na rovnoprávnost mezi mužem a ženou využívá především komunita LGBT za účelem získání širšího uznání ve společnosti. Odstoupení od Istanbulské úmluvy představuje protiústavní krok zpět v ochraně žen, nicméně turecká ústava neposkytuje prezidentovi žádnou výslovnou pravomoc vydat prezidentský dekret o ukončení mezinárodní dohody (Baker McKenzie, 2024).

Vůbec první studie provedená na téma domácího násilí byla pod záštitou Rady pro výzkum rodiny v rámci ministerstva vlády. V roce 1994 se výzkumu zúčastnilo 4 287 domácností, kde bylo 3 112 žen. Data byla sesbírána z pěti regionů. Výsledky studie uvedly, že 53,47 % žen se stalo oběťmi slovního násilí a 29,59 % žen uvedlo, že byly bity. Více ale možná překvapí výsledek, který mluví o 34,04 % mužů, kteří přiznali, že bili své manželky. Po této studii provedla Rada pro výzkum další průzkum. Tohoto průzkumu se v roce 1997 zúčastnilo 6 480 osob, data byla sesbírána z 18 provincií. Výsledky průzkumu ukázaly, že 71,9 % žen zažilo nízkou úroveň domácího násilí a 25,0 % žen uvedlo, že zažily vysokou úroveň domácího násilí (Adak, 2012, s. 4).

Realizace celostátního průzkumu představuje náročný a zdlouhavý proces, vzhledem k rozloze Turecka, proto se velmi často výzkumy provádějí pouze v provinciích. Nicméně několik celostátních výzkumů také bylo uskutečněno. V letech 2006 a 2007 byla provedena jedna z nejobsáhlejších studií, jejímiž autorkami byly Ayşe Gül Altınay

a Yeşim Arat. Studie s názvem *Násilí na ženách v Turecku*, která byla samostatně zveřejněna jako kniha v roce 2009, zkoumala vývoj boje proti domácímu násilí. Předcházela tomu začátek Pochodu solidarity proti bití, který se konal v roce 1987 a nesl se v duchu předávání zkušeností od žen, které jsou vdané a zažily domácí násilí. Způsob získávání informací byl skrze rozhovory, které byly vedeny se 150 ženami a se zástupcem 50 organizací napříč 27 provincií. Kromě rozhovoru se výzkumníci rozhodli provést terénní výzkum, kterého se zúčastnilo 1 800 vdaných žen z 56 provincií. Autorky k výzkumu přistupovaly zodpovědně a nic nechtěly ponechat náhodě. I jejich přístup k problematice nepostrádal respekt, což se projevilo při formulaci otázek, které byly kladeny respondentkám. Autorky se snažily vyhýbat otázkám, které by mohly v ženách vyvolat pocit nevědomosti po stránce znalostí. Jediná vědomostní otázka byla, zda žena ví, jak funguje nový majetkový režim v občanském zákoníku. Dále si autorky dávaly pozor na to, aby otázky nebyly pokládány příliš brzy, tím pádem by ženy neměly šanci na rozmyšlenou, ale i na ustálení se ve své „roli“. Zároveň by chrlení otázek rychle za sebou mohlo respondentky vyvést z klidu, který byl důležitý. V části dotazníku, která se týkala násilí, začaly autorky přemýšlet nad dopadem otázek na psychiku žen. Zda by se nemohlo stát, že by vzpomínání na traumatické zážitky mohlo mít negativní dopad na psychiku, proto se autorky rozhodly tyto otázky omezit. Autorky zjišťovaly i to, zda násilí byla v minulosti vystavena matka, zda násilí zažily jako děti, případně jestli násilí zažívala jejich tchyně. Během celého výzkumu se autorky snažily, aby nepoužívaly výrazy, které by mohly normalizovat takovéto chování, zároveň se snažily co nejvíce udržet příjemnou atmosféru, aby se ženy nebály odpovídat (Altınay, Arat, 2009, s. 11–14).

Výzkumný proces měl kromě obohacujícího a poučného dopadu ještě pozitivní dopad na výsledky opětovného vyhledávání informací o problematice domácího násilí a vyhledávání pomoci. Kromě již zmíněného se během výzkumu přišlo i na problémy, které mohou nastat. Velmi často se v průzkumech můžeme setkat s tím, že ženy nesdělí celou pravdu, anebo neřeknou pravdu celkově, to může být dáno způsobem, jakým jsou otázky ženám kladeny. Jestliže mají ženy pocit, že tazatel to chce mít rychle za sebou, pak se ženy stáhnou a velmi často řeknou pravdu, jen aby to měly za sebou. Dalším důvodem může být nesprávně zvolený tazatel, v případě domácího násilí je velmi nešťastné, když je tazatelem muž, dále nezískání důvěry v tazatele ze strany respondentů a další. Velký vliv má i přístup ženy k situaci. Jestliže se žena stydí za

celou situaci a nechce o ní mluvit, tazatel z ní žádné informace nedostane (Altinay, Arat, 2009, s. 11–14).

Výzkum byl omezen na domácí násilí páchané manželi, a proto byly do průzkumu zahrnuty ženy, které byly kdy vdané, popřípadě rozvedené nebo ovdovělé. Celkem bylo provedeno 1 800 rozhovorů, z toho 1 520 rozhovorů představuje reprezentativní vzorek pro celé Turecko. Respondentky byly vybrány náhodně z 12 jednotek NUTS-1. Zbýlých 280 žen bylo vybráno tak, aby reprezentovaly regiony severovýchodní Anatólie, středovýchodní Anatólie a jihovýchodní Anatólie. Rozhovory byly prováděny s obyvatelkami domácností, a proto zde nejsou zahrnuty oběti, které se nyní nacházejí v domovech pro seniory, v azylových domech nebo ve věznicích. Jedním z výsledků, které stojí za zmínku, je, že téměř polovina žen, přesně 49 %, uvedla, že zažily fyzické násilí, ale že o tom nikdy předtím s nikým nemluvily. V oblasti východního Turecka se procento žen zvýšilo na 63 %. Ženy, které se zúčastnily průzkumu, uvedly, že o svém problému v minulosti s nikým nehovořily, ale nyní by se o své zkušenosti s ním rády podělily. Dalším zjištěním byl smutný fakt, že v případě, že ženy vydělávaly více peněz než jejich manželé, existovala větší pravděpodobnost, že budou bity. Dvě ze tří žen, které vydělávaly více než manželé, se staly oběťmi domácího násilí (Altinay, Arat, 2009, s. 15–17).

Druhým větším výzkumem byl ten z roku 2008, který byl uspořádán pod záštitou Evropské unie. Příjemcem této studie bylo Generální ředitelství pro postavení žen. Rozhovorů se zúčastnilo celkem 12 795 žen ve věku od 15 do 59 let. Tyto ženy pocházely z 24 048 domácností napříč 51 provinciemi. Díky tomuto výzkumu se zjistilo, že 39 % vdaných žen v Turecku se stalo oběťmi fyzického násilí, 15 % vdaných žen bylo oběťmi sexuálního násilí, 54 % žen bylo oběťmi fyzického nebo sexuálního násilí, 44 % žen se někdy v životě stalo oběťmi emocionálního násilí/zneužívání ze strany svých manželů nebo partnerů. V rámci porovnání města a venkova se zjistilo, že ve městě bylo 38 % žen oběťmi násilí a na venkově 43 % žen. Celkem 25 % žen utrpělo zranění v důsledku fyzického násilí, kterému byly vystaveny. Celkově 14,2 % žen souhlasilo s výrokiem, že muži mohou někdy své ženy bít, 48,5 % žen, které byly oběťmi domácího násilí, o tom nikomu nic neřeklo, u žen, které se staly oběťmi domácího násilí, existuje dvakrát vyšší pravděpodobnost, že budou mít zdravotní problémy a budou uvažovat o sebevraždě, případně se o ni pokusí. Výsledky v dosaženém vzdělání žen vedou ke stigmatizaci, že pouze méně vzdělané ženy jsou

obětmi domácího násilí, což ale není pravda, každá třetí žena z 10 s vyšším vzděláním uvádí, že se stala obětí fyzického nebo sexuálního násilí ze strany svého manžela. Každá desátá žena v Turecku se stala obětí domácího násilí během těhotenství, 54 % žen uvedlo, že se staly obětmi fyzického nebo sexuálního násilí, a 7 % žen uvedlo, že byly obětmi sexuálního zneužívání před 15. rokem věku. Z průzkumu vyplývá jasný, ale smutný závěr, a sice že nejvíce jsou ohroženy ženy ze strany svých manželů (Jansen, 2009).

Na oficiálních stránkách Tureckého statistického úřadu (TurkStat) jsou těžko dohledatelná data, která by ukazovala situaci týkající se domácího násilí v Turecku. Jediná data, která se nějakým způsobem týkají násilí, jsou ta ohledně počtu lidí ve věznicích a data o počtu a povaze trestných činů. Co se ale na stránkách TurkStatu dohledat dá, jsou data za ženy v letech 2022–2023. Data jsou zaměřena na počet ženských obyvatelek Turecka, na průměrnou délku života žen v Turecku, na roky života ve zdraví, což je velmi zvláštní statistika, ale pro Turecko patrně důležitá. Roky života ve zdraví jsou definovány jako počet let, jež by měla osoba přežít bez zdravotních problémů, u žen to je tedy 57 let. Dalším asi důležitým zjištěním pro tureckou veřejnost je míra obezity u žen v Turecku, ta k roku 2023 činí 23,6 %. Další oblastí, na kterou se tato závěrečná zpráva za roky 2022–2023 zaměřila, bylo školství. Zde se řešily dosažené vzdělání u žen, průměrná délka školní docházky, procento žen, které dosáhly jednoho stupně vzdělání, a počet žen, které dosáhly vysokoškolského vzdělání. Dále se zpráva posouvá ke zhodnocení žen v pracovním prostředí, kolik žen pracuje na plný úvazek, kolik jich pracuje na poloviční úvazek a kolik žen je na pozicích, jako jsou ředitelé nebo vedoucí (TurkStat, 2024).

Zpráva se zaměřila i na oblasti rodinné, kde by teoreticky mohla být statistika domácího násilí v Turecku. Ve zprávě jsou zmíněna data ohledně rozvodů a svateb, ale žádná zmínka o domácím násilí. V celé zprávě a vlastně ani na celých stránkách TurkStatu není žádná zmínka o počtu případů domácího násilí v Turecku, téměř jako by se tato problematika Turecka vůbec netýkala. Místo toho nám v souhrnné zprávě nabízejí data ohledně počtu žen, které používají internet. Průzkumem bylo zjištěno, že 83,3 % žen ve věku od 16 do 74 let využívá internet (TurkStat, 2024).

Nicméně objevuje se zde jakási první vlašťovka, co se týká bezpečnosti žen. V souhrnné zprávě je zmíněno, že 27,4 % žen se necítí bezpečně, když jdou samy ulicemi. Tyto informace byly získány v rámci průzkumu spokojenosti se životem. Kromě této

informace se zjišťovalo i procento žen, které se necítily bezpečně samy doma, což bylo 6,3 % (TurkStat, 2024).

Důvod, proč nejsou k dispozici žádné vládní statistiky, je možná více než jasný. Vláda by musela přiznat, že za rok 2023 přibylo případů domácího násilí a násilí na ženách, což příliš nekoresponduje s tím, že Turecko zvládne své ženy ochránit bez Istanbulské úmluvy. Naštěstí pro nás v Turecku existují výzkumníci, výzkumná centra, organizace a univerzity, kterým toto téma není lhostejné a chtějí zjistit co nejpřesnější a nejaktuálnější informace.

Jednou z takových organizací je Socio-Political Field Research Centre, nezávislé výzkumné centrum, které právě zaznamenalo až znepokojivý růst domácího násilí v Turecku v roce 2023. Jeho analýza případů domácího násilí hlášených v médiích za období od 1. ledna do 31. prosince 2023 podrobně ukazuje situaci násilí na základě pohlaví a zneužívání dětí za rok 2023. Analýza ukázala, že 385 žen bylo v roce 2023 zavražděno, 310 žen zemřelo za podezřelých okolností, 688 žen bylo zraněno nebo jim bylo jiným způsobem ublíženo, 109 žen zažilo vyhrožování, 46 žen utrpělo vážná zranění, 57 žen zažilo obtěžování, 26 žen zažilo sexuální útoky a znepokojivě vysoký počet zažil sexuální zneužívání, až 128 dětí (MedyaNews, 2024).

Věkově analýza obsáhla 6 % u skupiny 0–17 let, 7,6 % bylo ve skupině 18 až 24 let, 10,3 % bylo ve skupině 25–34 let, 9,2 % ve skupině 35–44 let, 6,7 % bylo ve skupině 45–54 let, 3,8 % ve věkové skupině 55–64 let, ve skupině 65+ let bylo 4,9 % a 51,4 % bylo v neznámé věkové kategorii. Co se týká pachatelů, 35,5 % jich bylo neznámých, v 32 % šlo o manžela/manželku, v 7,1 % to byl bývalý manžel/manželka, ve 4,7 % milenec/milenka, ve 4,2 % se jednalo o manžela/manželku v rozvodovém řízení. V rámci analýzy se zjistilo, že 39,3 % obětí se stalo oběťmi násilí, popřípadě ublížení, 22 % bylo oběťmi vraždy, u 17,7 % obětí bylo zaznamenáno podezřelé úmrtí, 7,3 % dětí bylo týraných, 6,2 % obětí zažilo vyhrožování, 3,3 % obětí obtěžování, 2,6 % obětí zažilo vážné ublížení na zdraví a 1,5 % obětí zažilo sexuální napadení.

ŞİDDET TÜRÜ * YAŞ ARALIĞI (%)										
		YAŞ ARALIĞI								TOPLAM
		0-17 YAŞ	18-24 YAŞ	25-34 YAŞ	35-44 YAŞ	45-54 YAŞ	55-64 YAŞ	65+ YAŞ	BİLİNMIYOR	
ŞİDDET TÜRÜ	CİNAYET	7,60%	33,80%	39,80%	48,40%	39,80%	29,90%	21,20%	10,80%	22,00%
	TEHDİT			0,60%	0,60%				11,90%	6,20%
	AĞIR YARALAMA		2,30%	3,30%	2,50%	4,20%		4,70%	2,70%	2,60%
	CİNSEL SALDIRI		9,00%	1,10%	1,90%				1,00%	1,50%
	ÇOCUK İSTİSMARI	76,20%							5,50%	7,30%
	ŞİDDET/YARALAMA	6,70%	24,10%	30,90%	26,10%	23,70%	14,90%	14,10%	55,70%	39,30%
	ŞÜPHELİ ÖLÜM	9,50%	27,10%	23,80%	16,10%	30,50%	55,20%	60,00%	7,90%	17,70%
	TACİZ		3,80%	0,60%	4,30%	1,70%			4,60%	3,30%
TOPLAM		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Obrázek 9: Věkové rozmezí obětí v případech sestavených z tisku v období od 1. ledna do 31. prosince 2023 a poměrné srovnání typu násilí (Sahamer Kezi, 2024)

Analýza samotná není nikde přeložena do angličtiny, tudíž tabulky a grafy jsou popsány turecky. Analýza rozdělila typy násilí podle věkové skupiny, kdy můžeme vidět, že děti ve věku 0–17 let jsou nejčastěji vystaveny týrání, a to v 76,2 %. Na druhém místě je podezřelé úmrtí, to tvoří 9,5 %, následují vraždy, ty tvoří 7,6 %, a 6,7 % dětí žilo v násilnické atmosféře, důsledkem čehož utrpěly zranění.

Druhá věková skupina je 18–24 let, zde bylo 33,8 % osob zavražděno, 27,1 % zemřelo za podezřelých okolností, 24 % osob zažilo násilí nebo bylo zraněno, 9 % osob bylo vystaveno sexuálními útokům, 3,8 % osob zažilo obtěžování a 2,3 % závažné násilí.

Ve věkové skupině 25–34 let bylo 39,8 % osob vystaveno vraždě, 0,6 % vyhrožování, 3,3 % obtěžování, 1,1 % sexuálnímu útoku, 30,9 % násilí/ubližení na zdraví, u 23,8 % osob došlo k úmrtí za podezřelých okolností, 0,6 % osob se setkala se sexuálními útokem.

Ve věku 35–44 let bylo 48,4 % osob zavražděno, 0,6 % osob bylo vystaveno vraždě, 2,5 % zažilo obtěžování, 1,9 % sexuální násilí, 26,1 % zažilo násilí nebo vážné ublížení na zdraví, 16,1 % osob zemřelo za podezřelých okolností a 4,3 % zažilo obtěžování.

Další věkovou skupinu tvoří lidé ve věku 45–54 let, v níž 39,8 % osob zemřelo, 4,2 % mělo vážná zranění, 23,7 % zažilo násilí, 30,5 % zemřelo za podezřelých okolností a 1,7 % zažilo obtěžování.

Ve věkové skupině 55–64 let se 29,9 % stalo obětí vraždy, 14,9 % obětí násilí a 55,2 % osob bylo zařazeno do skupiny podezřelých úmrtí.

Poslední je věková skupina 65+. Zde bylo 21,2 % osob zavražděno, 4,7 % zažilo vážné násilí, 4,5 % osob utrpělo zranění, 14,1 % mělo vážná zranění a 60 % osob zemřelo za podezřelých okolností.

Autoři analýzy sestavili také tabulku, která ukazuje pachatele. Ti se lišili – od otců po manžele nebo bývalé manžele. Opomenut nezůstal ani výskyt násilí z geografického hlediska, vzhledem k tomu, že v Turecku jsou chudší oblasti, kde je výskyt násilí větší, a bohatší oblasti, kde by se mohlo uvažovat o menším výskytu násilí, avšak právě opačná situace odpovídá pravdě. Největší výskyt genderově podmíněného násilí byl hlášen ve velkých tureckých městech, jako jsou Istanbul, Izmir a Ankara. V případě zneužívání dětí se na předních místech opět objevovaly Istanbul, stejně tak i Şanlıurfa (Riha) a Antalya (Sahamer Kezi, 2024).

Srovnávací analýza ukázala pravou tvář Turecka a jeho přístupu k domácímu násilí. Z analýzy je patrné, že domácí násilí postihuje jak děti, tak dospělé ženy, dospívající ženy, ale i ženy v seniorském věku. Oficiální číselné údaje podle rozdělení skupin v Turecku nenajdeme, stejně tak nenajdeme data o násilí na mužích. Vzhledem k tomu, že tyto informace jsou volně přístupné všem lidem, můžeme si každý udělat představu o situaci v Turecku. Ale jak se k problematice staví turecká společnost, kde donedávna bylo v pořádku zabít ženu, protože zlostila svou rodinu, tzv. Honour Killing tedy vraždy ze cti?

4.4.1 Postoj společnosti

Podle nejnovějších výzkumů většina tureckých žen uvádí, že jejich manželé jsou pachateli násilí, kterého se na nich pravidelně dopouštějí. Pro tyto muže představuje násilí vhodný nástroj, jak získat kontrolu nad svými příbuznými. Některé z těchto žen své manžely neopouštějí v naději, že se změní a začnou se k nim v budoucnu chovat lépe, zatímco jiné zůstávají z obav, že je jejich muži nakonec najdou, aby na nich páchali další násilí. Některé ženy nejsou informovány o svých zákonných právech, zatímco některé z těch informovanějších nenajdou odvahu a sílu tato svá práva bránit. V důsledku toho se tyto ženy cítí v takových násilnických vztazích uvězněny, zejména pokud mají děti, obávají se totiž, že jim manžel v případě rozvodu nedovolí se s nimi vidat. Násilí tedy přetrvává za zavřenými dveřmi a pravděpodobně existuje ve větším měřítku, než se na první pohled zdá. Jednou z hlavních překážek při analýze problému domácího násilí v turecké společnosti je nedostatek spolehlivých statistických

materiálů, včetně oficiálních statistik a celostátních průzkumů. Omezené údaje, které máme k dispozici, byly dosud shromážděny jako výsledek malých výzkumů prováděných ženskými organizacemi, univerzitami nebo zdravotnickými institucemi. Ovšem ani tyto údaje nejsou pravděpodobně příliš spolehlivé, protože většina žen je nehlásí ze strachu, studu, z důvodu nedostatečné informovanosti a nedostatku bezpečí. Vzhledem k tomu, že většina žen nezná široký rozsah definice násilí, svá zákonná práva, nemluvě o zařízeních a službách, které mohou využít, rozhodnou se tvář v tvář této brutalitě mlčet. Rozpoznání různých typů násilí je prvním krokem k tomu, abychom proti tomuto společenskému problému mohli zakročit (Esen, 2012, s. 2–3).

Jak je možné, že stát jako Turecko, který byl poměrně progresivní, co se týkalo žen, najednou zaostává v takovéto problematice a upouští od možných legislativních pomoci a ochranných opatření?

Turecká společnost je charakteristická mužskou dominancí, což se projevuje v mnoha sociokulturních a socioekonomických aspektech. Tradiční turecké rodiny jsou řízeny muži, kteří mají vyšší společenské postavení než ženy. Toto rozdělení moci podporuje násilí jako prostředek sociální kontroly nad ženami. Ideologické konstrukce očekávají, že muži získají svou identitu prostřednictvím moci, síly a autority, zatímco ženám je doporučováno chovat se submisivně a být závislé na mužích. V tureckém jazyce existuje mnoho idiomů, které násilí na ženách ospravedlňují, nebo dokonce podporují, například „Je to můj manžel, může mě milovat i bít“ nebo „Bití přichází z nebe“. Tyto výroky normalizují a legitimizují násilí na ženách, což způsobuje, že je společnost vnímá jako běžnou a přijatelnou součást života. Média také hrají významnou roli v šíření tohoto pohledu prostřednictvím televizních seriálů, reklam a zpravodajských pořadů, kde je násilí na ženách často zobrazováno, a tedy i normalizováno. Socioekonomické faktory, jako jsou vzdělání a příjem, rovněž přispívají k nerovnosti mezi muži a ženami. Muži mají obecně vyšší úroveň vzdělání a příjmů než ženy, což ztěžuje ženám přístup ke kvalitnímu vzdělání a ekonomické nezávislosti. Ve venkovských oblastech je situace ještě horší kvůli nedostatečným vzdělávacím zařízením a omezeným možnostem vzdělávání dospělých. Tyto faktory vedou k tomu, že ženy jsou více závislé na mužích a méně schopné se bránit útlaku (Esen, 2012, s. 9–15).

Náboženství hraje v turecké společnosti významnou roli. I když se Turecko od kemalistické revoluce snaží o sekularizaci, tradiční náboženské normy a pravidla stále

ovlivňují postavení žen. Například svědectví jednoho muže je postaveno na roveň svědectví dvou žen, což odráží nerovnost pohlaví. Podíl žen na dědictví je také poloviční oproti podílu mužů, což dále podtrhuje jejich podřadné postavení. Zatímco v Osmanské říši vládla monarchie, v Turecké republice vládne demokracie. Zatímco v Osmanské říši se o společenských, politických a právních otázkách rozhodovalo na základě islámu, oficiálního náboženství, Turecká republika usilovala o odstranění náboženství z určování společenských, politických a právních organizací prostřednictvím svých sekulárních reforem. Navzdory tomu, že náboženství nevykonává žádnou kontrolu nad státem, je na ženy stále nahlíženo ze širokého tradičního úhlu, který je ovlivněn společenskými pravidly vztahujícími se k islámu (Esen, 2012, s. 9–15).

Polygamie, i když oficiálně zakázaná, stále existuje. Podle studie Ilkcaracana je 10,6 % žen v polygammím manželství, přičemž jen jedna z manželek může uzavřít občanský sňatek, zatímco ostatní mají pouze náboženské sňatky. Tyto ženy tak nemají žádná právní práva při rozvodu nebo dědictví. Navíc podle Koránu se ženám doporučuje, aby se chovaly cudně a zakrývaly své tělo, což bývá často interpretováno jako povinnost mužů chránit čest svých žen, což může vést k omezení jejich svobody a práv. Pod vlivem islámu je mnoho žen omezováno ve způsobech, jakými se chovají a oblékají, a povinností mužů je chránit čest svých žen (Esen, 2012, s. 9–15).

V souhrnu sociokulturní a socioekonomické faktory v turecké společnosti podporují mužskou dominanci a legitimizují násilí na ženách. Tradiční hodnoty a náboženské normy přispívají k nerovnosti a útlaku žen, což má negativní dopady na jejich postavení a práva v rodině i ve společnosti (Esen, 2012, s. 9–15).

Navzdory značnému úsilí vládních orgánů, institucí a ženských hnutí jsou ženy a dívky v Turecku stále vystavovány různým formám násilí a diskriminace. Tyto problémy zahrnují zneužívání, obchodování s lidmi, omezování přístupu ke vzdělání a politické účasti i další porušování lidských práv. I když došlo k určitým pokrokům v oblasti rovnosti pohlaví, zejména od začátku roku 2000, statistiky stále odrážejí chmurnou realitu. Podle Gender Gap Indexu 2020 Světového ekonomického fóra je Turecko na 133. místě ze 156 zemí. To ukazuje, že genderová nerovnost zůstává významným problémem. V oblasti politické reprezentace tvoří ženy pouze 17 % členů parlamentu. Genderová nerovnost přetrvává i na trhu práce. Míra účasti žen na trhu práce činí 32 %, zatímco u mužů je to 68 %. Míra nezaměstnanosti mužů činí 13 % a žen 14,5 %. Tyto

údaje ukazují na značné rozdíly v zaměstnanosti a ekonomických příležitostech mezi muži a ženami. Podle výzkumu domácího násilí v Turecku z roku 2014 zažila každá čtvrtá žena fyzické nebo sexuální násilí alespoň jednou za život. Tento údaj se od roku 2008, kdy míra činila 42 %, do roku 2014, kdy výsledek byl 38 %, významně nezměnil, což naznačuje trvajících rozsah problému. Průzkum UNFPA nazvaný „Podnikáním proti domácímu násilí“ ukazuje vysoký výskyt sexuálního a fyzického násilí mezi pracujícími ženami s vyššími pracovními pozicemi a nedostatek mechanismů reakce v soukromém sektoru. V roce 2020 přišlo v důsledku násilí na ženách ze strany mužů v Turecku podle oficiálních záznamů o život 266 žen. Tato čísla poukazují na závažnost problému genderově podmíněného násilí a vyzývají k okamžitým opatřením (UNFPA, 2024).

V Turecku je situace komplikována kombinací sociokulturních a socioekonomických faktorů. Mužská dominance, podpořená tradičními hodnotami a náboženskými normami, legitimizuje a normalizuje násilí na ženách. Současně ekonomické nerovnosti a omezený přístup ke vzdělání i pracovním příležitostem činí ženy zranitelnějšími vůči násilí a útlaku. Navzdory sekulárním reformám a snaze modernizovat společnost zůstává tradiční náboženský pohled na ženy v Turecku silně zakořeněn, což omezuje jejich práva a možnosti. Například svědectví jednoho muže je stále považováno za ekvivalent dvou žen, ženy mají i menší podíl na dědictví než muži. Takové nerovnosti jsou hluboce zakořeněny a vyžadují rozsáhlé společenské a politické změny, aby byla dosažena skutečná rovnost pohlaví (UNFPA, 2024).

4.4.2 Vraždy ze cti

Vraždy ze cti představují extrémní formu násilí páchaného na ženách, která je zakořeněna v patriarchálních strukturách a tradičních kodexech cti. Tento fenomén postihuje především ženy na Blízkém východě a v jižní Asii, ale je zaznamenán i v jiných částech světa, včetně Evropy a Latinské Ameriky. Podle údajů Fondu OSN pro obyvatelstvo je každoročně ve jménu cti zabito až 5 000 žen a dívek. V Turecku je situace vražd ze cti pod mezinárodním dohledem, zejména v kontextu závazků vyplývajících z Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen (CEDAW) a Istanbulske úmluvy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, i když od ní Turecko odstoupilo. Přestože Turecko přijalo významná opatření k řešení tohoto jevu, vraždy ze cti zůstávají závažným problémem (Güneş, 2020, s. 1 a 2).

Oběťmi bývají většinou ženy a dívky, protože společnost nebo její část je pevně přesvědčena, že „špatné chování“ ženy, například cizoložství, rozvod, znásilnění a sexuální násilí, představuje zneuctění důstojnosti rodiny. Platí, že takzvané vraždy ze cti jsou nejextrémnější praktikou patriarchálního mechanismu. „Čest“ slouží jako záminka a ospravedlnění pro muže, aby měli kontrolu nad sociálními, rodinnými a sexuálními rolemi žen, a je diktována ideologií tradiční rodiny. Ženy, které „neuspějí“ ve zkouškách panenství, odmítnou nucené nebo předčasné sňatky, se často stávají oběťmi těchto vražd (Güneş, 2020, s. 1–2).

Patriarchální morálka v komunitách založených na cti ovládá ženy a uvrhává je do podřízeného postavení, což se odráží v praxi násilí, kde muži kontrolují sociální, rodinné a sexuální role žen. Pachatelé vražd ze cti bývají často otec, bratranec, bratr nebo manžel, kteří žijí v tradiční patriarchální komunitě; cílem vražd ze cti je ovládat a podřídit si svou příbuznou. Tento vzorec udržuje patriarchát v tradičních společnostech. Podle liberálních feministek je problémem právního postavení vražd ze cti pokračující diskriminace mezi pohlavími (Güneş, 2020, s. 22–29).

V Turecku byly mezi lety 2003–2008 zaznamenány stovky případů vražd ze cti, přičemž mnohé z nich se odehrávaly v tradičně patriarchálních komunitách v jihovýchodním a východním Turecku, v kurdském regionu nebo mezi vnitřně vysídlenými kurdskými uprchlickými rodinami v tureckých metropolích. K vraždám ze cti nedochází pouze v jihovýchodní a východní části Turecka obývané kurdskou a arabskou menšinou, ale dochází k nim především ve velkých městech, jako je Istanbul. Turecko podniklo kroky k prevenci vražd ze cti, včetně legislativních změn a osvětových kampaní (Güneş, 2020, s. 57).

V roce 2006 byl vydán oběžník předsedy vlády o opatřeních k předcházení násilí na ženách a dětech a vraždám ze cti. Tyto iniciativy jsou zaměřeny na správné definování pojmů, jako jsou žena, sexualita, čest, úcta a tradice ve společnosti. Navzdory těmto opatřením zůstává mnoho případů vražd ze cti neohlášeno nebo nesprávně klasifikováno jako sebevraždy nebo „nešťastné náhody“. Tento nedostatek transparentnosti a dokumentace komplikuje snahy o řešení problému. Pro efektivní boj proti vraždám ze cti je nezbytné aplikovat intersekcionalní přístup, který bere v úvahu propojení etnicity, pohlaví a tradičních/kulturních faktorů. To zahrnuje odstranění strukturálních nerovností, které ženy v Turecku znevýhodňují (Güneş, 2020, s. 57–59).

V Turecku byly v poslední době podniknuty některé kroky k prevenci vražd ze cti a zabití ze cti, a i když ještě nedosahují žádoucí úrovně, je zde potěšující vývoj. Prevence vražd ze cti a zabití ze cti je nezbytná pro zajištění základních práv a svobod na nejvyšší úrovni, pro ochranu pověsti naší země v moderním světě a pro zvýšení pocitu společenské důvěry a blahobytu. S tímto cílem byl v Úředním věstníku č. 26218 ze dne 4.7.2006 zveřejněn a vstoupil v platnost oběžník č. 2006/17 vydaný předsedou vlády o opatřeních, která je třeba přijmout k předcházení násilí na ženách a dětech i vraždám ze cti a zabití ze cti. Pojmy jako žena, sexualita, čest, úcta a tradice by měly být společností správně definovány (Alpaslan Arar, Yildirim, 2021, s. 29).

4.5 Legislativa

4.5.1 Mezinárodní

Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen – CEDAW. Byla podepsána v roce 1979 a následně přijata Valným shromážděním OSN. Bývá často označována za mezinárodní zákon o právech žen. Skládá se z preambule a 30 článků a definuje, co je diskriminace žen, a stanoví program pro vnitrostátní opatření k ukončení této diskriminace. Přijetím úmluvy se státy zavazují přijmout řadu opatření k ukončení diskriminace žen ve všech jejích formách, včetně začlenění zásady rovnosti mužů a žen do svého právního systému, zrušení všech diskriminačních zákonů a přijetí vhodných zákonů zakazujících diskriminaci žen, zřízení soudů a dalších veřejných institucí, které zajistí účinnou ochranu žen před diskriminací, a zajištění odstranění všech projevů diskriminace žen ze stran osob, organizací nebo podniků. Úmluva poskytuje základ pro dosažení rovnosti žen a mužů tím, že zajišťuje ženám rovný přístup a rovné příležitosti v politickém i veřejném životě. Smluvní státy se zavazují přijmout veškerá vhodná opatření, včetně právních předpisů a dočasných zvláštních opatření, aby ženy mohly využívat všech svých lidských práv a základních svobod. Úmluva je jedinou smlouvou o lidských právech, která potvrzuje reprodukční práva žen a zaměřuje se na kulturu a tradice jako na vlivné síly, které utvářejí genderové role a rodinné vztahy. Smluvní státy se rovněž zavazují přijmout vhodná opatření proti všem formám obchodu se ženami a vykořisťování žen. Země, které úmluvu ratifikovaly nebo k ní přistoupily, jsou právně zavázány uvádět její ustanovení do praxe (UN Women, 2024).

Zákon č. 6284 o ochraně rodiny a prevenci násilí na ženách byl schválen parlamentem 8. března 2012 jako pocta ženám u příležitosti Mezinárodního dne žen, představuje významný krok směrem k ochraně rodiny a prevenci násilí na ženách v Turecku. Tento

zákon je navržen tak, aby chránil ženy, děti, členy rodiny a osoby ohrožené násilím nebo obtěžováním. Přestože se jedná o zlepšení oproti předchozímu zákonu č. 4320, který byl nahrazen, existují určité výhrady a požadavky na jeho doplnění a zlepšení. Zákon též definuje pojem „násilí“ konkrétněji a zahrnuje opatření na ochranu obětí. Chráněné osobě jsou poskytnuta některá opatření uložená soudcem, jako jsou změna pracoviště, nové bydliště, jestliže je osoba vdaná, změna občanského průkazu i dalších dokladů, pokud je osoba v ohrožení života a pokud jiná opatření nepostačují. Přestože se jedná o zlepšení v porovnání s předchozím stavem, některé ženské organizace a skupiny nebyly se zákonem č. 6284 zcela spokojeny. Za prvé tvrdí, že násilí na ženách mělo být výslovně definováno jako porušování lidských práv. Zákon by měl být doplněn o články o přijetí intervence ženských organizací v jakémkoli typu soudního řízení o násilí, o předpisy týkající se ženských azylových domů a krizových center a o varovná opatření nejen pro osoby, které se násilí dopouštějí, ale i pro ty, které násilí napomáhají, přičemž by měly být uděleny tresty i osobám, které se varovným opatřením nepodřídí. Nový návrh přinesl s sebou i zklamání, neboť počet zaměstnanců center pro prevenci a sledování násilí minimalizoval z 5 557 na 362. Přesto je zákon č. 6284 významným krokem k ochraně žen a dalších ohrožených osob před násilím, stále však existuje prostor pro jeho zlepšení. Výše uvedené návrhy a kritiky ženských organizací i politických stran zdůrazňují potřebu dalšího posílení ochrany obětí a zajištění účinného a spravedlivého právního rámce. Implementace těchto změn mohla výrazně přispět k lepší ochraně práv žen a k prevenci násilí na ženách v Turecku, ale už nepřispěje (Esen, 2012, s. 25–27).

4.5.2 Turecká

Zákon o ochraně rodiny č. 4320 byl prvním legislativním dokumentem, kde se pojem „domácí násilí“ použil. Podle tohoto zákona v případě násilí vůči jednomu z manželů, dětem nebo dalším členům rodiny žijícím ve stejné domácnosti přijme soudce rodinného soudu jedno z opatření stanovených v zákoně s přihlédnutím k okolnostem a specifikům případu. Existuje však požadavek, aby buď oběti podaly stížnost, nebo aby úřad státního zastupitelství podal obžalobu ohledně incidentu.

„Článek 1

Pokud je manžel nebo dítě nebo jiný člen rodiny žijící pod jednou střechou nebo člen rodiny, ohledně kterého bylo vydáno soudní rozhodnutí o rozvodu nebo který má právo žít odděleně nebo který fakticky žije odděleně, přestože je ženatý nebo vdaná, vystaven

zneužívání a oznámení podá buď oběť, nebo státní zástupce, může soudce rodinného soudu kromě ustanovení tureckého občanského zákoníku s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem vydat jedno nebo více z následujících rozhodnutí nebo přijmout jiná opatření, která považuje za vhodná z moci úřední.

Vinnému manželovi nebo druhému manželovi může být nařízeno:

- a. nepoužívat násilí nebo vyhrožování vůči členům rodiny,*
- b. vykázat se ze společného obydlí a toto obydlí přidělit ostatním členům rodiny a nepřibližovat se k obydlí obývanému těmito osobami společně nebo odděleně nebo k jejich pracovišti,*
- c. nepoškozovat majetek členů rodiny,*
- d. nezpůsobovat členům rodiny útrapy,*
- e. odevzdat policii zbraň nebo jiné podobné nástroje, pokud existují,*
- f. nepřicházet do obydlí nebo na pracoviště oběti násilí pod vlivem alkoholu nebo jiných omamných látek ani tyto látky na těchto místech neužívat,*
- g. obrátit se na zdravotnické zařízení za účelem vyšetření nebo ošetření.*

Doba stanovená pro uplatnění výše uvedených opatření nesmí přesáhnout šest měsíců a manžel užívající násilí nebo ostatní členové rodiny musí být v této věci upozorněni, že v případě porušení opatření vydaných v rozsudku budou zatčeni a bude jim uložen trest odnětí svobody.

Pokud je manžel nebo jiný člen rodiny, který používá násilí, osobou, která zároveň zajišťuje nebo přispívá na živobytí rodiny, může soudce s přihlédnutím k životní úrovni obětí rozhodnout o dočasném výživném i bez návrhu za předpokladu, že předtím nebylo vydáno rozhodnutí o výživném podle ustanovení tureckého občanského zákoníku.

Pro žádosti nebo exekuční řízení o výkon rozhodnutí vydaných v rámci působnosti tohoto zákona jsou bezplatné.

Článek 2

Kopii ochranného příkazu soud svěří státnímu zástupci. Státní zástupce dohlíží na uplatňování příkazu prostřednictvím policie.

V případě, že je příkaz vykonáván, policie, aniž by oběť musela podávat písemnou žádost, sama provede šetření a předá podklady státnímu zástupci v co nejkratší době.

Státní zástupce může podat žalobu u magistrátního soudu proti manželovi, který příkaz nedodrží. Umístění věci a zamezení časové ztráty při jejím urychlení se řídí zákonem č. 3005 o trestních soudech.

Manžel, který nedodržel ochranný příkaz, může být odsouzen k trestu odnětí svobody v délce tří až šesti měsíců“ (Laws Turkey, 2024).

Turecko se velmi často odkazuje na své vnitřní základní předpisy, které upravují úlohu příslušníků orgánů činných v trestním řízení při prevenci domácího násilí na ženách. Jsou zde stanoveny postupy a zásady, ze kterých je potřeba vycházet při provádění postupů. Mezi tyto předpisy patří především Ústava a její článek 10, článek 41 a článek 90 (Vatandas, 2024).

Poté základní legislativa, jako jsou turecký občanský zákoník (TMK), turecký trestní zákoník (TCK), trestní řád (CMK) a pracovní právo (Vatandas, 2024).

Dále se domácímu násilí a jeho prevenci věnuje článek 14 obecního zákona č. 5393, který ukládá obcím s více než 100 000 obyvateli povinnost otevřít azylové domy, zákon č. 5726 o ochraně svědků, zákon č. 5395 o ochraně dětí, zákon o organizaci a povinnostech četnictva, nařízení o otevření a provozu penzionů pro ženy zveřejněné v Úředním věstníku ze dne 5. ledna 2013 pod číslem 28519, nařízení o zásadách a postupech týkajících se opatření na ochranu svědků, která mají přijmout státní zastupitelství a soudy, nařízení o soudním vymáhání práva, nařízení o zatýkání, zadržování a přijímání výpovědí, oběžník předsedy vlády č. 2006/17 o opatřeních, která mají být přijata k prevenci násilí na dětech a ženách a vražd ze cti, oběžník ministerstva vnitra č. 2007/6 o koordinaci opatření k prevenci násilí na cti a vražd ze cti, oběžník ministerstva vnitra č. 2010/10 o ochraně a podpoře lidských práv žen a dívek, směrnice o povinnostech, oprávněních a odpovědnosti četnictva při potírání domácího násilí, násilí na ženách a trestných činů mladistvých a Etický kodex pro orgány činné v trestním řízení (Vatandas, 2024).

Turecký občanský zákoník z roku 1926 byl přijat jako součást širšího procesu modernizace a sekularizace tureckého právního systému. Tento zákoník obsahoval řadu ustanovení, která odrážela dobovou patriarchální mentalitu, a proto byl během let postupně novelizován, aby lépe odpovídal principům rovnosti pohlaví a lidských práv. Ústavní soud zrušil článek 159, který vyžadoval souhlas manžela, aby mohla vdaná

žena pracovat mimo domov. Tímto rozhodnutím byla odstraněna jedna z významných překážek ženské ekonomické nezávislosti. Soud zrušil tyto články, které se týkaly cizoložství a které diskriminovaly ženy tím, že stanovovaly přísnější tresty pro ženské cizoložství ve srovnání s mužským. Toto rozhodnutí bylo v souladu s principy rovnosti pohlaví a ustanoveními Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen (CEDAW). Bylo umožněno, aby ženy používaly své dívčí příjmení vedle příjmení svého manžela, čímž se posílily jejich identita a autonomie (Esen, 2012, s. 19–22).

Nový občanský zákoník, který vstoupil v platnost 1. ledna 2002, přinesl další významné reformy směřující k rovnosti pohlaví. Nový zákoník zrušil ustanovení, které označovalo manžela za hlavu rodiny, a místo toho stanovil, že manželé mají v manželství rovné postavení. Tento krok odstranil hierarchickou strukturu v rodině a podpořil rovnost při rozhodování. Věk pro uzavření manželství byl sjednocen na osmnáct let pro oba manžele. Tato změna chránila dospívající dívky před předčasnými sňatky a umožnila jim více času na vzdělávání a osobní rozvoj. Reformy občanského zákoníku byly do značné míry výsledkem úsilí ženských nevládních organizací, které se snažily odstranit genderovou nerovnost v tureckém právním systému. Ačkoli tyto změny představují významný krok směrem k rovnosti pohlaví, některé tradiční koncepty a praktiky přetrvávají. Navzdory těmto reformám přežívají některé tradiční koncepty islámského práva, které mohou bránit plné rovnosti pohlaví. Reformy tureckého občanského zákoníku z roku 2002 byly zásadním krokem k odstranění genderové předpojatosti a posílení rovnosti pohlaví. Přestože se jedná o významné pokroky, je stále potřeba pokračovat v úsilí o zajištění skutečné rovnosti a ochrany práv žen ve všech oblastech života (Esen, 2012, s. 19–22).

Turecký trestní zákoník, přijatý v roce 1926 a inspirovaný italským občanským zákoníkem, byl součástí širšího úsilí kemalistické elity o zavedení moderního sekulárního režimu v Turecku. Tímto krokem se Turecko stalo první zemí s muslimskou většinou, která zavedla právní systém nezaložený na islámské jurisprudenci, což bylo v té době velmi radikální a kontroverzní. I přes své revoluční aspekty obsahoval zákoník z roku 1926 některé nedostatky, zejména pokud jde o zacházení se ženami a jejich práva. Sexualita žen byla vnímána jako ohrožení morálky a cti jejich manželů nebo otců. To se odráželo ve způsobu, jakým byly řešeny sexuální zločiny, které byly považovány spíše za zločiny proti rodinné cti nebo veřejné mravnosti než za útoky na integritu a práva jednotlivých žen. Sexuální zločiny proti

ženám nebyly považovány za zločiny proti jednotlivci, ale spíše proti mužům v jejich životech (manželé nebo otcové) či proti společnosti jako celku. Starý zákoník umožňoval pachatelům znásilnění a únosu vyhnout se trestu, pokud se oženili se svými oběťmi. S cílem změnit tyto zastaralé a patriarchální pohledy byla v letech 2003 a 2004 zahájena masivní kampaň za komplexní reformu trestního zákoníku. Výsledkem byl nový turecký trestní zákoník, který vstoupil v platnost 1. června 2005 a který obsahoval řadu důležitých reforem (Esen, 2012, s. 22–24).

Nový zákoník již nevnímá sexuální trestné činy jako útoky na rodinnou čest nebo veřejnou mravnost, ale jako „sexuální chování, které porušuje něčí tělesnou nedotknutelnost“. Tento posun uznává práva a autonomii žen. Osobám, které se dopustí sexuálního trestného činu, jsou udělovány vyšší tresty odnětí svobody, čímž se zvyšuje ochrana obětí. Pokud je sexuální trestný čin spáchán na manželce, závisí výsledek a trestní stíhání na stížnosti oběti, což je důležitý krok k uznání práv žen i uvnitř manželství. Zrušení snížení trestu pro pachatele vražd na základě zvyku a jejich zařazení mezi přitěžující okolnosti vedoucí k doživotnímu trestu je dalším významným pokrokem. Domácí násilí na manželovi nebo rodinném příslušníkovi je nyní trestným činem, za který hrozí tři až osm let vězení. Tímto opatřením se zvyšuje ochrana obětí domácího násilí. Reformy nového trestního zákoníku z roku 2005 představují zásadní krok k uznání práv a autonomie žen v Turecku. Tím, že sexuální a domácí násilí bylo redefinováno jako zločiny proti jednotlivcům, a ne proti rodině nebo veřejné morálce, se zlepšila ochrana práv žen. Tyto změny odrážejí širší snahu o změnu patriarchální mentality a posílení rovnosti pohlaví v turecké společnosti (Esen, 2012, s. 22–24).

Přestože nové zákony představují významný pokrok, jejich implementace v praxi často představuje výzvu. Kritici poukazují na potřebu důslednějšího vymáhání těchto zákonů a dalšího zvyšování povědomí o právech žen, aby byly změny účinněji realizovány a aby se skutečně změnila společenská mentalita vůči genderové rovnosti. Reformy tureckého trestního zákoníku z roku 2005 byly klíčové pro uznání a ochranu práv žen. Přesto je nutné pokračovat v úsilí o zajištění efektivní implementace těchto reforem a dalšího boje proti patriarchálním strukturám i mentalitě, které stále ovlivňují tureckou společnost (Esen, 2012, s. 22–24).

4.6 Pomoc v Turecku

Státní podpora v boji proti domácímu násilí přichází v podobě asistenčních a institucionálních služeb. Institucionální služby v boji proti násilí na ženách poskytují ministerstvo rodiny, práce a sociálních věcí, ministerstvo vnitra, ministerstvo zdravotnictví, ministerstvo spravedlnosti a další příslušná ministerstva, obce, advokátní komory a nevládní organizace.

Azylové domy pro ženy – „útulky“. Azylové domy mají povinnost vykonávat a koordinovat ochranné, preventivní, vzdělávací a progresivní činnosti v oblasti sociálních služeb a poskytují poradenské a rehabilitační služby. Staly se tak výkonnými institucemi v držení provinční organizace. Azylové domy pro ženy jsou zařízeními sociálních služeb s možností přenocování, aby ženy, které se staly oběťmi fyzického, citového, sexuálního, ekonomického nebo verbálního zneužívání či násilí, mohly dočasně někde ubytovat, případně i s dětmi. V nenásilném prostředí mohou opět udržovat zdravé vztahy, vykonávat profesionální práci a následně, poté co se postaví na vlastní nohy, mohou dům opustit a žít svůj vlastní život v souladu se svými požadavky. Součástí penzionů jsou doplňkové služby, jako jsou zajištění bezpečnosti, poradenství, psychologická, právní, lékařská a vzdělávací pomoc, materiální pomoc, pomoc při vyplácení příspěvků, pečovatelské služby, odborné kurzy, skupinové práce, stipendia pro děti i společenské a umělecké aktivity. První veřejné ženské penziony byly otevřeny v roce 1990 v Izmiru a Ankaře pod Agenturou pro sociální služby a péči o děti. V současné době funguje po celé zemi 144 penzionů s kapacitou 3 454 osob. Z nich 110 je přímo podřízeno ministerstvu pro rodinu, práci a sociální služby, jeden pod Generálním ředitelstvím pro řízení migrace ministerstva vnitra, jeden pod nevládní organizací a 32 pod obcemi (Koçoğlu, 2019, s. 79–80).

Zákon č. 6284, přijatý v Turecku, výrazně posílil ochranu obětí násilí a vedl k vytvoření a rozšíření služeb a opatření na podporu obětí, zejména žen a dětí. Tento zákon a následné iniciativy i programy se zaměřují na poskytování komplexní pomoci a ochrany, zahrnující jak krátkodobé, tak dlouhodobé podpůrné služby. Střediska VPM (centra na ochranu obětí násilí) začala poskytovat své služby po přijetí zákona č. 6284. Tato centra nabízejí širokou škálu podpůrných služeb, krátkodobé ubytování a bezpečné ubytování pro oběti násilí. Poskytují dočasnou finanční podporu pro oběti, dále též psychologické, právní a sociální poradenství. Pečují o děti, poskytují právní a lékařskou pomoc, stipendia na vzdělávání dětí a podporu při hledání zaměstnání. Do

listopadu 2018 sloužila centra VPM ve 79 provinciích, jejich služby využilo 353 268 osob, z toho 271 058 žen, 23 374 mužů a 58 836 dětí (Koçoğlu, 2019, s. 79 až 85).

Horká linka ALO-183 funguje jako psychologická, právní a ekonomická poradenská linka pod ministerstvem rodiny, práce a sociálních věcí. Poskytuje informace o právech a dostupných službách pro ženy a děti vystavené násilí. S ohledem na naléhavost situace je vyzooměn příslušný zásahový tým a/nebo orgán činný v trestním řízení dané provincie, aby zásah proběhl co nejdříve. Linka je k dispozici 24 hodin sedm dní v týdnu a je bezplatná. Služby jsou dostupné také v arabštině a kurdštině, včetně možnosti komunikace prostřednictvím SMS a 3G pro osoby se sluchovým postižením (Koçoğlu, 2019, s. 79–85).

Za účelem prevence násilí a ochrany obětí byly zavedeny elektronické monitorovací systémy. Tyto systémy zahrnují elektronické náramky, které se používají k monitorování pachatelů násilí. Oběti násilí je poskytována „jednotka oběti“ a pachateli násilí je aplikován „elektronický náramek“. Monitorování je prováděno elektronickým monitorovacím střediskem v režimu 24/7. V případě porušení je ochrana oběti zajištěna zásahem příslušného orgánu činného v trestním řízení. Paniková tlačítka umožňují obětem rychle upozornit na nebezpečí. Systém monitorování a sledování je prováděn centrem elektronického monitorování v režimu 24/7. Technické postupy sledování jsou prioritně uplatňovány v případech, kdy existuje vysoké riziko ohrožení života, kdy je oběť ohrožena, nebo v případech častého porušování předchozích opatření. Kromě toho – vzhledem k tomu, že tento systém nelze sám o sobě považovat za dostatečný z hlediska zajištění bezpečnosti osoby – mohou být v případě potřeby spolu s technickým sledováním uplatněna různá bezpečnostní opatření (Koçoğlu, 2019, s. 79–85).

Mobilní aplikace Women Support Mobile Application (WSMA) a aplikace „Red-Light“ byly vyvinuty k podpoře žen a prevenci násilí. WSMA je oficiální aplikace pro nouzové hlášení a okamžitý zásah. Poskytuje lokalizační služby a přímý kontakt s policií. Po zadání jejího identifikačního čísla Turecké republiky se aplikace aktivuje po zadání aktivačního kódu poskytnutého Ředitelstvím pro bezpečnost. V nouzových situacích se aktivací lokalizačních služeb mohou ženy, které se staly oběťmi domácího násilí nebo násilí na ženách, dovolat na tísňovou linku policie 155 a je zajištěn zásah nejbližšího stacionárního nebo hlídkujícího útvaru policie v místě volání. „Red-Light“ umožňuje

ženám stisknutím tlačítka zavolat třem kontaktním osobám nebo odeslat textovou zprávu zatřesením telefonem. Informuje také o zákonných právech a dostupných službách. Horkou linku pro oběti domácího násilí zavedly noviny Hürriyet v roce 2003 a od roku 2014 je spravována Tureckou federací ženských sdružení (TWAF). Linka je dostupná 24 hodin denně sedm dnů v týdnu a podporuje kurdský i arabský jazyk. Oběti násilí nebo jeho svědci mohou volat na bezplatná čísla (Koçoğlu, 2019, s. 79–85).

Projekt Poppy je realizován Ankarskou advokátní komorou. Projekt se skládá ze 45 vedoucích právníků a 221 dobrovolných právníků, kteří absolvovali speciální školení o násilí, jímž trpí děti a ženy vystavené fyzickému, psychickému, ekonomickému a sexuálnímu násilí. Centrum poskytuje v případě potřeby také pomoc psychologů a sociálních pracovníků a je dostupné 24 hodin denně sedm dní v týdnu. V centru Poppy je veden pohovor s průvodcem právníkem, po němž je v závislosti na incidentu, který oběť zažila, určen příslušný právní prostředek. Pokud oběť nemá přístup k ubytování, centrum vyvíjí potřebnou iniciativu k navázání kontaktu s příslušnou institucí pro přidělení ubytování oběti a jejím případným dětem (Koçoğlu, 2019, s. 79–85).

Kromě státní podpory se v Turecku angažuje UNFPA, která nyní realizuje 7. program ve spolupráci s národními a místními vládními institucemi, nevládními organizacemi, univerzitami a soukromým sektorem na podporu rovnosti žen a mužů, boje proti násilí na základě pohlaví a zapojení mužů a chlapců do podpory rovnosti žen a mužů, zejména prostřednictvím zvyšování povědomí, sběru dat a rozvoje kapacit.

UNFPA realizuje Akční plán na roky 2021–2025. Plán je zaměřen na posílení institucionální kapacity veřejných organizací a organizací občanské společnosti v oblasti prosazování rovnosti žen a mužů. Cíle bude dosaženo v rámci spolupráce s organizacemi občanské společnosti a s univerzitami, zároveň bude využit politický dialog a technické pomoci v oblastech, které jsou dány jako cíle.

Jako cíle byly stanoveny následující: zlepšení standardních operačních postupů vlády, organizací občanské společnosti a soukromého sektoru v oblasti podpory posílení postavení žen na národní i místní úrovni; zlepšení kapacity lidských zdrojů vlády, organizací občanské společnosti a soukromého sektoru v oblasti prosazování práv žen na celostátní i místní úrovni, prevence a ochrany před násilím na ženách; podpora koordinace víceodvětvových služeb mezi organizacemi, které se zabývají právy žen, násilím na ženách a ochranou žen, posilováním postavení mládeže a dospívajících,

prevencí předčasných a nucených sňatků, a to prostřednictvím rozvoje cest pro předávání informací a vytvoření koordinačních mechanismů; podpora socioekonomického posílení skupin se zvláštními potřebami (UNFPA, 2024).

5 KOMPARACE

Na základě již zjištěných skutečností v práci budu v této kapitole porovnávat Českou republiku a Turecko.

5.1 Česká republika vs. Turecko

Česká republika je vnitrozemský stát, který v historickém kontextu prošel velkým vývojem. V České republice se za dobu její existence – ať už v době, kdy zde vládly různé panovnické dynastie, nebo v časech federálního Československa či protektorátu – vystřídal celá řada ideologií. Jednou z těch s nejdelším trváním, která nás jako společnost formovala nejvíce, byl komunismus. Komunistická společnost v Československu byla charakterizována výraznými změnami ve všech oblastech života: autoritářskou kontrolou, centralizovaným hospodářstvím a snahou o vytvoření rovnostářské společnosti. Avšak tyto snahy bývaly často provázeny potlačováním svobod, ekonomickou neefektivitou a sociálními problémy.

V historii měla Komunistická strana Československa (KSČ) monopol na politickou moc. Ostatní politické strany byly buď zrušeny, nebo začleněny do Národní fronty, která byla zcela pod kontrolou KSČ. Bezpečnostní složky, jako Státní bezpečnost (StB), hrály klíčovou roli v potlačování opozice a sledování obyvatelstva. Byly běžné politické procesy, zatýkání a věznění disidentů. Veškerá média byla kontrolována státem, a to včetně tiskovin, rozhlasu, televize a filmu. Byla prováděna přísná cenzura a propaganda sloužila k šíření ideologie KSČ. Veškeré hospodářství bylo řízeno státem prostřednictvím pětiletých plánů. Soukromé podnikání bylo prakticky zlikvidováno. Průmyslové podniky, banky, velkoobchody a pozemky byly znárodněny. Stát poskytoval širokou škálu sociálních služeb, včetně bezplatného zdravotnictví a vzdělávání. Důraz byl kladen na rovnost a odstranění třídních rozdílů, i když to vedlo k omezení individuálních svobod a motivace.

Důraz byl kladen na kolektivní hodnoty a komunitní život. Individuální iniciativy byly často potlačovány ve prospěch kolektivního zájmu. Svoboda slova, shromažďování a pohybu byla značně omezena. Cestování na Západ bylo velmi obtížné a bylo potřeba speciální povolení. Vzdělávací systém byl přizpůsoben k šíření komunistické ideologie. Důraz byl kladen na politickou indoktrinaci a povinné členství v organizacích, jako byly SSM (Socialistický svaz mládeže) nebo Pionýrská organizace SSM. Umění a kultura

byly přísně kontrolovány a cenzurovány. Socialistický realismus byl propagován jako hlavní umělecký směr. Někteří intelektuálové a umělci se stavěli proti režimu a šířili své myšlenky prostřednictvím samizdatu (nelegálně vydávaných tiskovin) a ilegálních aktivit. Navzdory politickým represím existovaly snahy o zachování národní a kulturní identity, což se projevilo například v hudbě, literatuře a divadle.

Režim podporoval zaměstnanost žen a rovnost pohlaví, což vedlo k vyššímu zapojení žen do pracovního procesu a veřejného života. Výstavba panelových sídlišť a rozvoj infrastruktury byly klíčové pro uspokojení potřeb zvyšujícího se počtu obyvatelstva. Bylo běžné, že některé spotřební zboží bylo nedostatkové a muselo se na něj čekat ve frontách nebo shánět je prostřednictvím známostí.

Turecko je přímořský stát, který se v porovnání s Českou republikou ideologicky příliš neměnil. Někdy do 19. století se v Turecku držel sultanát, následně se ale Turecko chtělo stát demokratickým státem podle vzoru Západu. V době, kdy v někdejších Československu panoval komunistický režim a směřovalo se na Východ, Turecko, které má geograficky blíže k Rusku, směřovalo k západním hodnotám. Turecká společnost klade velký důraz na rodinné hodnoty a tradiční role pohlaví, i když modernizace a urbanizace tyto tradice postupně mění.

Vzdělání je vysoce ceněno, a to jak v sekulárních, tak v náboženských institucích. Urbanizace a ekonomické změny vedly k větší účasti žen na trhu práce. Turecko má bohatou kulturní scénu, včetně filmu, hudby a literatury. Média však čelí silné státní kontrole a cenzuře, zejména po pokusu o převrat v roce 2016.

Z historického hlediska byla osmanská společnost mnohonárodnostní a multikulturní. Vláda podporovala islámské právo (šaría), ale také poskytovala autonomii různým náboženským a etnickým komunitám. Atatürk zavedl řadu sekulárních a modernizačních reforem, jako byly zrušení chalífátu, zavedení latinského písma, rovnost pohlaví a industrializace. Byla zavedena řada reforem, které měly za cíl sekularizovat a modernizovat tureckou společnost. Byly zrušeny náboženské školy a mnoho tradičních osmanských institucí bylo nahrazeno moderními státními strukturami. Atatürkovy reformy zahrnovaly zlepšení postavení žen, včetně volebního práva (1934), přístupu ke vzdělání a zrušení polygamie. Kemalistské reformy radikálně změnilly tureckou společnost, přičemž důraz byl kladen na sekularizaci, vzdělání a ekonomický rozvoj.

Turecko zažilo ale i několik vojenských převratů (1960, 1971, 1980), které vedly k politické nestabilitě a častým změnám vlády. V 60. a 70. letech se turecká ekonomika postupně transformovala z agrární na více industrializovanou, což vedlo k migraci z venkova do měst. Bylo zaznamenáno rostoucí napětí mezi sekulárními a náboženskými skupinami, stejně jako mezi levicovými a pravicovými politickými frakcemi. Po vojenském převratu v roce 1980 byly zavedeny neoliberalní ekonomické reformy, které měly za cíl otevřít tureckou ekonomiku globálnímu trhu a snížit roli státu v hospodářství. Navzdory oficiální sekularizaci začal islám hrát stále větší roli v turecké politice a společnosti, zejména s tím, jak přibývalo islamistických politických stran.

Nyní je ve vedení státu AKP pod vedením Recepta Tayyipa Erdoğan, která zavedla řadu politických i ekonomických reforem, které vedly k výraznému hospodářskému růstu, ale také ke zhoršení svobody tisku a politických svobod. Turecká společnost se stala polarizovanou mezi modernizujícími, sekulárními vrstvami a konzervativními, náboženskými skupinami. AKP podporovala konzervativní hodnoty a islám ve veřejném životě. Byly učiněny některé kroky ke zlepšení práv menšin a žen, ale také došlo k častým střetům a kontroverzím, zejména kolem práv LGBT-komunity a práv kurdské menšiny. Moderní Turecko je místem, kde se střetávají tradice a modernita, sekularismus a náboženství, což vytváří jedinečný a někdy napjatý sociální a politický kontext.

5.2 Náboženství České republiky vs. v Turecku

Náboženství v České republice prošlo během posledního století značnými změnami. Historicky byla česká společnost převážně katolická, avšak vlivem politických, sociálních a kulturních změn se oblast náboženství výrazně změnila. Křesťanství, zejména katolicismus, bylo dominantním náboženstvím v českých zemích už od středověku. Významným náboženským hnutím bylo husitství v 15. století, které bylo jedním z prvních velkých evropských reformních hnutí. Po bitvě na Bílé hoře v roce 1620 začala rekatolizace českých zemí pod vládou Habsburků. V 18. století osvícenství přineslo myšlenky náboženské tolerance a kritiky církve. V 19. století se objevilo několik protestantských církví. Po vzniku Československa v roce 1918 se zvýšila náboženská pluralita, ale katolicismus zůstal dominantní.

Komunistický režim prosazoval ateismus a omezoval činnost církví. Mnoho kostelů bylo zavřeno, církevní školy byly zrušeny a náboženské aktivity byly přísně

kontrolovány. Řada kněží i jiných náboženských vůdců byla v době komunismu perzekvována, uvězněna, nebo byli tito lidé nuceni vykonávat sekulární zaměstnání. Po takzvané sametové revoluci přišlo obnovení náboženské svobody a církve mohly opět svobodně fungovat. Byly navraceny některé církevní majetky, jež byly za komunistického režimu zestátněny. Vznikla větší náboženská pluralita s rozvojem menších náboženských komunit, včetně protestantských církví, pravoslavné církve, judaismu a dalších.

V tuto chvíli je Česká republika jednou z nejvíce sekulárních zemí na světě. Podle sčítání lidu v roce 2011 se více než 34 % obyvatel označilo za nevěřící a dalších 44 % neuvedlo žádné náboženské vyznání. Katolicismus zůstává největší náboženskou komunitou, ale počet praktikujících katolíků klesá. Mnoho lidí se hlásí k církvi formálně, ale neúčastní se pravidelně bohoslužeb. Existují také menší náboženské skupiny, včetně protestantských církví (např. Českobratrská církev evangelická), pravoslavné církve, židovské komunity a rostoucí muslimské komunity.

I když mnoho Čechů není nábožensky aktivních, kulturní a historické tradice křesťanství, jako jsou Vánoce a Velikonoce, zůstávají důležité. Sekularismus a oddělení církve od státu jsou důležitými aspekty české společnosti. Náboženství hraje malou roli v každodenním životě většiny Čechů. Česká republika je obecně nábožensky tolerantní země s nízkou mírou náboženského napětí. Pokračuje snižování počtu lidí, kteří se aktivně účastní náboženských obřadů a aktivit. Stoupá zájem o alternativní duchovní a náboženské praktiky, například buddhismus, hinduismus, new age a další. Česká společnost se tak vyznačuje výrazným sekularismem a nízkou náboženskou angažovaností, což ji odlišuje od mnoha jiných zemí s křesťanskou historií.

Náboženství v Turecku hraje významnou roli v kulturním a společenském životě země. Turecko je převážně muslimskou zemí. Většina obyvatel (asi 99 %) se hlásí k islámu, přičemž převážná část (asi 85–90 %) patří k sunnitskému islámu. Menší skupina (asi 10–15 %) se hlásí k šíitskému islámu, zejména k alevitismu. Islám v Turecku je již z dob Osmanské říše, která byla islámským státem, kde islám hrál klíčovou roli v politice, právu i každodenním životě. Sultanát byl také chalífátem, což znamenalo, že sultán byl považován za duchovního vůdce všech muslimů. Po pádu Osmanské říše a vzniku Turecké republiky v roce 1923 Mustafa Kemal Atatürk zahájil rozsáhlé sekulární reformy. V roce 1928 byla z ústavy odstraněna státní náboženská příslušnost a roku 1937 byla sekularizace formálně zavedena jako jeden z klíčových principů státu.

Atatürkova vize moderního Turecka zahrnovala přísné oddělení náboženství od státu. Byly zakázány náboženské školy, zrušen chalífát, islám byl odstraněn jako státní náboženství a byla založena Diyanet (Prezidentství náboženských záležitostí), která dohlíží na náboženské záležitosti a zajišťuje, aby náboženství zůstalo pod kontrolou státu. Od konce 20. století a počátku 21. století se islám postupně vrací do veřejného a politického života. Tento trend je spojen s nástupem Strany spravedlnosti a rozvoje (AKP) vedené Recepem Tayyipem Erdoğanem, která je u moci od roku 2002.

Křesťanství, které má v regionu starodávné kořeny, je dnes v Turecku menšinovým náboženstvím. Křesťanské komunity zahrnují řeckou pravoslavnou církev, arménskou apoštolskou církev, syrskou pravoslavnou církev a malou katolickou komunitu. Turecko má také malou, ale historicky významnou židovskou komunitu, která se skládá hlavně ze sefardských Židů, kteří přišli do Osmanské říše po vyhnání z Španělska v roce 1492.

Většina muslimů v Turecku praktikuje základní pilíře islámu: vyznání víry (šaháda), modlitba (salát), půst během měsíce ramadánu (sawm), almužna (zakát) a pouť do Mekky (hadždž). Ramadán je v Turecku široce dodržován a je doprovázen půstem, modlitbami a rodinnými setkáními. Na konci ramadánu se slaví svátek Íd al-Fitr, který je jedním z nejvýznamnějších náboženských svátků. Turecko se snaží udržovat rovnováhu mezi sekularismem a náboženskou svobodou. Přestože je náboženská svoboda garantována ústavou, existují zprávy o diskriminaci a obtěžování příslušníků náboženských menšin. Role náboženství v politice je stále předmětem debat. AKP byla kritizována za snahu o islamizaci politiky a vzdělávání, což vede k obavám o budoucnost sekularismu v Turecku. Náboženství v Turecku je složitou směsicí historických, kulturních a politických faktorů. Zatímco islám je dominantní, Turecko má bohatou historii náboženské rozmanitosti a sekularismu, což formuje jeho současnou náboženskou a politickou scénu.

5.3 Problematika domácího násilí v České republice vs. v Turecku

Domácí násilí je závažným a komplexním problémem, který ovlivňuje mnoho lidí v České republice. Tato problematika zahrnuje fyzické, psychické, sexuální a ekonomické násilí mezi blízkými osobami. Domácí násilí v ČR postihuje převážně ženy, ale oběťmi mohou být také muži, děti a senioři. Podle různých průzkumů a statistik zažívá nějakou formu domácího násilí značný podíl obyvatelstva. Nejčastější formy zahrnují fyzické násilí (bití, škrcení), psychické násilí (urážky, vyhrožování),

sexuální násilí (nucení k pohlavnímu styku) a ekonomické násilí (kontrola financí, omezování přístupu k penězům). Domácí násilí nebývá ve všech případech hlášeno, zejména ze strachu z následků, z důvodu studu nebo nedůvěry v systém. Mnoho obětí nenahlásí násilí z obav, že nebudou dostatečně chráněny. Domácí násilí má dlouhodobé fyzické i psychické následky na oběti, včetně posttraumatické stresové poruchy (PTSD), úzkostí, depresí a dalších zdravotních problémů.

Velkou pomoc v této problematice představuje Policie ČR, která má pravomoc vykázat násilnou osobu z domácnosti až na 10 dnů, což se snad v dohledné době změní na 14 dnů. Během této doby má oběť čas požádat o další ochranná opatření. V tom případě do této záležitosti zasahují soudy a justiční systém. Kromě PČR v případě dětských obětí nebo dětských účastníků vstupuje do pomoci OSPOD, ten zajišťuje ochranu práv dětí v různých oblastech, včetně ochrany před zneužíváním, zanedbáváním a týráním. Poskytuje rodinám poradenství a podporu při řešení problémů týkajících se výchovy a péče o děti. Pomáhá rodičům při zvládání výchovných problémů a nabízí podporu při rodinných konfliktech. V případě ohrožení dítěte může OSPOD zasáhnout a zajistit, aby dítě bylo umístěno do bezpečného prostředí, například do pěstounské péče nebo dětského domova. Spolupracuje s dalšími institucemi, jako jsou školy, zdravotnická zařízení a policie, aby zajistil komplexní ochranu dítěte.

Česká republika, spíše tedy neziskové organizace, se snaží o prevenci a osvětu. Různé programy a kampaně jsou zaměřeny na prevenci domácího násilí, zvýšení povědomí o problému a vzdělávání veřejnosti o dostupné pomoci. Spolupráce mezi policií, zdravotnickými zařízeními, školami a neziskovými organizacemi je klíčová pro efektivní řešení a prevenci domácího násilí.

Problematika domácího násilí je v Turecku závažným a rozšířeným problémem, který ovlivňuje životy mnoha žen a dětí. Navzdory snahám o legislativní změny a zlepšení situace je domácí násilí stále hluboce zakořeněno v turecké společnosti. Oficiální statistiky ukazují, že Turecko má vysokou míru nahlášených případů domácího násilí. Avšak značná část jich zůstává neohlášena z různých důvodů, včetně sociálního tlaku, strachu z represí, nedostatečné důvěry v policii nebo nedostatku dostupných služeb pro oběti. Určité kulturní faktory a tradice mohou přispívat k udržování domácího násilí. Například patriarchální struktury, kde je důraz kladen na autoritu mužů a poslušnost žen, mohou vést k toleranci násilí v rodině.

I přes zavedení legislativních opatření, jako je turecký zákon o ochraně rodiny a prevenci násilí vůči ženám, stále existují mezery a nedostatky v právním rámci týkajícím se domácího násilí. Někteří kritici tvrdí, že nedostatečná ochrana obětí a nedostatečné stíhání pachatelů přispívají k vysoké míře násilí. Mnoho žen zůstává v násilných vztazích z důvodu ekonomické závislosti na svých partnerech. Nedostatek finanční nezávislosti může obětem znemožnit opustit násilné prostředí a hledat pomoc. Domácí násilí je v turecké společnosti stigmatizováno a oběti se často potýkají s tlakem a odsuzováním ze strany rodiny, přátel nebo společnosti jako celku. To může oběti odrazovat od hledání pomoci a nahlášení násilí.

V Turecku existuje nedostatek dostupných služeb pro oběti domácího násilí, včetně útočišť, poradenství a právní pomoci. To znamená, že mnohé oběti nemají přístup k podpoře nebo ochraně. Celkově je boj proti domácímu násilí v Turecku složitý a vyžaduje komplexní přístup, zahrnující legislativní změny, prevenci, osvětu veřejnosti a poskytování dostupných služeb pro oběti.

5.4 Pomoc v České republice vs. v Turecku

V České republice je poskytována řada služeb a opatření pro oběti domácího násilí. Existují bezplatné telefonní linky, jako je linka 158 (nouzová linka pro oběti domácího násilí), kde mohou oběti získat pomoc a poradenství od odborníků.

Jsou k dispozici krizová centra a útočiště, která poskytují obětem domácího násilí dočasné ubytování, bezpečnostní opatření a psychologickou podporu. Obětem domácího násilí je poskytováno právní poradenství a zastoupení v soudních řízeních, včetně žádostí o ochranná opatření. Soudy mohou udělit ochranná opatření, jako jsou zákaz kontaktu s pachatelem, dočasné vyhoštění z domu a další opatření na ochranu obětí.

Obětem domácího násilí je k dispozici psychologická a sociální podpora, která může zahrnovat individuální konzultace, terapii a skupinová setkání. Policie poskytuje ochranu a pomoc obětem domácího násilí, včetně dočasného zajištění oběti a poskytnutí bezpečnostních opatření. Sociální služby mohou poskytnout obětem domácího násilí podporu a pomoc v oblasti bydlení, zaměstnání, finanční podpory a rehabilitace.

Tyto služby jsou nabízeny s cílem poskytnout obětem domácího násilí bezpečnost, podporu a pomoc při opuštění násilného vztahu a začlenění do bezpečného prostředí. Jsou financovány státem, obcemi a neziskovými organizacemi. Jsou dostupné zdarma, bez ohledu na finanční situaci obětí.

V České republice ale působí také několik neziskových organizací, které se zabývají problematikou domácího násilí a poskytují pomoc obětem, například Bílý kruh bezpečí, Rosa, Organizace Naděje, CEDV Doriana, proFem, Pod Svícnem a další, které nyní jsou ve veřejném prostoru nejvíce slyšet v záležitostech této problematiky a v prevenci. Jsou důležitým partnerem pro státní instituce a přispívají ke zlepšení situace obětí a k prevenci domácího násilí prostřednictvím osvěty a vzdělávání.

V Turecku existuje několik organizací a institucí, které poskytují pomoc obětem domácího násilí. V zemi existuje síť krizových center a útulků, které poskytují bezpečné útočiště obětem domácího násilí. Tyto instituce nabízejí dočasné ubytování, psychologickou podporu, právní pomoc a další služby potřebné ke zvládnutí krize.

Ministerstvo rodiny, práce a sociálních služeb hraje klíčovou roli v boji proti domácímu násilí v Turecku. Poskytuje finanční prostředky na provoz krizových center a útulků, podporuje různé projekty zaměřené na prevenci a poskytování pomoci obětem násilí. Existují horké linky a telefonní linky, které poskytují nejen obětem domácího násilí, ale také jejich rodinám poradenskou a psychologickou podporu. Tyto služby jsou obvykle provozovány nevládními organizacemi a dobrovolníky. Turecká policie má speciální oddělení zaměřené na boj proti domácímu násilí. Tato oddělení vyšetřují případy domácího násilí, poskytují ochranu obětem a zajišťují, aby pachatelé byli postaveni před soud. Navzdory existenci těchto institucí a organizací stále přetrvávají výzvy v boji proti domácímu násilí v Turecku, včetně nedostatku finančních prostředků, nedostatečné osvěty veřejnosti i kulturních bariér bránících ženám hledat pomoc. Nicméně vláda i neziskové organizace pokračují v úsilí o zlepšení situace a poskytování pomoci obětem domácího násilí.

V Turecku působí různé neziskové organizace, které se specializují na pomoc obětem domácího násilí. Tyto organizace provozují krizová centra, poskytují právní pomoc, psychoterapii a další služby pro oběti: Mor Çatı Women's Shelter Foundation (Mor Çatı), Association for Solidarity with Women Laborers (KEDV), Purple Roof Women's Shelter Foundation (Mor Menekşe), Flying Broom Foundation (Uçan Süpürge), Association for the Prevention of Violence Against Women (KA.DER). Tyto organizace a mnohé další pracují na zmírnění dopadů domácího násilí v Turecku a poskytují důležitou podporu obětem. Nicméně navzdory jejich úsilí stále existují výzvy a bariéry v boji proti tomuto odsouzeníhodnému jevu v turecké společnosti.

5.5 Legislativa v České republice vs. Turecku

V České republice je problematika domácího násilí upravena řadou právních předpisů, které mají za cíl ochranu obětí a potrestání pachatelů. Máme zákon o Policii ČR, občanský zákoník, trestní zákoník, zákon o sociálně-právní ochraně dětí, zákon o násilí v rodině, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob, zákon o sociálních službách.

Tyto zákony a další právní předpisy tvoří rámec pro boj proti domácímu násilí v České republice a poskytují právní základ pro ochranu obětí i postih pachatelů. Je důležité, aby tyto zákony byly důsledně uplatňovány a aby obětem byla poskytována veškerá potřebná podpora a pomoc.

Mezinárodní legislativa v České republice hraje důležitou roli, protože poskytuje rámec a směrnice, které mohou být implementovány do vnitrostátních zákonů a politik.

Evropská úmluva o zabránění domácímu násilí a násilí vůči ženám (Istanbulská úmluva). Tato úmluva, kterou Česká republika ratifikovala v roce 2016, je mezinárodním právním nástrojem, který stanoví opatření k prevenci domácího násilí, ochraně obětí a potrestání pachatelů. Členské státy jsou povinny přijmout legislativní, preventivní a jiná opatření k implementaci ustanovení úmluvy.

Směrnice Evropské unie o obětech trestné činnosti. Tato směrnice zavazuje členské státy k poskytování vhodné podpory, ochrany a přístupu ke spravedlnosti pro oběti trestné činnosti, včetně obětí domácího násilí. Členské státy jsou povinny zajistit, aby oběti měly přístup ke službám, jako jsou poradenství, podpora a ochrana.

Rada Evropy: Doporučení o prevenci a potírání domácího násilí proti ženám a násilí v rodině. Tato doporučení poskytují rámec pro zavádění preventivních opatření, ochranu obětí a postih pachatelů domácího násilí. Členské státy jsou vyzvány ke přijetí opatření k boji proti domácímu násilí a zlepšení podpory a ochrany obětí.

V Turecku je legislativa týkající se domácího násilí upravena několika klíčovými právními předpisy a zákony, které mají za cíl ochranu obětí a potrestání pachatelů. Následuje přehled hlavních právních opatření a legislativy týkající se domácího násilí v Turecku: Zákon o ochraně rodiny a prevenci násilí v rodině. Tento zákon je klíčovým právním předpisem týkajícím se domácího násilí v Turecku. Stanoví opatření k ochraně obětí domácího násilí a poskytuje rámec pro prevenci a potrestání pachatelů. Zahrnuje

možnosti vydání ochranného příkazu, zákazů přístupu k oběti a další opatření k ochraně obětí.

Trestní zákoník. Obsahuje ustanovení týkající se trestných činů souvisejících s domácím násilím, jako jsou tělesné ublížení, sexuální násilí, vydírání a hrozby smrtí. Poskytuje rámec pro potrestání pachatelů domácího násilí a upravuje tresty za tyto činy.

Zákon o ochraně dětí. Tento zákon stanoví opatření k ochraně dětí před domácím násilím a zneužíváním. Obsahuje ustanovení o povinnosti hlášení podezření na týrání či zanedbávání dětí a poskytuje rámec pro ochranu a podporu dětských obětí.

Zákon o občanském právu. Obsahuje ustanovení týkající se práv jednotlivců a rodinného práva. Zahrnuje opatření k ochraně osobní integrity a práv obětí domácího násilí a stanoví podmínky pro rozvody a práva v manželství.

Zákon o sociálních službách. Tento zákon stanoví povinnosti a pravomoci sociálních pracovníků v oblasti domácího násilí a poskytování pomoci obětem. Obsahuje ustanovení o poskytování podpory a služeb pro oběti domácího násilí.

Tyto zákony a další právní předpisy tvoří rámec pro boj proti domácímu násilí v Turecku a poskytují právní základ pro ochranu obětí a postih pachatelů. Je důležité, aby tyto zákony byly důsledně uplatňovány a aby obětem byla poskytována veškerá potřebná podpora a pomoc.

Mezinárodní legislativa v Turecku zahrnuje několik klíčových mezinárodních dohod a úmluv, které Turecko ratifikovalo nebo s nimi úzce spolupracuje.

Istanbulská úmluva. Turecko bylo první zemí, která ratifikovala Istanbulskou úmluvu, klíčový mezinárodní dokument o prevenci domácího násilí a násilí vůči ženám. Úmluva stanovuje opatření k prevenci násilí, ochraně obětí a potrestání pachatelů. Turecko se tak zavázalo k poskytování ochrany obětem a k prosazování přísných opatření proti domácímu násilí, nicméně jak již víme, od úmluvy odstoupilo.

Doporučení Rady Evropy o prevenci a potírání domácího násilí proti ženám a násilí v rodině. Toto doporučení poskytuje rámec pro boj proti domácímu násilí a ochranu obětí v souladu s mezinárodními standardy lidských práv. Turecko bylo vyzváno ke přijetí opatření k prevenci domácího násilí a zlepšení podpory a ochrany obětí.

Směrnice Evropské unie o obětech trestné činnosti. I když Turecko není členem Evropské unie, spolupracuje s EU v oblasti práva a lidských práv. Směrnice EU o obětech trestné činnosti poskytuje rámec pro ochranu a podporu obětí domácího násilí v souladu s mezinárodními standardy. Tyto mezinárodní dohody a směrnice poskytují Turecku rámec pro boj proti domácímu násilí a ochranu obětí. Je důležité, aby Turecko dodržovalo své mezinárodní závazky a implementovalo opatření k prevenci domácího násilí a ochraně obětí v souladu s mezinárodními standardy.

5.6 Výsledek komparace

Při porovnávání České republiky a Turecka jsme mohli vidět, že se někdy setkávaly, někdy se státy úplně míjely, a naopak někdy si události a situace přehazovaly.

Zatímco Česká republika byla demokratická a následně „spadla“ do komunismu, Turecko bylo sultanát, který se změnil v demokracii, a komunismu se vyhýbalo obloukem. V době, kdy v České republice byly západní ideologie a západní styl života odmítány s tím, že to není nic dobrého, že to nejlepší je Východě, Turecko se snažilo co nejvíce do sebe nasát západ, jeho ideologie, způsob a styl života, ale i legislativu. Nyní jsme na tom obráceně, zatímco se Česká republika snaží v posledních letech přiblížit Západu, jak jen to jde, vedení Turecka se mu vzdaluje.

Oblast náboženství těchto dvou států asi ani nemusíme porovnávat. Zatímco v České republice převažují lidé bez vyznání, v Turecku je většina – nebojím se říci téměř všichni – islámského vyznání. Co můžeme porovnat, je způsob, jakým se náboženství drželo ve společnosti. Zatímco česká společnost postupně od vyznání upouštěla, ta turecká si své náboženství udržela. V českém případě jsme mohli vidět i dopad komunismu na náboženství a dohru poté, kdy se náboženství v České republice nepostavilo zpátky na nohy. Obzvláště to tradiční, které je postupně v české společnosti nahrazováno jinými a alternativními vírami. Turecko sice také zažívalo období krizí, kdy se vláda otřásala v základech, ale na síle ukotvení islámu se nic nezměnilo. Spousta českých lidí v souvislosti s náboženstvím mluví o situacích, které jim náboženství do určité míry ještě oddalují, většinou to jsou velmi radikální názory na společenské situace, ale jsou to i příběhy jedinců, kteří v rámci církve byli zneužíváni. Překvapivé je, že v Turecku jsou mnohem častější případy zneužívání, ale především případy vražd žen z náboženských důvodů, ale i tak je muslimská víra v turecké společnosti silnější než jakákoliv jiná víra u nás.

Co bylo překvapující, bylo zjištění, jak o postavení mužů a žen mluví Korán, tam jsme mohli vidět, že mnohá z hesel, která nyní hlásá muslimská víra a jež jsou s touto vírou spojována, jsou vyhnána do extrému námi lidmi. Podstata byla a je jiná, ale po ní už nikdo pátrat nebude.

Další oblast porovnání se soustředila na problematiku domácího násilí a řešení této problematiky ve společnosti. Tady asi ani nemusíme dlouho přemýšlet. Jasným vítězem v této oblasti je Česká republika, která je diskuzím o domácím násilí otevřená a která se nebojí přiznat, že tato problematika se u nás vyskytuje. Mohla by vláda České republiky dělat více? Určitě ano, stejně tak česká společnost by mohla být k problematice otevřenější a měla by více chtít se v této problematice vzdělávat. Přesto je Česká republika na tom více než dobře. Můžeme dohledat transparentní statistiky, které jasně vypovídají o situaci u nás. Data jsou veřejně, bezplatně dostupná na oficiálním statistickém úřadu, ale i na internetových stránkách, které se zajímají o tuto problematiku.

Poražený v této oblasti je úplný, ale úplný opak České republiky. Oficiální turecké úřady a vláda předstírají, že se jich problematika netýká, a jestliže přece jen ano, pak naprosto minimálně, protože mají přece svou vlastní vnitřní legislativu, která všechny oběti, především ženy a děti, ochrání. A právě proto za rok 2023 bylo v Turecku 385 žen zabito a 310 jich zemřelo za podezřelých podmínek. Totéž se týká chladného přístupu Turecka k vraždám ze cti. Turecko mělo našlápnuto velmi dobře, ale bohužel se svým momentálním vedením, které směřuje k extremistickému islámu a k vedení státu velmi silnou rukou bez rovnosti žen a mužů, to vypadá, že čísla obětí se budou každým rokem pouze zvyšovat.

Pomoc v této problematice je v obou státech poměrně přijatelná. Stání pomoc v České republice je docela uspokojivá, velkou roli v ní hrají Policie ČR, justice a OSPOD, ale bohužel většina českých žen a vlastně celkově oběti domácího násilí v českou justici nevěří. Velkou ránou pro oběti bylo nepřijetí Istanbulské úmluvy senátem. Ale možná více než nepřijetí Úmluvy zasáhly oběti důvody, proč ji nepřijmout. Velmi smutné a zarážející byly názory senátorů na celou problematiku domácího násilí, ale o to víc nás může těšit, že prošel návrh nového zákona, který není úplně dokonalý a propracovaný, tak jak by bylo záhodno, ale je to lepší než nemít nic. Nebo mít, být prvními, kdo ji podepíšou, a prvními, kdo úmluvu ratifikují, a pak pod novým vedením státu od smlouvy odstoupit, a to z důvodů, které v roce 2011 nebyly podstatné.

Turecko – přestože předstírá, že v zemi nepředstavuje domácí násilí tak velký problém – má poměrně dobrá opatření pro pomoc obětem. V zákoně má zakotveno, že ve městech musí být azylové domy pro ženy, navíc spustilo aplikaci na telefony pro ženy a existuje velké množství linek, kam se ženy mohou dovolat, a následně to bude řešeno i s policií. Proto je nepochopitelné, proč – když země podniká takovéto kroky k prevenci a pomoci – nepřiznává, jaká tamní situace ve skutečnosti je. V obou státech perfektně fungují neziskové organizace, které pomáhají obětem domácího násilí.

Poslední oblastí byla legislativa. Vnitřní legislativa státu je celkem slušná. V České republice by bylo záhodno mít zákon, který jasně specifikuje, co je domácí násilí, kdo jsou oběti, jak je to se sankcemi, ale třeba se jednou dočkáme. Je totiž vidět, že Česká republika je v této problematice aktivní. Za velkou výhru můžeme tedy považovat nový návrh zákona, který slibuje ujasnění a změny v této problematice. Na druhé straně je třeba si zde přiznat i velkou prohru v podobě nepřijetí Istanbulské dohody. Přesto jsme na tom lépe než Turecko, které v oblasti domácího násilí zažívá spíše prohry než výhry. Jednou z největších proher je odstoupení od Istanbulské úmluvy, přestože ji v roce 2011 představitelé této země podepsali a následně ratifikovali.

Na jedné straně jsou oba státy pokrokové a v oblasti domácího násilí činí kroky, na druhé straně to vždy něčím pokazí. V případě Turecka bych se nebála říci, že nejvíce to pokazila současná vláda země, která problematice nevěnuje tolik pozornosti, kolik by si – vzhledem ke statistickým číslům – zasloužila. Celkově turecká společnost nyní nezažívá zrovna nejlepší období, celkové napětí a neslučitelnost moderní společnosti s konzervativním stylem, který razí nynější vláda, zakládají na velké problémy do budoucna nejen v oblasti domácího násilí a postavení žen, ale i v dalších aspektech lidských práv.

ZÁVĚR

Domácí násilí je živé společenské téma, které je stále ovlivněno stereotypy přetrvávající ve společnosti. Jedná se o zlé nakládání s jiným člověkem. Nejčastěji se setkáváme s fyzickým domácím násilím, dále pak máme psychické domácí násilí, ekonomické domácí násilí a sexuální domácí násilí. Domácí násilí se pojí s týráním, které je základním vzorcem domácího násilí. Vznik domácího násilí je ovlivněno různými faktory jako nerovnost pohlaví, chudoba, alkohol a omamné psychotropní látky, popřípadě kriminální minulost pachatele. Velkou roli v případě sklonů k domácímu násilí hraje i sociální zázemí, ve kterém pachatel vyrůstal. Studiemi je prokázáno, že násilí na ženách a násilí v rodině se může dědit. Kromě bití se může domácí násilí vyznačovat sociální a ekonomickou izolací, slovními nadávkami a výhrůzkami. Domácí násilí je cyklický jev, který má jasné znaky a fáze, které na sebe navazují a opakují se. Některé fáze se v případě dlouhodobého domácího násilí mohou přeskočit, nejčastěji se jedná o fáze usmíření nebo klidu. Pachatelé bývají zpravidla muži kvůli jejich fyzické převaze a větší tendenci se prosazovat. Mužský pachatelé můžeme rozdělit na kobry a pitbuly. Každá skupina se vyznačuje jinými vlastnostmi, přístupy a způsoby domácího násilí. Kobry mají tendence k fyzickému násilí a jsou zdatní manipulátoři, zatímco pitbulové mají tendence k psychickému týráním partnerek, které se projevuje kontrolováním partnerky a výbuchy žárlivosti. Je časté, že mužští agresori mají masky před okolním světem, což zhoršuje situaci obětí, kterým nikdo nevěří. Neměli bychom opomenout, že i ženy mohou být agresory ve vztazích. Tato skupina pachatelů není tak častá a tolik medializovaná, a to i z důvodu nedostatku mužských obětí, které by šli čin nahlásit. Stejně jak u pachatelů i u obětí můžeme najít rozdělení, které klasifikuje oběti do skupin, dle jejich potřeb. Viktimizace obětí vede k odlišným psychickým reakcím a u obětí se může projevit PTSP, syndrom týrané ženy/týraného muže, EAN a další. Zatímco státní legislativa jsou v přístupech k domácímu násilí a k jeho penalizaci opatrné, mezinárodní legislativa je více aktivní. Státy, které jsou součástí Evropské unie a/nebo UN přijímají úmluvy a nařízení a zavazují se k jejich implementaci do vnitrostátních justičních systémů.

Česká republika je vnitrozemský stát v Evropě, který si během své existence prošel několika společenskými ale i mocenskými změnami. Největší přerod české společnosti byl z demokracie do komunismu, který zavedl svou ideologii a s tím i nová pravidla.

S komunismem přišlo snížení postavení církve a náboženství ve společnosti. Během doby komunismu a socialismu se v českých zemích využívala propaganda proti církvi a pro režim. Od této doby se náboženství v České republice nedostalo na vrchol, na kterém kdysi jednou byla. V tuto chvíli je v České republice okolo 20 % věřících a největší církví je římskokatolická církev. Česká společnost je ovlivněna historickým vývojem a dodnes můžeme vidět "následky". V české společnosti prochází největší změnou institut rodiny, který se z tradičního vzoru mění na netradiční, moderní pojetí vzoru rodiny. Ženy v české společnosti začínají být více emancipované a místo k rodinnému životu je to přitahuje ke kariéře a vzdělání. Velké změny v České republice jsou i v oblasti LGBTQ skupin, které vytváří nový vzor rodin a tím pádem i nový vzorec pro domácí násilí se kterým česká legislativa zatím nepočítá. Přístup k domácímu násilí v České republice je spíše vlažný. První výzkumy na toto téma začaly v 90. letech minulého století, což spustilo diskuze na toto téma v odborné ale i laické veřejnosti. Nyní máme v legislativě několik zákonů, které chrání oběti domácího násilí, ale stále nám chybí zákon, který by definoval domácí násilí. To tedy bylo do letošního roku, kdy vláda schválila nový návrh zákona domácího násilí, kde se dočkáme zakotvené definice domácího násilí. Z oblasti mezinárodních zákonů měla možnost Česká republika schválit přijetí Istanbulské úmluvy, ale nestalo se tak. K jejímu přijetí chyběly dva senátní hlasy.

Turecko je přímořský stát s dlouhou historií, která sahá až do doby před 50 000 lety. Z hlediska vládní moci bylo Turecko spíše stabilnější. Do 20. století byl v Turecku sultanát a následně nastoupila demokracie a republika, která s sebou přinesla velké sociální a státní změny. Turecko v období republiky mělo vzor v západních zemích, to se projevovalo například v legislativě. Reformy v Turecku se dotkly všech oblastí života, islám již nebyl stavěn na první místo v náboženství, na místo toho se Turecko stalo státem, které přijímá všechny druhy náboženství. Změny přinesly i jiné postavení žen ve společnosti, které motivovaly ženy k založení Tureckého svazu žen, který byl aktivní v několika sférách například i v politice. Turecko se od nového milénia začínalo vracet k konzervativním přístupům v životě i v politice. Nyní v Turecku vládně politická strana AKP na čele s prezidentem Erdoganem. Turecko omezuje demokratické svobody, potlačuje opozice i média a nyní čelí kritice pro porušování lidských práv, což můžeme vidět v přístupu k problematice domácího násilí. Pojem domácí násilí se v muslimských kulturách nepoužívá a existence tohoto fenoménu je spíše potlačována. I

přesto vzniklo vnitrostátní legislativní zabezpečení, které mělo za úkol ochránit oběti domácího násilí. Turecko bylo prvním státem, které podepsalo Istanbulskou úmluvu v roce 2011 a přijalo ji v roce 2012. V roce 2021 Turecko od Istanbulské úmluvy ustoupilo, protože oběti domácího násilí jsou dostatečně chráněny jejich vnitrostátní legislativou. V roce 2023 zemřelo v Turecku 385 žen, 128 dětí bylo sexuálně zneužíváno a 310 žen zemřelo za podezřelých okolností. Turecká společnost, především ženy, se snaží o co největší prevenci a ochranu, ale bohužel přístup nynější vlády jde proti nim. Značí o tom i nepotrestání mužů v případech vraždy ze cti, kdy jsou ženy a dívky zabity za “špatné chování“. Pachateli bývají většinou otcové, bratři nebo jiní mužský členi rodiny. Situace vražd ze cti je pod mezinárodním dohledem, ale odstoupení od Istanbulské úmluvy kontrolu zhoršilo.

Práci jsem zpracovala z českých odborných textů ale i z cizojazyčných, a to především v Turecké části, kdy dohledat informace o situaci v Turecku v českém jazyce je téměř nemožné. Závěrem můžeme říct, že oba státy svou formou bojují proti domácímu násilí, i tak ale zůstává tato problematika stále velmi neprozkoumaná především v Turecku. Legislativní rámec obou států je na vnitrostátní úrovni celkem dobrý. V mezinárodní úrovni je situace s přijetím úmluv horší. Oběti v obou státech mají možnosti pomoci jak od státu, tak od neziskových organizací, které se problematikou zajímají. Myslím si, že práce může být přínosná a že naplnila cíle, které jsem si na začátku nastavila.

LITERATURA

ČESKÁ LITERATURA

ADVOKÁTNÍ DENÍK, 2024. *Pouze 8 % obětí domácího násilí důvěřuje soudům, neziskovkám 90 %*. Online. 2. 1. 2024. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2024/01/23/pouze-8-obeti-domaciho-nasili-duveruje-soudum/>. [cit. 2024-05-28].

ASOCIACE SPOLEČENSKÉ ODPOVĚDNOSTI, 2024. *Istanbulská úmluva: největší mýty a proč ji Česko ještě neratifikovalo?* Online. 25. 1. 2024. Dostupné z: <https://www.spolecenskaodpovednost.cz/istanbulska-umluva-nejvetsi-myty-a-proc-ji-cesko-jeste-neratifikovalo/>. [cit. 2024-06-05].

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8.

ČT24 a ŠINDLEROVÁ, Denisa, 2024. *V Česku se loni narodilo zhruba 92 tisíc dětí, byl to jeden z nejslabších roků v historii*. Online. In: Česká televize. 7. 1. 2024. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/v-cesku-se-loni-narodilo-zhruba-92-tisic-deti-byl-to-jeden-z-nejslabsich-roku-v-historii-344718>. [cit. 2024-05-27].

ČTK a EPA, 2023. *Istanbulskou úmluvu podepsalo 45 států, sedm zemí včetně ČR chybí*. Online. 2. 7. 2023. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/07/istanbulskou-umluvu-podepsalo-45-statu-sedm-zemi-vcetne-cr-chybi/>. [cit. 2024-06-05].

ČTK, 2024. *Sněmovna schválila pro stejnopohlavní páry partnerství s většinou práv manželů*. Online. 28. 2. 2024. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2024/02/snemovna-schvalila-pro-stejnopohlavni-pary-partnerstvi-s-vetsinou-prav-manzelu/>. [cit. 2024-05-27].

ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-575-0.

DOHNAL, David; HOKT MIHOLOVÁ, Petra; ŠPRINCOVÁ, Veronika a DOMESOVÁ, Simona, 2017. *Analýza výskytu a latence domácího násilí v partnerských vztazích*. Online, PDF. Praha: Vláda ČR. Dostupné z: https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Analiza-vyskytu-a-latence-DN_final.pdf. [cit. 2024-05-28].

DOMÁCÍ NÁSILÍ, © 2024a. *Další místa pomoci*. Online. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/dalsi-mista-pomoci/>. [cit. 2024-05-28].

DOMÁCÍ NÁSILÍ, © 2024b. *Právní úprava*. Online. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/pravni-uprava/>. [cit. 2024-05-28].

DOMÁCÍ NÁSILÍ, © 2024c. *Přehled o vykazání v letošním roce*. Online. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/prehled-o-vykazani-v-letosnim-roce/>. [cit. 2024-05-28].

EUR-LEX, 2022. *Návrh SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY o potírání násilí vůči ženám a domácího násilí*. Online. Štrasburk: Evropská komise. 8. 3. 2022. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0105>. [cit. 2024-06-02]

JEMELKA, František, 2018. *Istanbulská úmluva není posilou přátelství muže a ženy, píšou biskupové*. Online. In: *Církev*. 13. 5. 2018. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/180513istanbulska-umluva-neni-posilou-pratelstvi-muze-a-zeny-pisou-biskupove>. [cit. 2024-06-02].

JUNA, Petr, 2023. *Desetina, o které se moc nemluví. Domácímu násilí čelí i muži*. Online. In: *Seznam*. 1. 6. 2023. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/fakta-prekvapiva-data-o-domacim-nasili-v-cesku-kazdy-paty-231773>. [cit. 2024-05-28].

KREISER, Klaus; NEUMANN, Christoph K. a KUČERA, Petr. *Dějiny Turecka*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-012-8.

LORMAN, Jan; PRCHALOVÁ, Jaroslava; KALVACH, Zdeněk a VIDOVIČOVÁ, Lucie, 2023. *Široká definice a typologie seniorského abusu: fenomén týrání, zneužívání, zanedbávání a dalšího nevhodného jednání a zacházení s muži a ženami ve vyšším věku (EAN)*. Online, PDF. Brno: RESTABUS. Dostupné z: https://is.muni.cz/publication/2242717/221218_RESTABUS_Metodika_fin_k_formatovani.pdf. [cit. 2024-06-05].

MINISTERSTVO KULTURY ČR, © 2024. *Rejstříky registrovaných církví a náboženských společností a dalších právnických osob*. Online. Dostupné z: <https://mk.gov.cz/rejstrik-y-registrovan-y-ch-cirk-vi-a-nabozen-sky-ch-spolecnosti-a-dalsich-pravnick-y-ch-osob-cs-467>. [cit. 2024-05-27].

NENA, 2022. Kvantitativní výzkum poukazuje na rozšířenost mýtů o domácím násilí a genderových stereotypů. Online. 24. 11. 2022. Dostupné z: <https://www.koalicenenena.cz/cs/aktualne/a/kvantitativni-vyzkum-poukazuje-na-rozsirenost-mytu-o-domacim-nasili-a-genderovych-stereotypu>. [cit. 2024-05-28].

PIKÁLKOVÁ, Simona (ed.), 2004. *Mezinárodní výzkum násilí na ženách - Česká republika / 2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. ISBN 80-7330-054-0.

POKORNÁ, Petra, 2024. *Bohdana Richterová: Dítě, které zažije násilí v rodině, vykazuje změny ve fungování mozku*. Online. In: *Věda a výzkum*. 13. 4. 2024. Dostupné z: <https://vedavyzkum.cz/rozhovory/rozhovory/bohdana-richterova-dite-ktere-zazije-nasili-v-rodine-vykazuje-zmeny-ve-fungovani-mozku>. [cit. 2024-06-04].

POLICIE ČR, © 2024. *Nebuďme slepí k domácímu násilí!* Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/domaci-nasili-644841.aspx>. [cit. 2024-05-27].

PROFEM, © 2024. *Co je domácí násilí*. Online. dostupné z: <https://www.profem.cz/cs/domaci-nasili>. [cit. 2024-05-27].

RYŠAVÝ, Dan a FIEDOR, David (ed.). *Fakta a trendy v současné české společnosti: jak se neztratit v datech*. Praha: Karolinum Press, 2023. ISBN 978-80-246-5473-7.

STARFOS, © 2022. *Děti a domácí násilí – výzkum potřebnosti služeb specializovaných na pomoc dětem ohroženým domácím násilím a návrh minimálních parametrů těchto služeb*. Online. Dostupné z: <https://starfos.tacr.cz/cs/projekty/TIRSMPSV127>. [cit. 2024-06-05].

STRÍLKOVÁ, Patricie a FRYŠTÁK, Marek. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing, 2009. ISBN 978-80-7418-020-0.

ŠEVČÍK, Drahomír a ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2.

ÚŘAD VLÁDY ČR, 2022. Odborná veřejnost o Istanbulské úmluvě. Tojervnost.cz Online. Dostupné z: <https://www.tojervnost.cz/cs/istanbulska-umluva-cr/>. [cit. 2024-06-02].

VÁCLAVÍK, David. *Náboženství a moderní česká společnost*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2468-3.

VLÁDA ČR, 2024. TZ: *Vláda schválila návrh zákona o domácím násilí. Povede k větší ochraně obětí*. Online. 29. 5. 2024. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/tz-vlada-schvalila-navrh-zakona-o-domacim-nasili--povede-k-vetsi-ochrane-obeti--213733/#>. [cit. 2024-05-30].

VOŇKOVÁ, Jiřina a HUŇKOVÁ, Markéta. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, 2004. ISBN 80-239-2106-1.

VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016*. 3., přeprac. vyd. Praha: proFem, 2016. ISBN 978-80-904564-5-7.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

ŽIVOT 90, © 2024. *Světový den proti násilí na seniorech*. Online. Dostupné z: <https://www.zivot90.cz/cs/respektuji-stari>. [cit. 2024-06-03].

ZAHRANIČNÍ LITERATURA

ADAK, Nursen, 2012. Violence against Women in Antalya: Communication, Cooperation and Struggle. *Mediterranean Journal of Humanities*. 2(2), 1–15. ISSN 2039-2117.

AHMAD, Mehran, 2003. *CONVENTION of the elimination of all forms of discrimination against women*. Online. In: United nations women. 31. 12. 2003. Dostupné z: <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/>. [cit. 2024-06-07].)

ALBAYRAK, H. Şule, 2019. Religious Pluralism and Religion-State Relations in Turkey. Online. *Religions*. 10(1), 61. ISSN 2077-1444. Dostupné z: <https://www.mdpi.com/2077-1444/10/1/61>. [cit. 2024-06-07].

ALTINAY, Ayşe Gül a ARAT, Yeşim. *Violence against women in Turkey: A nationwide survey*. İstanbul: Punto, 2009. ISBN 978-975-01103-7-5.

ALWANI, Zainab a ABUGIDERI, Salma, 2003. *What Islam Says About Domestic Violence: A Guide For Helping Muslim Families*. Online. Herndon: FAITH Foundation For Appropriate And Immediate Help. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/315801064_WHAT_ISLAM_SAYS_ABOUT_DOMESTIC_VIOLENCE_A_GUIDE_FOR_HELPING_MUSLIM_FAMILIES. [cit. 2024-05-25].

ARAR, Mevlüde Alpaslan; YILDIRIM, Fatma a ŞAHİN, Ebru. KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN CAN ALAN YANI: TÖRE ve NAMUS CİNAYETLERİ. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*. 6(1), 23–32. ISSN 2791-9722. Dostupné z: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1823525>. [cit. 2024-06-07].

BAKER MCKENZIE, © 2024. *Fighting domestic violence*. Online. Dostupné z: <https://resourcehub.bakermckenzie.com/en/resources/fighting-domestic-violence/europe/turkey/topics/1legal-provisions>. [cit. 2024-06-07].

BBC, 2023. *Turkey country profile*. Online. 22. 8. 2023. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-17988453>. [cit. 2024-06-05].

CIA, © 2024. *Turkey (Turkiye)*. Online. Dostupné z: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/turkey-turkiye/#introduction>. [cit. 2024-05-30].

CORNELL, Erik. *Turkey in the 21st Century: Opportunities, Challenges, Threats*. London: Routledge, 2001. ISBN 978-0700711710.

COUNCILE OF EUROPE, © 2024. *Recommendation Rec (2002) 5 and documents concerning violence against women*. Online. Dostupné z:

CZECH CENTER, 2019. *A History of the Czech Republic*. Online. 29. 10. 2019. Dostupné z: <https://www.czechcenter.org/blog/2019/10/24/a-history-of-the-czech-republic>. [cit. 2024-05-27].

CZECH UNIVERSITIES, 2019. *A Brief History of the Czech Republic*. Online. 31. 8. 2019. Dostupné z: <https://www.czechuniversities.com/article/a-brief-history-of-the-czech-republic>. [cit. 2024-05-27].

ESEN, Beril, 2012. *Domestic violence against women in Turkey*. Online, PDF. New York: Hamilton College. Dostupné z: <https://www.hamilton.edu/documents/Beril%20Esen%20Levitt%20Paper.pdf>. [cit. 2024-06-08].

EUROPEAN COMMISSION, 2023. *Political, social and economic background and trends*. Online. 27. 11. 2023. Dostupné z: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/czechia/historical-development>. [cit. 2024-05-27].

EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY, © 2024. *International regulations*. Online. Dostupné z: <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/regulatory-and-legal-framework/international-regulations>. [cit. 2024-06-02].

EVROPSKÁ RADA, 2024. *Opatření EU k ukončení násilí páchaného na ženách*. Online. 8. 5. 2024. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/eu-measures-end-violence-against-women/>. [cit. 2024-06-02].

GROVES, Nicola a TERRY, Thomas. *Domestic Violence and Criminal Justice*. London: Routledge 2014. ISBN 978-1-315-86307-8

GÜNEŞ, Ayşe. *International human rights law and crimes against women in Turkey: Legislation on so-called honour killings*. London: Routledge, 2020. ISBN 978-0367551070.

HORROBIN, Ant, 2019. *A Brief History Of Turkey*. Online. In: Encounters travel. 16. 4. 2019. Dostupné z: <https://www.encounterstravel.com/blog/a-brief-history-of-turkey>. [cit. 2024-06-05].

HR LIBRARY, © 2003. *Regional Law and Standards*. Online. Dostupné z: <http://hrlibrary.umn.edu/svaw/domestic/laws/regional.htm>. [cit. 2024-05-25].

<https://www.coe.int/en/web/genderequality/recommendation-rec-2002-5-and-other-tools-of-the-council-of-europe-concerning-violence-against-women>. [cit. 2024-05-25].

HUMAN RIGHTS WATCH, 2022. *Combating Domestic Violence in Turkey. The Deadly Impact of Failure to Protect*. Online. 26. 5. 2022. Dostupné z: <https://www.hrw.org/report/2022/05/26/combating-domestic-violence-turkey/deadly-impact-failure-protect>. [cit. 2024-06-10].

CHARVÁT, Jan, 2023. *Radicalization of Czech society: a new phenomenon, or the result of long-term developments?* Online. In: Heinrich-Böll-Stiftung. 12. 2. 2023. Dostupné z: <https://cz.boell.org/en/2023/01/03/radikalizace-ceske-spolecnosti-novy-fenomen-nebo-vysledek-dlouhodobeho-vyvoje>. [cit. 2024-05-27].

JANSEN, Henrica; ÜNER, Sunday; KARDAM, Filiz; TEZCAN, Sabahat; YÜKSEL, Ilknur et al., 2009. *National Research on Domestic Violence Against Women in Turkey*. Online, PDF. Ankara: Dostupné z: https://fs.hacettepe.edu.tr/hips/dosyalar/Arastirmalar%20-%20raporlar/Aile%20içi%20Şiddet%20Araştırmaları/2008-TDVAW_Summary_Report.pdf. [cit. 2024-06-06].

JOSHUA PROJECT, © 2024. *Country: Türkiye (Turkey)*. Online. Dostupné z: <https://joshuaproject.net/countries/TU>. [cit. 2024-06-07].

KRZYŻANOWSKA, Zuzanna, 2023. *Turkish society on the threshold of a third decade of Erdoğan's rule*. Online. In: Ośrodek Studiów Wschodnich. 7. 12. 2023. Dostupné z: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2023-12-07/turkish-society-threshold-a-third-decade-erdogans-rule>. [cit. 2024-06-08].

LAWS TURKEY, 2024. *4320 Family Protection Law*. Online. Dostupné z: <http://www.lawsturkey.com/law/4320-family-protection-law>. [cit. 2024-06-06].

MARKS, Lee. *Break the Silence – A Support Guide for Male Victims of Domestic Abuse*. London: Austin Macauley Publishers, 2021. ISBN 9781398434912.

MCNAMARA, Melissa, 2006. *History of Turkey*. Online. In: CBS News. 28. 11. 2006. Dostupné z: <https://www.cbsnews.com/news/history-of-turkey/>. [cit. 2024-06-05].

MEDYA NEWS, 2024. *Report reveals alarming increase in domestic violence, child abuse in Turkey in 2023*. Online. 3. 1. 2024. Dostupné z: <https://medyanews.net/report-reveals-alarming-increase-in-domestic-violence-child-abuse-in-turkey-in-2023/>. [cit. 2024-06-07].

OUR WOLRD IN DATA, © 2024. *Legislation addressing domestic violence specifically*. Online. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/grapher/legislation-domestic-violence?time=2006>. [cit. 2024-05-25].

SOSYO POLITIK, 2024. *1 ocak -31 aralik 2023 tarihleri arasinda basina yansiyan kadina şiddet vakalari incelemesi*. Online. 3. 1. 2024. Dostupné z: <https://sahamerkezi.org/1-ocak-31-aralik-2023-tarihleri-arasinda-basina-yansiyan-kadina-siddet-vakalari-incelemesi/>. [cit. 2024-06-10].

TURKSTAT, 2024. *Women in Statistics, 2023*. Online. 6. 3. 2024. [cit. 6.6.2024]. Dostupné z: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Women-in-Statistics-2023-53675>. [cit. 2024-06-06].

UNFPA, © 2024. *Gender Equality*. Online. Dostupné z: <https://turkiye.unfpa.org/en/gender-equality>. [cit. 2024-06-06].

UNFPA, 2020. *UNFPA 7th Country Programme for Turkey*. Online. 15. 7. 2020. Dostupné z: <https://turkiye.unfpa.org/en/publications/unfpa-7th-country-programme-turkey>. [cit. 2024-06-08].

UNITED NATIONS GENERAL ASSEMBLY, 1979. *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women New York, 18 December 1979*. Online. In: OHCHR. 18. 12. 1979. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women>. [cit. 2024-05-25].

UNITED NATIONS GENERAL ASSEMBLY, 1993. *Declaration on the Elimination of Violence against Women*. Online. In: OHCHR. 20. 12. 1993. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-elimination-violence-against-women>. [cit. 2024-05-25].

UNITED NATIONS, © 2024. *Universal Declaration of Human Rights*. Online. Dostupné z: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>. [cit. 2024-05-25].

VATANDAS JANDARMA, © 2024. *KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELEDE ULUSAL MEVZUAT*. Online. Dostupné z: https://vatandas.jandarma.gov.tr/KYSOP/uzaktan_egitim/UlusalMevzuat.aspx. [cit. 2024-06-05].

VAWNET, © 2021. *International laws and policies to prevent and intervene in violence against women*. Online. Dostupné z: <https://vawnet.org/sc/international-laws-and-policies-prevent-and-intervene-violence-against-women>. [cit. 2024-05-25].

WOMENS LAW, ©2024. *Selected State Statutes*. Online. Dostupné z: <https://www.womenslaw.org/laws/statutes>. [cit. 2024-05-25].

ZEIDAN, Adam, 2023. *Rise of the AKP in the 21st century*. Online. In: Britannica. 14. 7. 2023 Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Turkey/Rise-of-the-AKP-in-the-21st-century>. [cit. 2024-06-05].